

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**Η Συμβολή του Στρατηγικού Σχεδιασμού στην Ανάπτυξη της
Πολιτιστικής Κληρονομιάς και της Τοπικής Κοινωνίας: Οι
περιπτώσεις της «ΑΡΕΘΟΥΣΑΣ» και της «ΕΡΕΤΡΙΑΣ» στο Νομό
Ευβοίας**

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω, 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**Η Συμβολή του Στρατηγικού Σχεδιασμού στην Ανάπτυξη της
Πολιτιστικής Κληρονομιάς και της Τοπικής Κοινωνίας: Οι
περιπτώσεις της «ΑΡΕΘΟΥΣΑΣ» και της «ΕΡΕΤΡΙΑΣ» στο Νομό
Ευβοίας**

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, Α.Μ: 20020

Επιβλέπων: Ανδρέας Αλεξόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής,

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω, 2023

University of West Attica
School of Administration, Economic, and Social Sciences
Department of Accounting & Finance
M.Sc. in Public Economics and Policy

The Contribution of Strategic Planning to the Development of Cultural
Heritage and Local Society: The cases of "ARETHOUSA" and
"ERETRIA" in the Prefecture of Evia

[DESPOINA KONSTANTINIDOU, R.N.:20020]

Supervisor: Andreas Alexopoulos, Assistant Professor, University of West
Attica,

Department of Accounting and Finance

Master Thesis submitted to the Dept. of Accounting & Finance of the University
of West Attica in partial fulfilment of the requirements for the degree of M.Sc. in
Public Economics and Policy

Aigaleo, Greece, 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

Η Συμβολή του Στρατηγικού Σχεδιασμού στην Ανάπτυξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και της Τοπικής Κοινωνίας: Οι περιπτώσεις της «ΑΡΕΘΟΥΣΑΣ» και της «ΕΡΕΤΡΙΑΣ» στο Νομό Ευβοίας.

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 04/05/2023

Α/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1	ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ	ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	
2	ΑΛΙΝΑ ΧΥΖ	ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	
3	ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΒΑΒΟΥΡΑ	ΜΕΤΑΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Δέσποινα Κωνσταντινίδου του Νικολάου, με αριθμό μητρώου 20020 φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Π.Μ.Σ. «**Δημόσια Οικονομική & Πολιτική**» του Τμήματος Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή.

Η Δηλούσα

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Όνομα Επώνυμο/Ιδιοτητα

Ψηφιακή Υπογραφή

*** Ψηφιακή υπογραφή του επιβλέποντος αν έχει ζητηθεί απαγόρευση πρόσβασης στην εργασία για κάποιο χρονικό διάστημα.**

Στον Σύζυγό μου, Βασίλη

Ευχαριστίες

Μέσω της διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου, κ. Ανδρέα Αλεξόπουλο, Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής, για την άμεση επικοινωνία, την κατανόησή του, το ενδιαφέρον του, την ευγένειά του, την συμβολή του σε όλη την διαδρομή της συγγραφής της.

Τον ευχαριστώ για την διδασκαλία και παρουσίαση του μαθήματος «ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ», το οποίο αποτέλεσε για μένα έναυσμα για την επιλογή του θέματος της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας συνδυαστικά με τον χώρο εργασίας μου, τον Πολιτισμό.

Ευχαριστώ θερμά την Διευθύντρια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, Καθηγήτρια, κα. Αλίνα Χύζ και τους εξάιρετους καθηγητές μου που συνετέλεσαν ώστε η παρακολούθηση των μαθημάτων να αποτελεί πηγή άντλησης γνώσεων και εμπειριών.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την συνεχή στήριξη και υπομονή παρόλες τις καθημερινές δυσκολίες, όλο αυτό το χρονικό διάστημα της πορείας μου στο Μεταπτυχιακό πρόγραμμα.

**Στον Πολιτισμό : Η Συμβολή του Στρατηγικού Σχεδιασμού στην
Ανάπτυξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και της Τοπικής
Κοινωνίας: Οι περιπτώσεις της «ΑΡΕΘΟΥΣΑΣ» και της
«ΕΡΕΤΡΙΑΣ» στο Νομό Ευβοίας**

Περίληψη

Ο στρατηγικός σχεδιασμός αποτελεί μία κομβική λειτουργία για την διοίκηση αλλά και την ανάπτυξη των οργανισμών. Ο σκοπός της εργασίας, είναι η μελέτη του ρόλου και της επίδρασης του στρατηγικού σχεδιασμού στο πεδίο του πολιτισμού και ειδικότερα της συμβολής του στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της τοπικής κοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα, επιχειρείται να διερευνηθεί πως μέσω του Στρατηγικού Σχεδιασμού μπορούν οι πολιτιστικές υποδομές και η πολιτιστική κληρονομιά, όπως τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι να συμβάλουν στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας στην Εύβοια.

Το συγκεκριμένο αντικείμενο αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό προς διερεύνηση πεδίο σχετικά με την έννοια και τα χαρακτηριστικά του στρατηγικού σχεδιασμού στο χώρο του πολιτισμού, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας σε μια χώρα, μέσω ενός ορθού σχεδιασμού και εφαρμογής. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας «Αρέθουσα» θα πρέπει να διατηρεί επίσημη ιστοσελίδα αλλά να παρουσιάζεται στην ιστοσελίδα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ευβοίας. Θα πρέπει επίσης να παρέχονται γενικές πληροφορίες για τη φυσιογνωμία τον ρόλο του μουσείου, το πρόγραμμα λειτουργίας, την αξία εισιτηρίων. Άλλωστε με την ολοκλήρωση του έργου, αναμένονταν η κατασκευή και λειτουργία της επίσημης ιστοσελίδας του Μουσείου.

Σημαντικοί όροι: Πολιτισμός, Στρατηγικός σχεδιασμός, Πολιτιστική κληρονομιά, Ανάπτυξη, Μουσείο, Αρχαιολογικός χώρος Ερέτριας, Αρχαιολογικό Μουσείο «ΑΡΕΘΟΥΣΑ», Τουρισμός

In Culture: The Contribution of Strategic Planning to the Development of Cultural Heritage and Local Society: The cases of "ARETHOUSA" and "ERETRIA" in the Prefecture of Evia

Abstract

Strategic planning is a key function for management and the development of organizations. Whether based on a sector-focused approach (e.g. creative industries) or an objective approach (e.g. increasing tourist flows versus improving residents' quality of life), a cultural development strategy involves the involvement of certain cultural actors and, among them, planners (i.e. politicians), implementers and "consumers of culture" (e.g. tourists, residents) (Beiraghi, 2012).

The purpose of the work is to study the role and impact of strategic planning in the field of culture and in particular its contribution to the development of cultural heritage and local society. More specifically, an attempt is made to investigate how, through Strategic Planning, cultural infrastructure and cultural heritage, such as museums and archaeological sites, can contribute to the development of local society in Evia

The specific subject is a particularly important field to investigate regarding the concept and characteristics of strategic planning in the field of culture, cultural heritage and the development of local society in a country, through a proper planning and implementation. The Archaeological Museum of Chalkida "Arethousa" should maintain an official website but be presented on the website of the Ephorate of Antiquities of Evia. General information about the nature and mission of the museum, opening hours and ticket costs should also be provided. After all, with the completion of the project, the construction and operation of the Museum's official website was expected.

Important terms: *Culture, Strategic planning, Cultural heritage, Development, Museum, Archaeological site Eretrias, Archaeological Museum "ARETHOUSA", Tourism*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή	xxii
Κεφάλαιο 1 ^ο – Ο Πολιτισμός και η Σημασία του Καθώς και η Διαχείριση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Ιδιοκτησία από το Ελληνικό Κράτος	1
1.1 Ορισμός και Χαρακτηριστικά της Πολιτιστικής Μονάδας σε μια Κοινωνία.....	1
1.2 Η Έννοια και τα Χαρακτηριστικά της Πολιτιστικής Κληρονομιάς για μια Κοινωνία	2
1.3 Ο Ρόλος της UNESCO στη Διαφύλαξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	3
1.4 Πολιτιστικές Παραγωγές και Ανάπτυξης μιας Περιοχής.....	4
1.5 Η Διαφύλαξη του Πολιτισμού και των Πολιτιστικών Μονάδων στην Ελλάδα	6
1.6 Νομικό Πλαίσιο στην Ελλάδα για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς... 7	
1.6.1 Ο Έλεγχος από Μέρος του Ελληνικού Κράτους για την Εισαγωγή των Ελληνικών Αρχαιοτήτων και τον Συντονισμό των Υπηρεσιών.....	8
1.7 Το Θέμα της Ιδιοκτησίας των Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	9
1.8 Περιφερειακές Αρχαιολογικές Υπηρεσίες.....	10
Κεφάλαιο 2 ^ο – Στρατηγικός Σχεδιασμός Πολιτιστικής Μονάδας – Μελέτη Περίπτωσης του Αρχαίου θεάτρου της Ερέτριας – Στοιχεία για την Αρχαία Ερέτρια και την Ανάπλαση της Περιοχής Καθώς και ο Τρόπος Δημιουργίας και Λειτουργίας του Αρχαίου Θεάτρου και του Μουσείου Αρέθουσας.....	18
2.1 Η Σημασία των Αρχαίων Θεάτρων στον Ελληνικό Πολιτισμό.....	18
2.2 Κριτήρια για τα Θέατρα να Θεωρηθούν Μνημεία Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO όπως το Αρχαίο Θέατρο της Ερέτριας.....	19
2.3 Τρόπος Κατασκευής των Αρχαίων θεάτρων	21
2.4 Στοιχεία για τη Μελέτη Ανάδειξης και Ανάπλασης της Αρχαίας Ερέτριας Συμπεριλαμβανομένου του Αρχαίου Θεάτρου	24
2.5 Το Αρχαίο Θέατρο της Ερέτριας.....	26
2.7 Σημαντικά Μνημεία στην Αρχαία Ερέτρια	35
2.7.1 Το Κάτω Γυμνάσιο» ή Νότια Παλαίστρα.....	35
2.7.2 Το Ιερό της Ειλειθυίας.....	38
2.7.3 Το Ανατολικό Σκέλος του Τείχους της Πόλεως	39
2.8 Υφιστάμενη Κατάσταση και Παθολογία Αρχαιολογικού Χώρου της Ερέτριας	41
2.9 Προτάσεις Ανάδειξης του Αρχαιολογικού Χώρου της Ερετριας.....	42
2.9.1 Διαμόρφωση Ορίων Ανασκαφικού Σκάμματος.....	43
2.9.2 Διαμόρφωση Πορείας Επισκεπτών.....	45
2.9.3 Αποκατάσταση Μνημείων - Συντήρηση.....	46

2.9.4	Κατασκευή Αποστραγγιστικού Συστήματος στον Αρχαιολογικό Χώρο	47
2.9.5	Προϋπολογισμός και Χρονοδιάγραμμα του Αρχαιολογικού Χώρου της Ερέτριας	49
2.10	Ανάλυση του Αρχαίου Θεάτρου στην Ερέτρια.....	51
2.11	Αρχαιολογικό Μουσείο της Αρέθουσας στη Χαλκίδα	57
2.12	Η Ενοποίηση του Αρχαιολογικού Μουσείου «ΑΡΕΘΟΥΣΑ» με το υδατοδρόμιο Χαλκίδας, το πάρκο αναψυχής «ΠΑΡΚΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ» και το καλοκαιρινό θεατράκι «ΟΡΕΣΤΗΣ ΜΑΚΡΗΣ».....	61
2.12 .1	Στόχος και σκοπιμότητα του έργου.....	62
Κεφάλαιο 3ο – Μεθοδολογία Έρευνας		65
3.1	Σκοπός της Έρευνας.....	65
3.2	Ερευνητικά Ερωτήματα.....	65
3.3	Ερευνητικές υποθέσεις.....	65
3.4	Συλλογή Δεδομένων και Ανάλυση Δεδομένων	66
3.5	Δείγμα της Έρευνας	67
Κεφάλαιο 4ο – Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Έρευνας με Χρήση Ερωτηματολογίου και Συνέντευξης.....		68
4.1	Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση.....	68
4.2	Συζήτηση Αποτελεσμάτων Έρευνας	92
4.3	Παρουσίαση Συνέντευξης	94
4.4	Αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας (συνέντευξης).....	99
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....		102
Συμπεράσματα- Προτάσεις		102
Βιβλιογραφία		106

Εισαγωγή

Ο πολιτισμός μιας χώρας σε εθνική βάση, είναι μια μεταβλητή που χρησιμοποιείται συχνά στη στρατηγική προσέγγιση, αν και η αντιμετώπισή του τείνει να περιορίζεται ως στόχος και ιδιαίτερα ως βάθος (Ronen και Shenkar, 2017). Ο πολιτισμός μπορεί να θεωρηθεί ως μια στρατηγική για την επίλυση των προβλημάτων που έχουν προκύψει με την πάροδο του χρόνου σε μια κοινωνία.

Ο Schneider (1989) ανέπτυξε ένα μοντέλο αλληλεπίδρασης μεταξύ της κοινωνικής κουλτούρας και της διαμόρφωσης στρατηγικής ή στρατηγικού σχεδιασμού για την πολιτιστική ανάπτυξη μιας κοινωνίας. Διατυπώνοντας την ιδέα στρατηγική, ο ίδιος κατανοεί την ευθυγράμμιση του πολιτισμού με το περιβάλλον και το κύριο επιχείρημά του είναι ότι η κοινωνική κουλτούρα επηρεάζει τόσο τη φύση της σχέσης μεταξύ του πολιτισμού και του περιβάλλοντος όσο και τη φύση των σχέσεων μεταξύ των μελών της κοινωνίας (Beiraghi, 2012).

Ο Schneider προσδιορίζει δύο διαφορετικά μοντέλα διαμόρφωσης στρατηγικής στον πολιτισμό. Το πρώτο είναι πιο κατάλληλο για εταιρείες που ανήκουν σε πολιτισμούς με υψηλό επίπεδο ατομικισμού, έντονη αποφυγή αβεβαιότητας και μεγάλη απόσταση ισχύος και το δεύτερο με χαμηλές βαθμολογίες στις ίδιες πολιτισμικές διαστάσεις (Raftopoulos, McConnell, 2014). Η εθνική κουλτούρα επηρεάζει δε, τόσο τον τρόπο επιλογής μιας στρατηγικής όσο και τον τρόπο εφαρμογής της, περιλαμβάνοντας την ηγεσία και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (Tayeb, 2003). Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί πως η αντίληψη της πολιτισμικής απόστασης μεταξύ των ατόμων σε μια κοινωνία, επηρεάζει τη στρατηγική επιλογή για πολιτιστική ανάπτυξη.

Ο σκοπός της εργασίας, αναφέρεται στην μελέτη του ρόλου και της επίδρασης του στρατηγικού σχεδιασμού στον πολιτισμό και ειδικότερα της συμβολής του στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και κατ' επέκταση της τοπικής κοινωνίας. Ειδικότερα επιχειρείται να διερευνηθεί πως μέσω του Στρατηγικού Σχεδιασμού μπορούν πολιτισμικές υποδομές όπως τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι στην Εύβοια να συμβάλουν στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και ευρύτερα της

τοπικής κοινωνίας ενισχύοντας σημαντικούς κλάδους για την τοπική οικονομία όπως ο τουρισμός.

Το συγκεκριμένο θέμα διαθέτει ιδιαίτερο, προς διερεύνηση, ενδιαφέρον και θα προσφέρει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με την έννοια και τα χαρακτηριστικά του στρατηγικού σχεδιασμού στο πεδίο τον πολιτισμό, την πολιτιστική κληρονομιά και τις επιδράσεις του στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας σε μια χώρα, μέσω ενός ορθού σχεδιασμού και εφαρμογής.

Βασικές υποθέσεις της έρευνας, αποτελούν η επίδραση του στρατηγικού σχεδιασμού στην ανάπτυξη του πολιτισμού και ειδικότερα η συμβολή του στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και κατ' επέκταση της τοπικής κοινωνίας. Επίσης μέσω ενός ορθού σχεδιασμού και της εφαρμογής του, τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι μπορούν να συμβάλλουν σε μια πολύ-επίπεδη ανάπτυξη στη τοπική κοινωνία.

Κεφάλαιο 1^ο – Ο Πολιτισμός και η Σημασία του Καθώς και η Διαχείριση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Ιδιοκτησία από το Ελληνικό Κράτος

1.1 Ορισμός και Χαρακτηριστικά της Πολιτιστικής Μονάδας σε μια Κοινωνία

Οι πολιτιστικές μονάδες της χώρας και ιδιαίτερα τα μουσεία, είναι εκείνες οι οποίες έχουν ως ενασχόληση τις διάφορες εκφράσεις του νεότερου και σύγχρονου πολιτισμού ή τη διαχρονία του πολιτισμού στο πέρασμα του χρόνου (Raftopoulos, McConnell, 2014). Από αυτές τις πολιτιστικές μονάδες στη χώρα μας, ξεχωρίζουν κυρίως τα άρτια οργανωμένα μουσεία, που παρέχουν προστασία στα συλλεγμένα αντικείμενα, αναδεικνύουν και προβάλλουν όψεις της πολιτιστικής κληρονομιάς. Είναι ουσιαστικά οργανισμοί στην υπηρεσία της κοινωνίας.

Για να λειτουργεί όμως αποτελεσματικά μια πολιτιστική μονάδα και να προσφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα, ως προς την εκπαίδευση και ψυχαγωγία, στους πολίτες μιας κοινωνίας, θα πρέπει να υπάρχουν και οι κατάλληλοι άνθρωποι οι οποίοι μπορούν και ασχολούνται σε με την διοίκηση των πολιτισμικών και πολιτιστικών μονάδων. Αντικείμενο της εργασίας των συγκεκριμένων ανθρώπων είναι η μελέτη διάφορων πολιτισμικών φαινομένων σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, η ανάδειξη και διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς, καθώς και η διατύπωση προτάσεων για την ανάπτυξη και την αποτελεσματική διοίκηση πολιτισμικών μονάδων (Raftopoulos, McConnell, 2014).

Ειδικότερα, ο ειδικός διοίκησης πολιτισμικών μονάδων εξετάζει βασικές έννοιες του πολιτισμού, διερευνά το θεσμικό πλαίσιο και την ανάπτυξη των πολιτισμικών φαινομένων και μελετά τις πολιτισμικές βιομηχανίες και την πολιτιστική δραστηριότητα. Προσεγγίζει με αναλυτικό τρόπο τη δομή του πολιτισμού και εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους η πολιτισμική πραγματικότητα και τα πολιτιστικά πλαίσια διαμορφώνονται στο ελληνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πολιτισμικό γίγνεσθαι.

Παράλληλα, διαθέτει όλες εκείνες τις εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες που τον καθιστούν ικανό να διερευνά τη συμβολή των πολιτισμικών πλαισίων στη διαμόρφωση νέων συστημάτων ανάπτυξης για τον πολιτισμό, όπως είναι η ανάπτυξη πολιτισμικών βιομηχανιών και πολιτιστικών ιδρυμάτων στην εποχή της ψηφιακής επικοινωνίας. Συντάσσει προτάσεις πολιτιστικής πολιτικής για την ανάπτυξη του πολιτισμού και διαμορφώνει στρατηγικές για την καλύτερη διαχείριση των πολιτισμικών μονάδων (Beiraghi, 2012).

Επιπλέον, είναι δυνατόν να συμμετέχει στο σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων ευαισθητοποίησης και ανάδειξης της αξίας της πολιτισμικής κληρονομιάς, χρησιμοποιώντας καινοτόμες μεθοδολογίες, αρχές οικονομικής διαχείρισης και μεθόδους ψηφιακής τεχνολογίας και αναπτύσσοντας συνεργασίες με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στους τομείς της παιδείας, του πολιτισμού, των μέσων επικοινωνίας και της πολιτικής ζωής της χώρας.

1.2 Η Έννοια και τα Χαρακτηριστικά της Πολιτιστικής Κληρονομιάς για μια Κοινωνία

Η *Πολιτιστική Κληρονομιά* είναι μια έκφραση των τρόπων διαβίωσης των ατόμων, που αναπτύχθηκε από μια κοινότητα και μεταβιβάστηκαν από γενιά σε γενιά, συμπεριλαμβανομένων των εθίμων, των πρακτικών, των τόπων, των αντικειμένων, των καλλιτεχνικών εκφράσεων και αξιών. Η πολιτιστική κληρονομιά εκφράζεται συχνά, είτε ως άυλη, είτε ως απτή πολιτιστική κληρονομιά (Beiraghi, 2012).

Ως μέρος της ανθρώπινης δραστηριότητας, η *Πολιτιστική Κληρονομιά* παράγει απτές *αναπαραστάσεις* των συστημάτων αξιών, πεποιθήσεων, παραδόσεων και του τρόπου ζωής. Ως ουσιαστικό μέρος του πολιτισμού στο σύνολό του, η Πολιτιστική Κληρονομιά, περιέχει αυτά τα ορατά και απτά στοιχεία που οριοθετούνται από την αρχαιότητα έως το πρόσφατο παρελθόν και το παρόν. Η πολιτιστική κληρονομιά ωστόσο, είναι μια ευρεία έννοια. Ωστόσο, οι τύποι της απτής πολιτιστικής κληρονομιάς, διακρίνονται ως εξής (Raftopoulos, McConnell, 2014):

- ✓ Πολιτιστική Κληρονομιά που αποτελείται από κτίρια, τοπία, αρχαιολογικά ερείπια

- ✓ Πολιτιστική Κληρονομιά που οριοθετείται στο φυσικό περιβάλλον όπως αγροτικά τοπία, ακτές, γεωργική κληρονομιά
- ✓ Πολιτιστική Κληρονομιά που οριοθετείται σε αντικείμενα όπως βιβλία και Έγγραφα, Αντικείμενα, Εικόνες
- ✓ Θα πρέπει να σημειωθεί πως η πολιτιστική κληρονομιά ως έννοια, έχει σταδιακά συμπεριλάβει έως σήμερα, νέες κατηγορίες στοιχείων (Merryman, 2012).

1.3 Ο Ρόλος της UNESCO στη Διαφύλαξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Επιχειρώντας να διακρίνουμε τους τρόπους με τους οποίους η UNESCO βοηθά στη πορεία των χρόνων στην διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, θα πρέπει πριν να σημειωθεί πως ο ορισμός που αποδίδεται στην έννοια αυτή, έχει διατελέσει σημαντικό αντικείμενο διαφορετικών συζητήσεων για τον οργανισμό της UNESCO όλα τα προηγούμενα έτη. Η UNESCO ορίζει την πολιτιστική κληρονομιά ως την κληρονομιά των άυλων χαρακτηριστικών και φυσικών έργων μιας κοινωνίας ή ομάδας, τα οποία στοιχεία κληρονομούνται από τις προηγούμενες γενεές με την διατήρηση αυτών των στοιχείων στο παρόν και την μεταβίβασή τους στις μελλοντικές γενεές (Χριστοδούλου, 2018).

Στην πολιτιστική κληρονομιά της UNESCO, εντάσσονται αντίστοιχα γλυπτά, επιγραφές, αρχαιολογικές δομές, πίνακες ζωγραφικής, σπήλαια, διαφορετικά είδη κτιρίων καθώς και περιοχές ή στοιχεία της φύσης με μια ιδιαίτερα σημαντική ιστορική, καλλιτεχνική, επιστημονική και εθνολογική αξία (Ξένου, 2015).

Ένας βασικός τρόπος διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς από μέρους της UNESCO τα προηγούμενα χρόνια, αναφέρεται σχετικά η υπογραφή της Σύστασης για την Προστασία και Διαφύλαξη των Κινούμενων Εικόνων το 1980, η υπογραφή της Σύμβασης για την Προστασία της Υποθαλάσσιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς το έτος 2001 καθώς και η υπογραφή της Σύμβασης για την Προστασία της Άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς το έτος 2003. Επιπρόσθετα, η UNESCO έχει υιοθετήσει το περιεχόμενο του Άρθρου 2^α του Νόμου 3028/2002, αναφορικά με τον ορισμό της πολιτιστικής κληρονομιάς, την οποία οριοθετεί ως το σύνολο των έργων που συνοδεύονται από μαρτυρίες της ιστορίας, της ταυτότητας και της τέχνης ενός πολιτισμού (Χριστοδούλου, 2018).

Εκτός των ανωτέρω ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί πως η UNESCO φροντίζει για την προστασία και διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω της «πίεσης» στην Ευρωπαϊκή Ένωση όπως με την Σύμβαση της Χάγης η οποία θέσπισε την Διεθνή Επιτροπή της Μπλε Ασπίδας, ως μια μη Κυβερνητική Οργάνωση με απώτερο στόχο την άσκηση πίεσης στα κράτη και προκειμένου να διασφαλιστεί η εν λόγω προστασία καθώς και η περίπτωση χρηματοδότησης διάσωσης διαφόρων εκθεμάτων στα μουσεία, όπως η περίπτωση της πλημύρας το έτος 2002 στο μουσείο της Τσέχικης Δημοκρατίας το έτος 2002 (Ξένου, 2015). Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί πως ένα βασικό βήμα της ΟΥΝΕΣΚΟ ως προς την διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, είναι η Συνεδρίαση της Διακυβερνητικής Επιτροπής της Σύμβασης για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς το 2016, στην Αιθιοπία σε καταστάσεις Έκτακτης Ανάγκης (Pasikowska-Schnass, 2018).

Ωστόσο, πολλές φορές θα λέγαμε πως η UNESCO θεωρείται συνυφασμένη με τον περιορισμό και αυξημένες δαπάνες στην εθνική ταυτότητα των χωρών. Τα πλεονεκτήματα ωστόσο είναι ιδιαίτερα σημαντικά και πολλαπλά. Η προστασία ωστόσο της πολιτιστικής κληρονομιάς αναφέρεται στους τομείς τους οικονομικούς, κοινωνικής συνοχής και του περιβαλλοντισμού με την ανάπτυξη του αστικού τοπίου.

1.4 Πολιτιστικές Παραγωγές και Ανάπτυξης μιας Περιοχής

Είτε πρόκειται για αστική είτε αγροτική περιοχή, ο πολιτισμός μπορεί επίσης να συμβάλει σε ένα καλύτερο περιβάλλον διαβίωσης. Η οικονομική ιστορία των βιομηχανικών περιοχών έχει αναδείξει πως η σιωπηρή, καθώς και τυπική, γνώση μπορεί να κυκλοφορεί μεταξύ επιχειρήσεων και ιδρυμάτων, η οποία βασίζεται στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά και διευκολύνεται από μια προορατική στάση των τοπικών κυβερνήσεων. Αυτές οι άυλε σχέσεις συχνά χαρακτηρίζονται ως κοινωνικό κεφάλαιο, υπονοώντας μια κοινή αίσθηση ενός κοινού καλού.

Για παράδειγμα, η επίσκεψη σε μουσεία θεωρείται συχνά ως μέσο ενίσχυσης των γνώσεων. Ωστόσο, η επίσκεψη ενός μουσείου με γρήγορους ρυθμούς δύσκολα μπορεί να αλλάξει τα εκπαιδευτικά τους αποτελέσματα. Αντίθετα, τα αντανακλαστικά εργαστήρια ή οι εμπειρίες ανακάλυψης αντικειμένων μπορούν να κινητοποιήσουν επαγωγικές γνωστικές διαδικασίες επεκτείνοντας τις επαγωγικές δεξιότητες, οι οποίες αποτελούν τη βάση για τις εκπαιδευτικές διαδικασίες στα σχολεία.

Με άλλα λόγια, η αναμενόμενη επίδραση του πολιτισμού θα πραγματοποιηθεί μόνο όταν συνειδητοποιηθεί η εγγενής αξία του πολιτισμού. Μια κατάλληλη περίπτωση ανάπτυξης ενός στρατηγικού σχεδιασμού στον πολιτισμό και ειδικότερα της συμβολής του στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της τοπικής κοινωνίας, μπορεί να προσελκύσει νέες γενιές επισκεπτών, να μείνουν περισσότερο σε μια περιοχή και να επιστρέφουν πιο συχνά σε εκείνη. Αυτή η τάση μπορεί να διατηρήσει την άυλη πολιτιστική κληρονομιά και να δημιουργήσει θέσεις εργασίας για τον τοπικό πληθυσμό.

Ο αγροτικός τουρισμός έχει μακρά παράδοση, αν και απαιτούσε ελάχιστα επίπεδα άνεσης όπου πολλές περιπτώσεις εμφανίστηκαν στα τέλη του 19ου αιώνα στις περιοχές των Άλπεων για να εγγυηθούν τέτοια ποιότητα. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η λαϊκή τέχνη σε μια περιοχή προσδίδει ισχυρές δυνατότητες για τη διαμόρφωση επωνυμίας και την ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών.

Πολύ συχνά στο παρελθόν, η χρήση των φυσικών πόρων για την πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να είναι σχετική. Στο βαθμό που οι φυσικοί πόροι έχουν δημιουργήσει μια τοπική πολιτιστική κληρονομιά, μπορούν να δημιουργήσουν προοπτικές ανάπτυξης. Οι πρόσφατες εμπειρίες δείχνουν την ανάγκη να εργαστούν οι κοινωνίες για την πολιτιστική αναζωογόνηση των μικρών αγροτικών πόλεων και περιοχών. Αυτό προφανώς ξεκινά με την αναμόρφωση του δομημένου περιβάλλοντος. Για να συμβάλει στην τοπική ανάπτυξη, η πολιτιστική δημιουργικότητα θα πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο της τοπικής κληρονομιάς, η οποία προφανώς δεν αποκλείει τη συμβίωση με άλλα πολιτιστικά αγαθά.

Ενώ σε μια πόλη, το δυνητικό κοινό «περνάει» το χρόνο του, στις αγροτικές περιοχές, είναι απαραίτητο να αναζητηθεί και να ευαισθητοποιηθεί πιο άμεσα, αφού η άμεση ενημέρωση για επερχόμενα φεστιβάλ ή εκθέσεις, εκδηλώσεις, εργαστήρια και ευρύτερα συγκεντρώσεις πολιτισμικού ενδιαφέροντος του πληθυσμού κ.λπ. Τα κοινοτικά δίκτυα και η αμοιβαιότητα είναι βασικά στοιχεία. Σημαντική ωστόσο, εκτός των παραπάνω στοιχείων, είναι και η έννοια των «πολιτιστικών τοπίων» ή ιστορικών αστικών τοπίων, τα οποία σχετίζονται με το καθημερινό πολιτιστικό περιβάλλον και τη συμβολή του στην ποιότητα ζωής.

Η έννοια αυτή επίσης, υπερβαίνει τα καθαρά γεωγραφικά ή μορφολογικά στοιχεία και ορίζει στην πραγματικότητα το πλαίσιο που διαμορφώνει το πολιτιστικό τοπίο όπου συνεπάγεται την νοοτροπία και τους τρόπους ζωής των πολιτών. Πράγματι, η ποιότητα μιας αστικής περιοχής συνδέεται ίσως λιγότερο με τα κτίρια, αλλά μάλλον με τη χρήση που κάνουν οι άνθρωποι στο περιβάλλον τους.

1.5 Η Διαφύλαξη του Πολιτισμού και των Πολιτιστικών Μονάδων στην Ελλάδα

Οι απότεροι σκοποί του κάθε προγράμματος είναι η δημιουργία μιας κοινής πολιτιστικής περιοχής στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη, με τη συμμετοχή των πολιτών, καθώς και η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ πολιτιστικών χορηγών και λειτουργών σχετικά με την ανάπτυξη του υπερ-πολιτιστικού διαλόγου, τη γνώση της ιστορίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς του κάθε λαού, την πολιτιστική διαφορετικότητα καθώς και την προώθηση κοινωνικοοικονομικών και κοινωνικοπολιτισμικών θεσμών (Raftopoulos, McConnell, 2014).

Οι υπεύθυνοι στη κάθε πολιτισμική μονάδα έχουν ως αρμοδιότητες να καταγράφουν και να κωδικοποιούν τις κατευθύνσεις των αναπτυξιακών πολιτικών του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης που ενσωματώνονται στο ΕΣΠΑ, να εξειδικεύουν τους στρατηγικούς στόχους του ΕΣΠΑ στους στόχους που τίθενται για τον τομέα του πολιτισμού σε συνεργασία με την Εθνική Αρχή Συντονισμού και να παρέχουν τις εξειδικευμένες κατευθύνσεις στις εμπλεκόμενες Διαχειριστικές Αρχές, να παρακολουθούν την εφαρμογή των δράσεων για τις πολιτικές τουρισμού που υλοποιούνται στα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ, του ΕΣΣΑΑ και του ΕΣΣΑΑΛ και εξειδικεύει τις πράξεις που διαχειρίζεται, να μεριμνούν για την έκδοση της απόφασης ένταξης των πράξεων που διαχειρίζεται στους άξονες προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος, να μεριμνούν για τη διάδοση των πληροφοριών σχετικά με τις ευκαιρίες χρηματοδότησης μέσω των πράξεων των Ε.Π. και να παρακολουθούν την πορεία εφαρμογής των πράξεων των Ε.Π. και να συντάσσουν τις αναφορές για την προετοιμασία της ετήσιας εξέτασης και των ετήσιων εκθέσεων των πράξεων των Ε.Π. των οποίων η διαχείριση της έχει εκχωρηθεί (ΦΕΚ 1635/14.08.2008/Β).

Επίσης, να υποβάλλουν στις Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων εξαμηνιαίες εκθέσεις ποιοτικής ανάλυσης της προόδου και να προετοιμάζουν σε συνεργασία με τη Μονάδα Β τις προσκλήσεις για την υποβολή αιτήσεων χρηματοδότησης από τις πράξεις που διαχειρίζεται και τις εκδίδει, ενώ επιπλέον παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες προς τους δυνητικούς δικαιούχους. Τέλος να συγκεντρώνουν και να ελέγχουν την πληρότητα των προτάσεων που τους υποβάλλονται και τέλος να τις αξιολογούν (ΦΕΚ 1635/14.08.2008/Β). Διαπιστώνεται λοιπόν ότι εντάσσεται ο Ελληνικός πολιτισμός στα πλαίσια του Δυτικού Πολιτισμού αλλά τονίζεται η εξέχουσα θέση που κατέχει καθώς και τη σημασία της προβολής του (ΦΕΚ 1635/14.08.2008/Β).

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με πολύ πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι σήμερα, ο ελληνικός πολιτισμός έχει δημιουργήσει μνημεία και έργα τέχνης, τα οποία αποτελούν εξαιρετικά ορόσημα και εξαιρετικά σημεία αναφοράς στην ανθρώπινη ιστορία. Η ελληνική τέχνη και η αρχιτεκτονική έχουν εμπνεύσει και επηρεάσει έντονα τον δυτικό κόσμο ανά τους αιώνες. Η προστασία και η διατήρηση αυτής της κληρονομιάς ήταν πάντα προτεραιότητα για το ελληνικό κράτος από την ανεξαρτησία του το 1830. Το νομικό πλαίσιο για τα πολιτιστικά θέματα προσφέρει κατευθυντήριες γραμμές για την προστασία και διαχείριση των αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς γενικότερα.

1.6 Νομικό Πλαίσιο στην Ελλάδα για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Το πιο πρόσφατο νομικό πλαίσιο θεσπίστηκε το έτος 2002 με τον Νόμο 3028 (http://www.culture.gr/DocLib/g_1950.pdf), ο οποίος προστατεύει μνημεία ή πολιτιστικά αγαθά που χρονολογούνται από την προϊστορική εποχή έως το 1830. Ορισμένες κατηγορίες, ωστόσο, από περισσότερα περιλαμβάνονται και οι πρόσφατες περίοδοι, εάν είναι σημαντικές ή έχουν συγκεκριμένη πολιτιστική ή ιστορική σημασία. Η διαχείριση της ελληνικής υλικής και άυλης κληρονομιάς διοικείται και ελέγχεται από το κράτος.

Οι προσπάθειες για την προστασία των μνημείων του παρελθόντος, ξεκίνησαν στην πραγματικότητα πριν από το 1830 (Πάντος, 2000), κατά τη διάρκεια του Πολέμου της Ανεξαρτησίας, από την επαναστατική ελληνική κυβέρνηση. Τα πρώτα

νομικά μέτρα για την προστασία των αρχαιοτήτων στο νεοελληνικό κράτος, ελήφθησαν ήδη από το 1833 και ένα χρόνο αργότερα δημοσιεύτηκε ο πρώτος επίσημος νόμος. Η ευαισθησία και η σημασία που δίνεται στις αρχαιότητες είναι εμφανής.

Έκτοτε, το νομικό πλαίσιο έχει διευρύνει το πεδίο εφαρμογής του και θεωρείται ως ένα από τα αυστηρότερα και πιο εκτεταμένα στον κόσμο. Το ελληνικό Σύνταγμα που θεσπίστηκε το 1975, αποδίδει ωστόσο περισσότερη εξουσία στο κράτος, ενώ αποδυναμώνει την ιδιωτική ιδιοκτησία προς όφελος της προστασίας των αρχαιοτήτων και του περιβάλλοντος τους. Σύμφωνα με το Νόμο, όλα τα κινητά ευρήματα και τα μνημεία ανήκουν στο κράτος και όλες οι σχετικές δραστηριότητες ελέγχονται από την κρατική Αρχαιολογική Υπηρεσία.

Εντός των κρατικών συνόρων η προστασία καλύπτει αρχαιότητες σε ξηρά ή θάλασσα συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων ζωνών, στις οποίες η Ελλάδα έχει δικαίωμα δικαιοδοσίας, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Η Ελλάδα επιδιώκει την προστασία των αρχαιοτήτων της και έξω από τα σύνορά της, σύμφωνα με τους κανονισμούς του διεθνούς πολιτιστικού δικαίου, ανεξάρτητα από τον χρόνο που αυτές αφαιρέθηκαν (Korka, 2007).

1.6.1 Ο Έλεγχος από Μέρος του Ελληνικού Κράτους για την Εισαγωγή των Ελληνικών Αρχαιοτήτων και τον Συντονισμό των Υπηρεσιών

Για τον καλύτερο έλεγχο των τελωνείων και την εισαγωγή αρχαιοτήτων, η Ελλάδα έχει υπογράψει διμερείς συμφωνίες, πρωτόκολλα και μνημόνια με χώρες όπως η Κύπρος, η Γαλλία, η Ελβετία, η Κίνα, η Τουρκία, το Περού και οι ΗΠΑ. Η Ελλάδα δίνει επίσης μεγάλη σημασία στον επαναπατρισμό της πολιτιστικής της περιουσίας και έχει διεθνώς δραστηριοποιηθεί πολύ σε αυτόν τον τομέα (Mroutoroylou et al. 2008).

Ο επαναπατρισμός πολλών πολιτιστικών αγαθών έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια. Σε αρκετές περιπτώσεις βρέθηκε συμβιβαστική λύση και σε άλλες επιστράφηκαν εμπορεύματα σε εθελοντική βάση. Η Ελλάδα και η Ιταλία για παράδειγμα, έχουν ξεκινήσει μεγάλες εκστρατείες για την αποκατάσταση πολιτιστικών αγαθών και έχουν οργανώσει ακόμη και κοινές εκθέσεις επιστρεφόμενων αρχαιοτήτων

με τον τίτλο «Νόστοι» με εντυπωσιακά αντικείμενα που επαναπατρίστηκαν από το Μουσείο Getty, τη συλλογή Shelby White και άλλα.

Από το 1982 επίσης, το Ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού έχει ζητήσει επίσημα την επιστροφή των Μαρμάρων του Παρθενώνα από το Βρετανικό Μουσείο του Λονδίνου (Κόρκα 2003, 2006). Το αίτημα έχει συζητηθεί σε διάφορα διεθνή φόρουμ και οργανισμούς (Meyer 1977, Shaw 1979, Prunty 1984, Greenfield 1989, Renfrew 2000). Το θέμα αυτό έχει παγκόσμια σημασία, γιατί ο Παρθενώνας θεωρείται το σύμβολο του δυτικού πολιτισμού και αποτελεί το λογότυπο της UNESCO. Η Ελλάδα ανέλαβε την κατασκευή του Νέου Μουσείου της Ακρόπολης, το οποίο εγκαινιάστηκε το 2009 δίπλα στην Ακρόπολη για να στεγάσει όλα τα Μάρμαρα του Παρθενώνα. Τρία μουσεία (Πανεπιστημιακές Συλλογές της Χαϊδελβέργης, Μουσείο Παλέρμο Σαλίνας και Βατικανό) υποστήριζαν αυτήν την εκστρατεία επιστρέφοντας είτε μόνιμα είτε δανεικά θραύσματα του Παρθενώνα, που υπήρχαν στις συλλογές τους.

Μέχρι το 2005 υπήρχαν δώδεκα (12) εθνικές ενώσεις από όλο τον κόσμο που υποστήριζαν την επανένωση των γλυπτών του Παρθενώνα, ενώ ο αριθμός αυτός έχει αυξηθεί σε δεκαοκτώ (18). Σήμερα, υπάρχουν επίσης 22 Διεθνείς Επιτροπές σε όλο τον κόσμο που υποστηρίζουν την επανένωση των Μαρμάρων του Παρθενώνα στην Αθήνα.

Το 2013 πραγματοποιήθηκε διαδικασία διαμεσολάβησης, με τη διευκόλυνση της UNESCO, για την Επανένωση των Γλυπτών του Παρθενώνα. Ωστόσο, η βρετανική κυβέρνηση και το Βρετανικό Μουσείο έχουν εκδώσει επίσημη απάντηση αρνούμενη να συμμετάσχει σε αυτή τη διαδικασία. Το θέμα εκκρεμεί στην ημερήσια διάταξη και συζητείται από την UNESCO σε κάθε συνεδρίαση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την προώθηση της επιστροφής πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσής τους ή της αποκατάστασής τους σε περίπτωση παράνομης ιδιοποίησης (Hitchens, 2008).

1.7 Το Θέμα της Ιδιοκτησίας των Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Η ιδιοκτησία των αρχαιοτήτων ανήκει μόνο στο κράτος. Το άτομο μπορεί απλά να τα κατέχει. Τα αντικείμενα απογράφονται και φωτογραφίζονται, ελέγχεται η προέλευσή τους και εκδίδεται άδεια νόμιμης κατοχής. Έτσι συγκεντρώνεται μια πολύ

σημαντική βάση δεδομένων με σημαντικές αρχαιότητες, οι οποίες ωφελούνται σημαντικά. Από την άλλη πλευρά, το άτομο ευαισθητοποιείται ως προς την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης υπάρχει αυστηρός έλεγχος στη χρήση ανιχνευτών μετάλλων (Korika, 2006).

Η Αρχαιολογική Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού στην Ελλάδα, περιλαμβάνει δύο Γενικές Διευθύνσεις που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά, μία για τις αρχαιότητες και γενικά την πολιτιστική κληρονομιά, συμπεριλαμβανομένης της συντήρησης, των κρατικών μουσείων και της λαογραφίας και μία δεύτερη για την αποκατάσταση μνημείων του όλης τις περιόδους, φωτογραμμετρία, συντήρηση μουσείων και γενικά τεχνικά έργα και υποδομές. Υπάρχουν επιμέρους διευθύνσεις και τμήματα, επίσης, που συντονίζουν τις περιφερειακές υπηρεσίες. Πρόκειται για τις Εφορείες Αρχαιοτήτων από τη μια και τις Υπηρεσίες Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων από την άλλη. Η Αρχαιολογική Υπηρεσία περιλαμβάνει επίσης ειδικές περιφερειακές υπηρεσίες: για σπήλαια, υποθαλάσσιες αρχαιότητες και μεμονωμένα μουσεία (Korika, 2007).

Επιπλέον, υπάρχουν συμβούλια είτε περιφερειακά είτε κεντρικά, τα οποία εξετάζουν σημαντικά θέματα, ενώπιον των οποίων οι πολίτες μπορούν να υποβάλουν τα αιτήματά τους και να υποστηρίξουν τις υποθέσεις τους. Επίσης, υπάρχουν ειδικές επιτροπές για την παρακολούθηση της αναστήλωσης συγκεκριμένων μνημείων ή ειδικές ομάδες που ορίζονται για συγκεκριμένο έργο. Το Ταμείο Αρχαιολογικών Εισπράξεων Χώρων και Απαλλοτριώσεων, το οποίο εποπτεύεται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, είναι υπεύθυνο για την έκδοση αρχαιολογικών οδηγιών, ειδικών εκδόσεων και ετήσιων περιοδικών, καθώς και για την παραγωγή ακριβών αντιγράφων αρχαιοτήτων (Hitchens, 2008).

1.8 Περιφερειακές Αρχαιολογικές Υπηρεσίες

Οι κεντρικές υπηρεσίες αποτελούν το εκτελεστικό όργανο, που σχεδιάζει, κατευθύνει, εγκρίνει και παρακολουθεί το έργο των Εφορειών και άλλων υπηρεσιών και εξασφαλίζει τη χρηματοδότησή τους. Ένα μεγάλο μέρος του έργου των Εφορειών περιλαμβάνει την επίβλεψη και τον έλεγχο σύγχρονων τεχνικών ή έργων υποδομής που εκτελούνται στο περιβάλλον (κτιστό ή φυσικό) των μνημείων. Η παρακολούθηση πραγματοποιείται σε κάθε είδους δραστηριότητα που θα μπορούσε να επηρεάσει

άμεσα ή και έμμεσα τους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία και τους χώρους ιστορικού ενδιαφέροντος. Τις περισσότερες φορές, υπάρχει οριοθέτηση μιας ευρύτερης περιοχής προστασίας, των ζωνών προστασίας και της συγκεκριμένης χρήσης γης (Hitchens, 2008).

Οι ανασκαφές, η συντήρηση, η αποκατάσταση, η αποκατάσταση μνημείων και η προστασία τους με καταφύγια και άλλα μέσα, εκπαιδευτικά προγράμματα και πολιτιστικές εκδηλώσεις ελέγχονται από την Αρχαιολογική Υπηρεσία, η οποία εξετάζει τη σκοπιμότητα και την έκταση της επέμβασης, την ποιότητα του έργου, την επιστημονική τεκμηρίωση και αναστρεψιμότητα των παρεμβάσεων και εγγύηση ορθής δημοσίευσης. Η ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού είναι επίσης σημαντική και καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια για να συνδυαστούν οι ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας με τα οφέλη ενός μνημείου ή τοποθεσίας (Hitchens, 2008).

Πάντα υπάρχει επικοινωνία μεταξύ της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και των αρμόδιων αρχών και κοινωνικών παραγόντων, ιδίως όσον αφορά απαλλοτριώσεις ή αποζημιώσεις του ατόμου για στέρηση χρήσης ακίνητης περιουσίας για αρχαιολογικούς λόγους. Η απαλλοτρίωση γίνεται τα τελευταία χρόνια μόνο όταν πρέπει να αναδειχθεί μια ομάδα μνημείων και δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική για τη συντήρηση και ανάδειξή τους ή σε περίπτωση που αποκαλυφθεί ένας εξαιρετικός χώρος. Στην περίπτωση μεγάλων δημοσίων έργων, υπάρχει διάθεση σημαντικών πόρων για σωστικές ανασκαφές, συντήρηση, αποθήκευση, σχεδιασμός και προβολή τοπίου και τέλος δημοσίευση των ευρημάτων (Korka, 2014).

Μεταξύ των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνονται στο εξωτερικό είναι οι αρχαιολογικές αποστολές και οι ανασκαφές σε χώρες, όπου έχουν βρεθεί αρχαιότητες ελληνικού ενδιαφέροντος. Ο έλεγχος της εισαγωγής, εξαγωγής και μεταφοράς πολιτιστικών αγαθών είναι αυστηρός στην Ελλάδα και εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Διεύθυνσης Διαχείρισης του Εθνικού Αρχείου Μνημείων, Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών (Hitchens, 2008).

Επειδή το Υπουργείο Πολιτισμού δίνει μεγάλη έμφαση στην καταπολέμηση των παράνομων ανασκαφών και της παράνομης διακίνησης αρχαιοτήτων, έχει ιδρύσει το Τμήμα Τεκμηρίωσης, Παράνομης Διακίνησης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών, το οποίο υπάγεται στη Διεύθυνση Διαχείρισης του Εθνικού Αρχείου

Μνημείων, Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών (<http://www.culture.gr/el/ministry/SitePages/viewyphresia.aspx?iID=172>).

Γενικά καθήκοντα αυτού του Τμήματος, είναι η αντιμετώπιση περιπτώσεων κλοπών και παράνομης εμπορίας αντικειμένων και αρχαιοτήτων, η ενημέρωση των κεντρικών υπηρεσιών για τις τρέχουσες τιμές αγοράς αρχαιοτήτων, η παρακολούθηση των αγορών αρχαιοτήτων στην Ελλάδα και το εξωτερικό και η επιθεώρηση.

Τα θέματα που αφορούν τους ιδιώτες συλλέκτες και παλαιοπωλεία, υπάγονται στην αρμοδιότητα της ίδιας Διεύθυνσης και ειδικότερα του Τμήματος Παλαιοπωλείων και Ιδιωτικών Αρχαιολογικών Συλλογών. Τα προηγούμενα χρόνια χορηγούνταν άδειες δημιουργίας ιδιωτικών συλλογών σε κατόχους αρχαιοτήτων μεγάλου αριθμού και επιστημονικής σημασίας. Βασικές προϋποθέσεις για την απόκτηση συλλεκτικής άδειας ήταν η γνώση του αντικειμένου και τα οικονομικά μέσα για την αγορά σημαντικών αρχαιοτήτων. Χρειάστηκε μια κεντρική ιδέα, γύρω από την οποία εξελίχθηκε η δημιουργία της συλλογής, καθώς και η ενότητα της συλλογής.

Οι συλλέκτες υποχρεούνται από το νόμο να δηλώσουν τις νέες τους αποκτήσεις. Πολλοί από τους προηγούμενους συλλέκτες έχουν δωρίσει ολόκληρη ή μέρος της συλλογής τους στο κράτος και δημιουργήθηκαν μεγάλα δημόσια ή ημιδημόσια μουσεία. Σήμερα οι διατάξεις για τη δημιουργία μιας συλλογής είναι πολύ αυστηρές, καθώς και για τη μεταβίβαση ή την εμπορική της διάθεση. Το κράτος έχει πάντα πρώτο προτεραιότητα στην απόκτηση αντικειμένων από συλλέκτη ή απλό κάτοχο αρχαιοτήτων. Επιπλέον, η νομοθεσία ορίζει ότι οι αρχαιότητες που βρίσκονται στην κατοχή οποιουδήποτε πολίτη, που αποκτήθηκαν με κληρονομιά, αγορά ή δωρεά, πρέπει να δηλώνονται στο προαναφερόμενο Τμήμα (Korka, 2007).

Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα έχει δραστηριοποιηθεί πολύ στην προστασία και ανάδειξη της άυλης κληρονομιάς. Αρμόδια Υπηρεσία στο Ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού για όλα τα συναφή θέματα είναι η Διεύθυνση Σύγχρονης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Η Σύμβαση της UNESCO του 2003 για τη Διαφύλαξη της Άυλης Κληρονομιάς έχει προσφέρει ένα ζωτικής σημασίας εργαλείο διαχείρισης για τις ελληνικές αρχές για τη διαφύλαξη και την προώθηση αυτής της ιδιαίτερης πτυχής του πολιτισμού μας.

Από το 2013, η Ελλάδα έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο στη διαχείριση και την προώθηση της άυλης κληρονομιάς της σύμφωνα με τις αρχές που θέτει η προαναφερθείσα Σύμβαση της UNESCO και έχει εγγράψει τέσσερα στοιχεία στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας (Μεσογειακή διατροφή, τεχνογνωσία καλλιέργειας μαστίχας στο νησί της Χίου, Τηνιακή μαρμαροτεχνία, Μωμοέρια-Πρωτοχρονιάτικη γιορτή σε οκτώ χωριά της Κοζάνης, Δυτική Μακεδονία).

Στην Ελλάδα λειτουργούν 18 ξένες αρχαιολογικές σχολές, οι οποίες πραγματοποιούν ανασκαφές και έρευνες, είτε σε συνεργασία με την Ελληνική Υπηρεσία είτε μόνες τους. Λαμβάνουν τις άδειές τους υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Προσφέρουν τεχνογνωσία, προχωρημένη τεχνολογία, κεφάλαια για απαλλοτρίωση της γης, στην οποία ανασκάπτουν· περιοδικά με ετήσιες εκδόσεις και εξειδικευμένες βιβλιοθήκες, καθώς και άλλα οφέλη (Korka, 2007). Τα ξένα αρχαιολογικά ιδρύματα στην Ελλάδα λειτουργούν με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, μετά από προηγούμενη απόφαση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου.

Έλληνες πανεπιστημιακοί καθηγητές και άλλοι ερευνητές διενεργούν επίσης ανασκαφές υπό την επίβλεψη της υπηρεσίας, η οποία πρέπει να ελέγχει ότι όλοι οι Έλληνες και ξένοι ανασκαφείς τηρούν τη νομοθεσία και τηρούν κατάλληλα αποθέματα στις αποθήκες τους μαζί με ψηφιακές φωτογραφίες. Οι έρευνες και άλλες μη καταστροφικές μέθοδοι ενθαρρύνονται, ενώ οι ανασκαφές διεξάγονται μόνο όταν αποδεικνύεται ότι είναι απαραίτητο.

Αυτό το πρόσφατο και καινοτόμο πλαίσιο προσφέρει πιο ευέλικτα μέσα και καλύτερες δυνατότητες για πιο άμεσα αποτελέσματα. Στο στοχευόμενο άτομο δίνονται επίσης κίνητρα για να παραδώσει τις αρχαιότητες και να συνεργαστεί. Η Ελλάδα έχει επικυρώσει σχεδόν όλες τις διεθνείς πολιτιστικές συμβάσεις και έχει υπογράψει τα περισσότερα σχετικά μέσα. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα έχει επικυρώσει τις ακόλουθες συμβάσεις (Hitchens, 2008):

✓ Σύμβαση της Χάγης για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης (1954) και τα δύο πρωτόκολλα της 1954 και 1999 (Clément 1995).

- ✓ Σύμβαση της UNESCO για τα μέσα απαγόρευσης και αποτροπής της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας πολιτιστικής περιουσίας (Παρίσι 1970) (Askerud και Clément 1997).
- ✓ Σύμβαση της UNESCO για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (Παρίσι 1972).
- ✓ Αναθεωρημένη Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς (Valetta 1992).
- ✓ Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (Γρανάδα 1985).
- ✓ Σύμβαση UNIDROIT για τα κλεμμένα ή παράνομα εξαγόμενα πολιτιστικά αντικείμενα (Ρώμη 1995) (Siehr 1998: 617–689).
- ✓ Σύμβαση για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Παρίσι 2003).

Οι συμβάσεις αυτές μαζί με την εφαρμογή διεθνών καταστατικών και συστάσεων υλοποιούνται από την ελληνική δημόσια διοίκηση και έχουν εμπλουτίσει το υπάρχον νομικό πλαίσιο δίνοντάς της μια διεθνή προοπτική και διάσταση. Η Ελλάδα έχει εγγράψει 18 μνημεία και τοποθεσίες στον κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και 4 τοποθεσίες στον κατάλογο European Label. Ο νόμος προβλέπει την εξέταση κάθε θέματος που αφορά μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς από το ανώτατο συμβούλιο του Υπουργείου (Κόρκα, 2004).

Επιπλέον, η Ελλάδα έχει ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ως εκ τούτου έχει ενσωματώσει τις οδηγίες της ΕΕ στη νομοθεσία της. Ο κανονισμός ΕΟΚ 3911/92 σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών εφαρμόζεται σε τελωνειακά ζητήματα, καθώς εναρμονίζει τους ελέγχους εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών εκτός των συνόρων της ΕΕ, καθιερώνοντας τη διαδικασία χορήγησης πιστοποιητικού εξαγωγής για τα αγαθά αυτά. Σημαντικότερη είναι η εφαρμογή της Οδηγίας 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου στις 15 Μαρτίου 1993, σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που αφαιρέθηκαν παράνομα από την επικράτεια ενός κράτους μέλους, το παράρτημα της οποίας τροποποιήθηκε με την οδηγία 96/100/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου στις 17 Φεβρουαρίου 1997 (Κορκα, 2007).

Η Ελλάδα συμμετέχει σε πολλές διεθνείς πρωτοβουλίες στο πλαίσιο των Μνημονίων που έχει υπογράψει με πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο. Οι ελληνικές αντιπροσωπευτικές αρχαιότητες περιλαμβάνονται ανάλογα με τη θεματική κάθε έκθεσης. Οι εκθέσεις «*Έλληνες: από τον Αγαμέμνονα στον Μέγα Αλέξανδρο*» που φιλοξενούνται στις ΗΠΑ και τον Καναδά και «*Κόσμος των Συναισθημάτων: Αρχαία Ελλάδα, 700π.Χ.-200μ.Χ.*» που φιλοξενούνται στις ΗΠΑ, είναι μερικές από τις πιο επιτυχημένες πρόσφατες.

Έκθεση για τον αιγυπτιακό πολιτισμό και τις επιρροές του στον ελληνικό και ρωμαϊκό πολιτισμό θα πραγματοποιηθεί επίσης το 2018 στο Getty Center στο Λος Άντζελες των Η.Π.Α. Τα μεγαλύτερα μουσεία στον κόσμο θα δανείσουν περίπου 200 έργα για την έκθεση «*Αίγυπτος – Ελλάδα – Ρώμη: Πολιτισμοί σε επαφή*», η οποία πραγματεύεται τις σχέσεις που έχουν αναπτυχθεί μεταξύ αυτών των τριών πολιτισμών, από την Ύστερη Εποχή του Χαλκού (1600–1100 π.Χ.) έως τα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια, με κέντρο βάρους την Αίγυπτο.

Με βάση τα διακυβερνητικά μνημόνια, έχουν καθιερωθεί διαπολιτισμικά χρόνια μεταξύ της Ελλάδας και άλλων χωρών. Το 2016 ανακηρύχθηκε «*Διαπολιτισμικό Έτος Ελλάδας και Ρωσίας*» και το 2017 με την Κίνα. Στο πλαίσιο αυτό διοργανώνονταν κάθε χρόνο εκατοντάδες εκδηλώσεις στους τομείς της τέχνης, του πολιτισμού, του αθλητισμού, του τουρισμού, της εκπαίδευσης, της οικονομίας, της γεωργίας, της επιστήμης, τεχνολογία κ.λπ. προκειμένου να προωθηθούν περαιτέρω οι δεσμοί φιλίας και συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών και να προωθηθεί η πολιτιστική κληρονομιά και των δύο. Τρέχουσες Συζητήσεις

Τα τελευταία χρόνια το υπουργείο έχει επικεντρωθεί στην αναδιοργάνωση και την αναβάθμιση των μουσείων του. Τα περισσότερα μουσεία ήταν επιτόπια μουσεία ή σε κάθε περίπτωση εφοδιάζονταν συνεχώς με νέο υλικό από τις συνεχιζόμενες συστηματικές ή σωστικές ανασκαφές. Επικράτησε όμως μια νέα τάση και ορισμένα μουσεία ανεξαρτητοποιήθηκαν από την τοπική Εφορεία.

Το πιο προηγμένο πλαίσιο σήμερα είναι αυτό του Νέου Μουσείου Ακρόπολης, το οποίο διαθέτει ανεξάρτητο διοικητικό συμβούλιο που διορίζεται από τον Υπουργό Πολιτισμού (www.newacropolismuseum.gr). Η διαχείριση των μουσείων έχει γίνει πιο φιλική προς το χρήστη στο κοινό και των info-kiosk. εκπαιδευτικά προγράμματα.

εγκαταστάσεις επισκεπτών, ειδικά για άτομα με ειδικές ανάγκες, ηχητικά συστήματα, και ηλεκτρονικά μηχανήματα εισόδου είναι πλέον διαθέσιμα. Επιπλέον, πραγματοποιούνται πολλές περιοδικές εκθέσεις μαζί με πολιτιστικές εκδηλώσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα, που φέρνουν το κοινό πιο κοντά στις αρχαιότητες. Η χρηματοδότηση, γενικά, προέρχεται από το κράτος και ενισχύεται πολύ με ευρωπαϊκά αναπτυξιακά προγράμματα. Υπάρχει ένας νέος νόμος που ενθαρρύνει επίσης τους χορηγούς.

Σε εξέλιξη βρίσκεται δημόσια διαβούλευση για τη θέσπιση ειδικής διαδικασίας διαπίστευσης για τα μουσεία σύμφωνα με τις διατάξεις του Ελληνικού Αρχαιολογικού Νόμου (3028/2002). Η όλη ιδέα είναι να αποκτηθεί ένα αποτελεσματικό σύστημα ελέγχου και αξιολόγησης ενός μουσείου που θα διενεργείται από αρμόδιο κυβερνητικό όργανο ή έγκυρη επαγγελματική ένωση μουσείων. Μεταξύ των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούνται για να αποκτήσει ένα μουσείο τη διαπίστευση είναι η ύπαρξη αναλυτικού καταλόγου συλλογών, η τεκμηρίωση καταλληλότητας και επάρκειας χώρου και πληροφορίες για τη στελέχωση, ο σχεδιασμός των ενεργειών και ο εσωτερικός κανονισμός.

Οι Αρχαιολογικές Υπηρεσίες επικαιροποιούν επίσης τα μέσα τεκμηρίωσης και μετάδοσης της γνώσης χρησιμοποιώντας σύγχρονη τεχνολογία. Στο πλαίσιο αυτό, το Υπουργείο Πολιτισμού καθιέρωσε το πρώτο οργανωμένο, διαρκές και συστηματικό ψηφιακό μητρώο της ακίνητης πολιτιστικής περιουσίας της χώρας, το «Ελληνικό Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο». Το έργο αυτό είναι ένα διοικητικό εργαλείο που θα βοηθήσει πολύ τις υπηρεσίες, εξοικονομώντας ανθρώπινο δυναμικό, αλλά και ένα σημαντικό επιστημονικό εργαλείο που θα επιτρέψει στους ερευνητές να έχουν σαφή και ακριβή στοιχεία για την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας.

Όσον αφορά την ηλεκτρονική ενημέρωση για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς, υπάρχει επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου (www.yppo.gr) και της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς ([http:// followodysseus.culture.gr/en-us/home.aspx](http://followodysseus.culture.gr/en-us/home.aspx)) που ενημερώνονται συνεχώς για να παρέχουν σε όλους τους θεατές, ειδικούς ή μη, με καινοτόμο και αποτελεσματικό τρόπο πληροφορίες για αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και συλλογές, εκπαιδευτικά προγράμματα, τέχνη και φεστιβάλ και πολλές άλλες πτυχές της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. .

Όσον αφορά τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η Ελλάδα έχει αναλάβει πολλές πρωτοβουλίες προκειμένου να ανταπεξέλθει στις τρέχουσες οικονομικές συνθήκες (Κόρκα, 2014) και να εξασφαλίσει πόρους για τη συνολική προστασία της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Υπό αυτή την προοπτική, καταβάλλεται προσπάθεια βελτίωσης της λειτουργίας των αρμόδιων για τις οικονομικές υποθέσεις Αρχών, με το Ταμείο Αρχαιολογικών Εισπράξεων να είναι το σημαντικότερο μεταξύ αυτών.

Το Ταμείο είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση και τη διανομή των πόρων που προέρχονται από τα έσοδα από εισιτήρια και για την κατασκευή και προώθηση πολιτιστικών προϊόντων. Παρά τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης που αναπόφευκτα επηρεάζει τη λειτουργία του Ταμείου, εφαρμόζεται συντονισμένο σχέδιο για την αναδιοργάνωση της διοικητικής και οργανωτικής δομής του, διασφαλίζοντας έτσι τη λειτουργία και τη συμβολή του Ταμείου στην προστασία της ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς στην το φως της νέας δημοσιονομικής πολιτικής.

Κεφάλαιο 2^ο – Στρατηγικός Σχεδιασμός Πολιτιστικής Μονάδας – Μελέτη Περίπτωσης του Αρχαίου θεάτρου της Ερέτριας – Στοιχεία για την Αρχαία Ερέτρια και την Ανάπλαση της Περιοχής Καθώς και ο Τρόπος Δημιουργίας και Λειτουργίας του Αρχαίου Θεάτρου και του Μουσείου Αρέθουσας

2.1 Η Σημασία των Αρχαίων Θεάτρων στον Ελληνικό Πολιτισμό

Η κατασκευή θεάτρων, αποτελεί ένα εξαιρετικό επίτευγμα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, αντανακλά το υψηλό επίπεδο πνευματικής, πολιτικής και κοινωνικής ανάπτυξης που πέτυχε αυτός ο πολιτισμός στους Κλασικούς χρόνους. Τα θέατρα ήταν ευρέως διαδεδομένα σε όλη την ελληνική γη και αποτέλεσαν το αρχέτυπο μιας πληθώρας αντίστοιχων δομών στην αρχαιότητα σε όλη τη Μεσόγειο (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Τα αρχαία ελληνικά θέατρα αντικατοπτρίζουν την αρχική ιδέα και τα πρώτα στάδια ανάπτυξης του θεάτρου ως αρχιτεκτονικού τύπου, καθώς εξελίχθηκε για να προσαρμοστεί στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της δραματικής τέχνης κατά την Κλασική και Ελληνιστική περίοδο. Αποτελούν την αφετηρία μιας μακράς αρχιτεκτονικής παράδοσης, διαρκώς εμπλουτισμένης με νέα στοιχεία, που συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Αποτελούν επίσης ένα τεχνολογικό επίτευγμα όσον αφορά την ακουστική τους.

Η διακύμανση του ύψους μεταξύ κάθε σειράς και της επόμενης απέτρεψε την υποβάθμιση των ηχητικών κυμάτων, ενώ το σχήμα του κοίλου επέτρεπε μια καλή συγκέντρωση του ήχου. Ως ενισχυτές ήχου λειτούργησαν και το ψηλό σκηνικό οικοδόμημα με τα παρασκήνια του και η λεία επιφάνεια της ορχήστρας, που ήταν στρωμένη από ένα σημείο και μετά. Στα ελληνικά θέατρα *παίχτηκαν* για πρώτη φορά τα μεγάλα έργα του αρχαίου δράματος, μεταξύ των οποίων οι τραγωδίες του Αισχύλου, του Σοφοκλή και του Ευριπίδη και οι κωμωδίες του Αριστοφάνη, που συνεχίζουν να εμπνέουν τον κόσμο του θεάτρου μέχρι σήμερα (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Το θέατρο ως θεσμός είναι άμεσα συνδεδεμένο με το πνεύμα και τις εκφράσεις της δημοκρατίας, όπως καθιερώθηκε στην Αθήνα με τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη (508 π.Χ.), γι' αυτό και είχε ως στόχο την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού επιπέδου συμμετοχής των πολιτών. Η παρακολούθηση παραστάσεων ήταν

μια εμπειρία σε πολλαπλά επίπεδα, η οποία όχι μόνο είχε σκοπό να συνδεθεί με τη θρησκευτική παράδοση αλλά αντικατόπτριζε και τις πνευματικές, πολιτικές, φιλοσοφικές και μεταφυσικές ανησυχίες της εποχής της, προσλαμβάνοντας έντονα εκπαιδευτικό χαρακτήρα.

Επιπλέον, τα θέατρα υπηρέτησαν και πολιτικές λειτουργίες συνδεδεμένες με το θεσμό της Δημοκρατίας, που χρησιμοποιήθηκαν από τον 5ο αι. π.Χ. και μετά ως τόποι συνάντησης των πολιτών και της Συνέλευσης (Εκκλησία) του Δήμου. Ο πολύπλευρος ρόλος τους δικαιολογεί και τη φυσική τους σχέση με τον πυρήνα της αστικής δημόσιας ζωής, την αγορά. Μεγάλος αριθμός αρχαίων θεάτρων *σώζεται* στην Ελλάδα, μερικά από αυτά σε εντυπωσιακά καλή κατάσταση διατήρησης. Το θέατρο είναι ένα από τα λίγα είδη αρχαίων μνημείων που αναγνωρίζονται εύκολα από το ευρύ κοινό και έχουν ενσωματωθεί στη σύγχρονη ζωή σε εντυπωσιακό βαθμό (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

2.2 Κριτήρια για τα Θέατρα να Θεωρηθούν Μνημεία Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO όπως το Αρχαίο Θέατρο της Ερέτριας

Τα βασικά κριτήρια για τα θέατρα να θεωρηθούν μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς από την UNESCO, είναι τα εξής (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022)

Κριτήριο (i): Η κατασκευή των θεάτρων είναι μια μοναδική ιδέα από αρχιτεκτονική και λειτουργική άποψη, η οποία έχει αποδειχθεί εξαιρετικά επιδραστική στο πέρασμα των αιώνων, αποτελώντας πρότυπο για πλήθος αντίστοιχων κατασκευών μέχρι τις μέρες μας.

Κριτήριο (ii): Η τοποθέτηση των θεάτρων εντός της πόλης αντανακλά σαφή πολεοδομικό σχεδιασμό. Επιχειρείται να συνδεθεί το θέατρο με το δημόσιο κέντρο, την αγορά και τα άλλα δημόσια κτίρια που υποστήριζε, εξυπηρετώντας τις λειτουργίες της πόλης (κοινωνικές, θρησκευτικές και πολιτικές συγκεντρώσεις) και τους δημοκρατικούς θεσμούς. Το θέατρο ήταν η πεμπτούσια του ελληνικού πολιτισμού, ένα μέσο έκφρασης του μέτρου, της απλότητας και της αρμονίας και ένα από τα κριτήρια με τα οποία ο Πausanias αναγνώριζε τις πόλεις της Ανατολής ως ελληνικές.

Κριτήριο (iii): Τα θέατρα αποτελούν αδιαμφισβήτητη απόδειξη του υψηλού πνευματικού, τεχνολογικού, πολιτικού και κοινωνικού επιπέδου που κατέκτησε ο ελληνικός πολιτισμός στους κλασικούς χρόνους. Είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με το

πνεύμα και τη λειτουργία της Δημοκρατίας, όπως πρωτοεμφανίστηκε στην Αθήνα τον 5ο αιώνα προ Χριστού.

Κριτήριο (iv): Τα ελληνικά θέατρα είναι το αρχέτυπο αυτής της κατηγορίας μνημείων και ένα επίτευγμα της ακουστικής σε μια τόσο πρώιμη περίοδο. Μαρτυρούν τη γένεση και τις αρχέγονες μορφές της θεατρικής δομής, που συμβαδίζουν και υπαγορεύονται από την εξέλιξη του δράματος και τις θεατρικές ανάγκες. Ο αρχιτεκτονικός τύπος του θεάτρου επηρέασε δημόσια κτίρια της ελληνικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας όπως βουλευτήρια και ρωμαϊκού τύπου ωδεία και θέατρα και αποτέλεσε την αφετηρία μιας μακράς αρχιτεκτονικής παράδοσης που συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Κριτήριο (v): Η θεατρική κατασκευή είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα πλήρους αξιοποίησης στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος. Στις περισσότερες περιπτώσεις η επιλεγμένη τοποθεσία βρίσκεται στους πρόποδες ενός λόφου και τα περισσότερα καθίσματα είναι λαξευμένα στο βράχο, ενώ η επιλογή της τοποθεσίας υπαγορεύτηκε επίσης από την επιθυμία να προσφέρει μια πανοραμική θέα της πόλης, της θάλασσας, του πανέμορφου τοπίου. Αποτελούν λοιπόν σημαντικά παραδείγματα ανθρώπινης αλληλεπίδρασης με τη φύση και της αρμονικής ενσωμάτωσης δομών στο τοπίο, απόδειξη της αρχαιοελληνικής αγάπης για τη φυσική απλότητα και τη φυσική ομορφιά.

Κριτήριο (vi): Ήταν στα ελληνικά θέατρα που παίχτηκαν για πρώτη φορά τα μεγάλα έργα της αρχαιότητας, συμπεριλαμβανομένων των τραγωδιών του Αισχύλου, του Σοφοκλή και του Ευριπίδη των κωμωδιών του Αριστοφάνη αλλά και λογοτεχνικών αριστουργημάτων που επηρέασαν τη δραματική παραγωγή παγκοσμίως και συνεχίζουν να εμπνέουν τον κόσμο του θεάτρου μέχρι σήμερα.

Τα επιλεγμένα θέατρα διατηρούν όλα αξιοσημείωτο βαθμό ακεραιότητας και διατηρούν όλα τα χαρακτηριστικά που αποδίδουν την Εξαιρετική Οικουμενική τους Αξία. Η κατάσταση διατήρησής τους καθιστά δυνατή τη μοντελοποίηση της αρχικής τους μορφής, διαστάσεων και χωρητικότητας, καθώς και της λειτουργίας τους. Τα θέατρα προστατεύονται βάσει της ισχύουσας αρχαιολογικής νομοθεσίας και χωριστών ονομασιών των αρχαιολογικών χώρων στους οποίους εντάσσονται. Στις περιπτώσεις που χρησιμοποιούνται για τη φιλοξενία σημερινών παραστάσεων, υπάρχουν ειδικές συνθήκες όχι μόνο για να αποφευχθεί η ζημιά στα μνημεία κατά τη χρήση, αλλά και

για να διασφαλιστεί ότι οι εκδηλώσεις είναι σύμφωνες με τον χαρακτήρα τους (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Τα επιλεγμένα θέατρα διατηρούν υψηλό επίπεδο αυθεντικότητας. Σε ορισμένα θέατρα έχουν πραγματοποιηθεί εργασίες στερέωσης και προστασίας, σύμφωνα με τα πρότυπα αποκατάστασης. Στις περιπτώσεις που το κοίλο έχει τροποποιηθεί με την προσθήκη καθισμάτων για να επιτρέψει στο μνημείο να λειτουργήσει ως θέατρο, αυτό έγινε με τη χρήση συμβατών υλικών και πάντα με σεβασμό της αρχικής διαμόρφωσης.

Τα αρχαία θέατρα αποτελούν μια μοναδική κατηγορία μνημείων, τόσο ως αρχιτεκτονική αντίληψη όσο και ως προς τη σύνδεσή τους με τις απαρχές της δραματικής τέχνης. Ορισμένα ελληνικά θέατρα αποτελούν μεμονωμένα στοιχεία ευρύτερων αρχαιολογικών χώρων που έχουν εγγραφεί στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Επίδαυρος, Δήλος, Δελφοί στην Ελλάδα και Συρακούσες, Βουθρωτό, Κυρήνη και Κύπρος σε άλλες χώρες). (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Η θεατρική κατασκευή είναι μια έννοια και ένα αρχιτεκτονικό επίτευγμα του ελληνικού πολιτισμού, μια λιτή δομή στην οποία συνυπάρχουν, με ισορροπημένο και ολοκληρωμένο τρόπο, η λειτουργικότητα και η εξαιρετική αισθητική. Απαραίτητο στοιχείο κάθε αστικού κέντρου από την κλασική περίοδο και μετά, τα θέατρα τοποθετήθηκαν στο επίκεντρο της πολιτικής, κοινωνικής και θρησκευτικής ζωής, η ακρόπολη, η αγορά, το στάδιο, το βουλευτήριο, τα ιερά. Τα θέατρα διακρίνονταν για την απλότητα σχεδιασμού τους, με κυκλική ή ημικυκλική διάταξη καθισμάτων, η οποία, σε συνδυασμό με τη διαφορά ύψους μεταξύ των επιπέδων, πέτυχε έναν μοναδικό συνδυασμό ανεμπόδιστης θέας και εξαιρετικής ακουστικής.

Οι έδρες του κοίλου προσαρμόστηκαν συνήθως στην πλαγιά ενός φυσικού λόφου, το κέντρο του ήταν σκαμμένο από τη γη ή το βράχο και υψωνόταν στα πλάγια, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις, αν και σπάνιες, δημιουργήθηκε τεχνητό ύψωμα σε επίπεδο έδαφος, για να αποτελέσει τη βάση του κοίλου καθίσματος (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

2.3 Τρόπος Κατασκευής των Αρχαίων Θεάτρων

Οι πρώιμες ξύλινες θεατρικές κατασκευές χρονολογούνται στον 6ο αι. π.Χ. και είναι γνωστά μόνο από λογοτεχνικές πηγές και την αγγειογραφία. Λίθινες κατασκευές βρίσκονται από τον 5ο αι. και μετά, ενώ τα ελληνικά θέατρα απέκτησαν την πλήρη

αρχιτεκτονική τους μορφή τον 4ο αι. π.Χ., που αποτελείται από τρία διακριτά μέρη: το καθιστικό του κοινού (cavea), την ορχήστρα και το κτίριο της σκηνής (scaenae frons), το οποίο γινόταν όλο και πιο περίπλοκο για να καλύψει τις εξελισσόμενες δραματικές ανάγκες (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Τα περισσότερα θέατρα είχαν πέτρινα καθίσματα χωρισμένα σε σφηνοειδή τμήματα (cunei) με σκάλες από το ίδιο υλικό. Το κοίλο χωρίζεται οριζόντια από μια ομόκεντρη δίοδο, το διάζωμα. Το πάνω μέρος του κοίλου είναι γνωστό ως επιθέατρο. Τα καθίσματα της πρώτης σειράς του κάτω κοίλου και του επιθέατρου προορίζονταν για προνομιούχα άτομα. Αυτά τα τιμητικά καθίσματα μπορεί να ξεχωρίζουν από την κατασκευή τους ή ακόμη και να είναι πολυτελείς πέτρινοι θρόνοι, που μερικές φορές φέρουν τα ονόματα των αξιωματούχων για τους οποίους προορίζονταν (proedriae). Η πρόσβαση στην ορχήστρα γινόταν από δύο εκατέρωθεν εισόδους, τις παρόδους. Πολύ συχνά ένας αγωγός αποστράγγισης για το νερό της βροχής που έβγαινε από το κοίλο έτρεχε γύρω από την ορχήστρα, μπροστά από την πρώτη σειρά καθισμάτων (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Τα σκηνικά κτίρια, στην πλήρως ανεπτυγμένη τους μορφή, συνδυάζουν σχεδόν πάντα μια σκηνή, με ισόγειο και όροφο, με προσκήνιο. Το προσκήνιο συνήθως παίρνει τη μορφή μιας μικρής σειράς πεσσών, κίωνων ή ημικίωνων δωρικού ή ιωνικού ρυθμού. Στους χώρους μεταξύ των κίωνων του προσκήνιο τοποθετήθηκαν πίνακες, ενώ καθεμία από τις τρεις θύρες του, παρόμοια ζωγραφισμένη, θεωρείται συμβατικά ότι οδηγούσε στο παλάτι, στην εξοχή ή στο λιμάνι. Το σκηνικό οικοδόμημα περιλαμβάνει πάντα έναν επάνω όροφο, στο επίπεδο του ορόφου με την οροφή του προσκήνιο. Ορισμένα στάδια περιλάμβαναν και πλευρικά δωμάτια που χρησίμευαν ως βοηθητικά κτίρια, ενώ πολλά σκηνικά κτίρια συνδέονται με στοές (στοές). Σε ορισμένα θέατρα, ένα υπόγειο πέρασμα από τη σκηνή στην ορχήστρα, γνωστό ως «Χαράνια βήματα», επέτρεψε στους θεούς του κάτω κόσμου να εμφανιστούν και να παρέμβουν στις ενέργειες των χαρακτήρων στη σκηνή (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Ο χώρος παράστασης των ηθοποιών, το λογείο, βρισκόταν ανάμεσα στο κτίριο της σκηνής και την ορχήστρα. Με το πέρασμα του χρόνου και την ανάπτυξη του σκηνικού κτιρίου, αυτό μεταφέρθηκε στην επίπεδη στέγη του προσκήνιο ή σε ειδικές υπερυψωμένες εξέδρες. Στη ρωμαϊκή εποχή, τα περισσότερα ελληνικά θέατρα μετατράπηκαν σε αρένες, προσαρμοσμένες στα νέα είδη θεάματος που έγιναν

δημοφιλή αυτή την περίοδο. Προστέθηκαν προστατευτικές δομές για το κοινό, ενώ ο χώρος της ορχήστρας διευρύνθηκε για να φιλοξενήσει μάχες μονομάχων και αγώνες άγριων θηρίων. Σε ορισμένες περιπτώσεις τοποθετούνταν στην ορχήστρα δεξαμενές νερού για θαλάσσια σπορ και άλλα θεάματα.

Τα θέατρα χτίστηκαν για να φιλοξενούν θεατρικά έργα, τα οποία αρχικά ήταν στενά συνδεδεμένα με θρησκευτικές τελετουργίες. Αργότερα εξελίχθηκαν ανεξάρτητα από τη θρησκεία, με αποκορύφωμα τις παραστάσεις από ηθοποιούς και μια χορωδία (συνδυάζοντας ρεσιτάλ και χορό), με όλα τα χαρακτηριστικά μιας θεατρικής παραγωγής όπως θα τη νομίζαμε σήμερα, που περιλαμβάνει σκηνοθεσία, σκηνικά, σκηνικά μηχανήματα και θεατρικό εξοπλισμό.

Κατά τη διάρκεια της εξέλιξής τους, τα θέατρα απέκτησαν κεντρικό ρόλο στη λειτουργία της πόλης-κράτους και έγιναν πολυλειτουργικά, χρησιμοποιούνται όχι μόνο για δραματικές και θρησκευτικές παραστάσεις αλλά και για πολιτικούς σκοπούς που συνδέονται με το θεσμό της Δημοκρατίας. Είναι ενδεικτικό ότι ο αρχαίος περιηγητής Πausανίας θεωρεί το θέατρο ως ένα από τα βασικά αστικά χαρακτηριστικά μιας ελληνικής πόλης, μαζί με την αγορά, το γυμνάσιο και τα δημόσια διοικητικά κτίρια, και σημαντικό στοιχείο για την αναγνώριση των πόλεων στην Ανατολή ως ελληνικές. Το αρχαίο θέατρο βρίσκεται πλέον στη θεατρική συνοικία του Δήμου Ερέτριας του Νομού Ευβοίας.

Η πρώτη οικοδομική του φάση χρονολογείται πιθανώς στο τελευταίο τρίτο του 4ου αι. π.Χ., ενώ η δεύτερη χρονολογείται γύρω στο 300 π.Χ., βασισμένη σε επιγραφή από τη βασιλεία του Δημητρίου Πολιορκητή. Κατά την τρίτη και τελευταία φάση, μετά το 198 π.Χ., το σκηνικό οικοδόμημα επεκτάθηκε. Το θέατρο έχει τη χαρακτηριστική τριμερή διάταξη στα Ελληνιστικά θέατρα, όπως κοίλο, σκηνικό (σκηνικό) και ορχήστρα. Από την πρώτη φάση σώζονται μόνο τα θεμέλια του σκηνικού κτηρίου, ενώ η κάτοψη της ορχήστρας και η διάταξη του κοίλου είναι άγνωστα (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Η σημερινή μορφή του κοίλου και της ορχήστρας χρονολογούνται από τη δεύτερη φάση. Το κοίλο δεν βρίσκεται στον φυσικό λόφο, όπως συμβαίνει με τα ελληνικά θέατρα, αλλά σε ένα τεχνητό ημικυκλικό ανάχωμα. Χωρίζεται σε 11 cunei (κερκίδες) με 12 κλιμακοστάσια (κλιμάκες) που παρέχουν πρόσβαση στα καθίσματα.

Το θέατρο είχε χωρητικότητα περίπου 6.000 θεατών, οι πιο επιφανείς εκ των οποίων κάθονταν στα τιμητικά έδρανα (προεδρία).

Η κυκλική ορχήστρα είναι 22 μ. σε διάμετρο και οριοθετείται από ένα ημικυκλικό κανάλι όμβριων υδάτων που συνδέεται με δύο υπόγειους αγωγούς. Η ορχήστρα είχε ένα γύψινο δάπεδο διακοσμημένο με ζωγραφιές σε δύο χρώματα που παρίσταναν κλήμα και σταφύλια. Ένα υπόγειο θολωτό πέραςμα, τα «Χαρώνεια σκαλοπάτια», συνέδεε το κτίριο της σκηνής με την ορχήστρα. Αυτή η διάταξη, εξαιρετικά σπάνια στα ελληνικά θέατρα, επέτρεπε τη σκηνική αποκάλυψη του κάτω κόσμου σε ορισμένα έργα. Το σκηνικό οικοδόμημα είναι του τύπου με υπερυψωμένο προσκήνιο. Κατά την τρίτη οικοδομική φάση, στις αρχές του 2ου αι. π.Χ., η σκηνή επεκτάθηκε με την προσθήκη δύο πτερύγων διακοσμημένων με ζωγραφισμένα σχέδια. Μια προστατευτική σχάρα τοποθετήθηκε επίσης μπροστά από την πρώτη σειρά καθισμάτων για την προστασία των θεατών κατά τη διάρκεια μαχών μονομάχων (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Περίπου το ένα πέμπτο του αρχικού λαξευμένου και μερικώς γεμάτου κοίλου παραμένει, ενώ τα περισσότερα από τα πέτρινα καθίσματα έχουν λεηλατηθεί. Από το σκηνικό οικοδόμημα και τους τοίχους που στηρίζουν την πλήρωση του κοίλου στις παρόδους σώζονται μόνο τα κατώτερα τμήματα ασβεστολιθικών λίθων. Λόγω της χαλάρωσης των τοίχων και της επακόλουθης φυσικής διάβρωσης των πρανών και του οικοδομικού υλικού, το μνημείο κινδυνεύει σοβαρά να καταρρεύσει. Πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για τη σταθεροποίηση των τοίχων, τη σταθεροποίηση των πρανών και τη διατήρηση της πέτρας.

2.4 Στοιχεία για τη Μελέτη Ανάδειξης και Ανάπλασης της Αρχαίας Ερέτριας Συμπεριλαμβανομένου του Αρχαίου Θεάτρου

Η σύγχρονη πόλη της Ερέτριας, εξαιτίας της σκόπιμης χωροθέτησής της στα μέσα του 19^{ου} αιώνα στη θέση της αρχαίας πόλης, συνυπάρχει με έναν από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους στην Ελλάδα. Η συνύπαρξη της σύγχρονης πόλης με διάσπαρτα μνημεία και μεμονωμένους αρχαιολογικούς χώρους εντός του αστικού της ιστού αποτελεί, ταυτόχρονα, πηγή ευκαιριών αλλά και προβλημάτων για την αναπτυξιακή της πορεία (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Οι αρχαιολογικοί χώροι του νοτιοανατολικού τομέα της αρχαίας πόλης, σήμερα, βρίσκονται διασκορπισμένοι και αποκομμένοι μεταξύ τους. Επιπλέον, οι μη αναδεδειγμένοι χώροι αποτελούν παράγοντα αισθητικής και υγειονομικής υποβάθμισης της σύγχρονης πόλης, καθώς αποτελούν εστίες συγκέντρωσης διαφόρων ειδών άγριας πανίδας, κυρίως ερπετών και μυών (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Η απουσία ενός δημόσιου και λειτουργικού ρόλου των αρχαιολογικών αυτών χώρων και η ασυνέχεια που παρουσιάζουν με το αστικό τοπίο και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τους καθιστά άβατο, ενώ, παράλληλα, η σημερινή κατάστασή τους δεν συνάδει ούτε με το κέντρο μίας σύγχρονης ευρωπαϊκής πόλης, ούτε, πολύ περισσότερο, με έναν διεθνή τουριστικό προορισμό, όπως η Ερέτρια. Το ζήτημα που εγείρεται πλέον είναι, εκτός από την αυτονόητη προστασία τους, η οποία αποτελεί ευθύνη του Κράτους, η επανένταξή τους στην πόλη και στο δημόσιο χώρο. Στο πλαίσιο αυτό η προστασία και η ανάδειξη της αρχαίας πολιτιστικής κληρονομιάς, καθίσταται ένας από τους βασικούς πυλώνες βιώσιμης ανάπτυξης για την πόλη (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Από την άλλη, η συνεχιζόμενη οικιστική πίεση στην πόλη της Ερέτριας, έχει μειώσει δραματικά την αδόμητη επιφάνεια του αρχαιολογικού χώρου, ο οποίος ειδικά στο νοτιοανατολικό τομέα, περιορίζεται πλέον σε λιγοστές νησίδες. Χαρακτηριστικό της σημαντικότητας του αρχαιολογικού χώρου είναι το γεγονός ότι η αρχαιολογική έρευνα ξεκίνησε ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα από την εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρία υπό τη διεύθυνση του αρχαιολόγου Χρήστου Τσουντα και την Αμερικανική Αρχαιολογική Σχολή σε συνεργασία με τον Κωνσταντίνο Κουρουνιώτη.

Από το 1965 έως σήμερα στην αρχαία Ερέτρια δραστηριοποιείται και η Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή, αποτελώντας το κύριο αντικείμενο έρευνας και μελέτης των μελών της. Αποτέλεσμα, ωστόσο, του ιδιαίτερα πρώιμου αρχαιολογικού ενδιαφέροντος για την πόλη είναι και η ιδιαίτερα κακή κατάσταση διατήρησης μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, εξαιτίας της χρόνιας εγκατάλειψής τους μετά την

ολοκλήρωση των ανασκαφών (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Την τελευταία δεκαετία η ΙΑ΄ Ε.Π.Κ.Α σε συνεργασία με τις Κεντρικές Υπηρεσίες του ΥΠ.ΠΟ.Α έχει υλοποιήσει σειρά από έργα ανάδειξης σε διάφορους τομείς της πόλης, μεμονωμένων χώρων και μνημείων, τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από Ευρωπαϊκά Προγράμματα, με απώτερο στόχο την ενοποίησή τους και την οργανική ένταξή τους στον ιστό της σύγχρονης πόλης. Με την υλοποίηση της παρούσας μελέτης θα ολοκληρωθούν οι παρεμβάσεις στον κεντρικό και νοτιοανατολικό τομέα της πόλης, ώστε στο μέλλον οι παρεμβάσεις να εστιαστούν στο βόρειο τομέα, ο οποίος αποτελεί αδιαίρετη ενότητα, για την οποία έχει ήδη εκπονηθεί σχετική μελέτη.

2.5 Το Αρχαίο Θέατρο της Ερέτριας

Το πιο εντυπωσιακό μνημείο της αρχαίας Ερέτριας, ένα από τα παλαιότερα γνωστά θέατρα, βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της πόλης, ανάμεσα στη δυτική πύλη, το στάδιο και το πάνω γυμναστήριο. Στο νοτιοδυτικό άκρο του βρέθηκε ο ναός του Διονύσου. Όπως φαίνεται από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα της σκηνής, η αρχική οικοδομική φάση ακολούθησε την εισβολή των Περσών και την ανοικοδόμηση της πόλης τον 5ο αιώνα π.Χ., ενώ ο 4^{ος} αιώνας π.Χ. σηματοδότησε την ακμή του χώρου.

Εντυπωσιακή είναι η κατασκευή του κοίλου (κοίλο, αμφιθέατρο) σε τεχνητό λόφο που περιβάλλεται από πολυάριθμους αναλημματικούς τοίχους, αντί να εκμεταλλεύεται τις πλαγιές της ακρόπολης. Κατά τη διάρκεια της πρώτης οικοδομικής φάσης, η σκηνή έμοιαζε με παλάτι, με πέντε παρακείμενα ορθογώνια δωμάτια και

βρέθηκε στο ίδιο επίπεδο με την κυκλική ορχήστρα, οδηγώντας σε αυτό μέσω τριών εισόδων. Στην ακμή του (4^{ος} αιώνας π.Χ.), το θέατρο υπέστη μεταμορφώσεις και διαμορφώθηκε σε μεγάλο βαθμό στη σημερινή του μορφή.

Το κοίλο περιλάμβανε έντεκα επίπεδα που χωρίζονταν από δέκα σκάλες. Η κυκλική ορχήστρα μεταφέρθηκε για 8 μέτρα προς τα βόρεια, και κατέβηκε κατά 3 μέτρα. Η σκηνή ενισχύθηκε από δύο παρασκήνια που συνδέονται μέσω στοάς με ιωνική πρόσοψη, υψώνοντας έτσι πάνω από την ορχήστρα. Αυτή η διαφορά στα ύψη εξισορροπήθηκε από μια θολωτή υπόγεια γκαλερί, που οδηγούσε μέσα από τη σκηνή στο κέντρο της ορχήστρας, επιτρέποντας σε ηθοποιούς που υποδύονται χθόνιες θεότητες και νεκρούς να εμφανιστούν και να παίξουν στην ορχήστρα. Το θέατρο χωρούσε 6.300 θεατές και θυμίζει σε μορφή το Θέατρο του Διονύσου στην Αθήνα, μετά τη μεταμόρφωση του τελευταίου το 330 π.Χ. Μετά την καταστροφή της Ερέτριας από τους Ρωμαίους το 198 π.Χ., ξαναχτίστηκε με υλικά χαμηλότερης ποιότητας και τα δωμάτια στα νότια της παρόδου ήταν προφανώς διακοσμημένα με έγχρωμα κονιάματα του πρώτου Πομπηιανού ρυθμού.

Δυστυχώς, τα περισσότερα παγκάκια έχουν λεηλατηθεί. Υπάρχουν ακόμη τα εντυπωσιακά ερείπια της σκηνής, ειδικά η θολωτή υπόγεια διάβαση που οδηγεί στο κέντρο της ορχήστρας. Την ανασκαφή του μνημείου ανέλαβε η Αμερικανική Αρχαιολογική Σχολή, ενώ η τοπική Εφορεία Αρχαιοτήτων κατέβαλε μεγάλη προσπάθεια για την αποκατάστασή του.

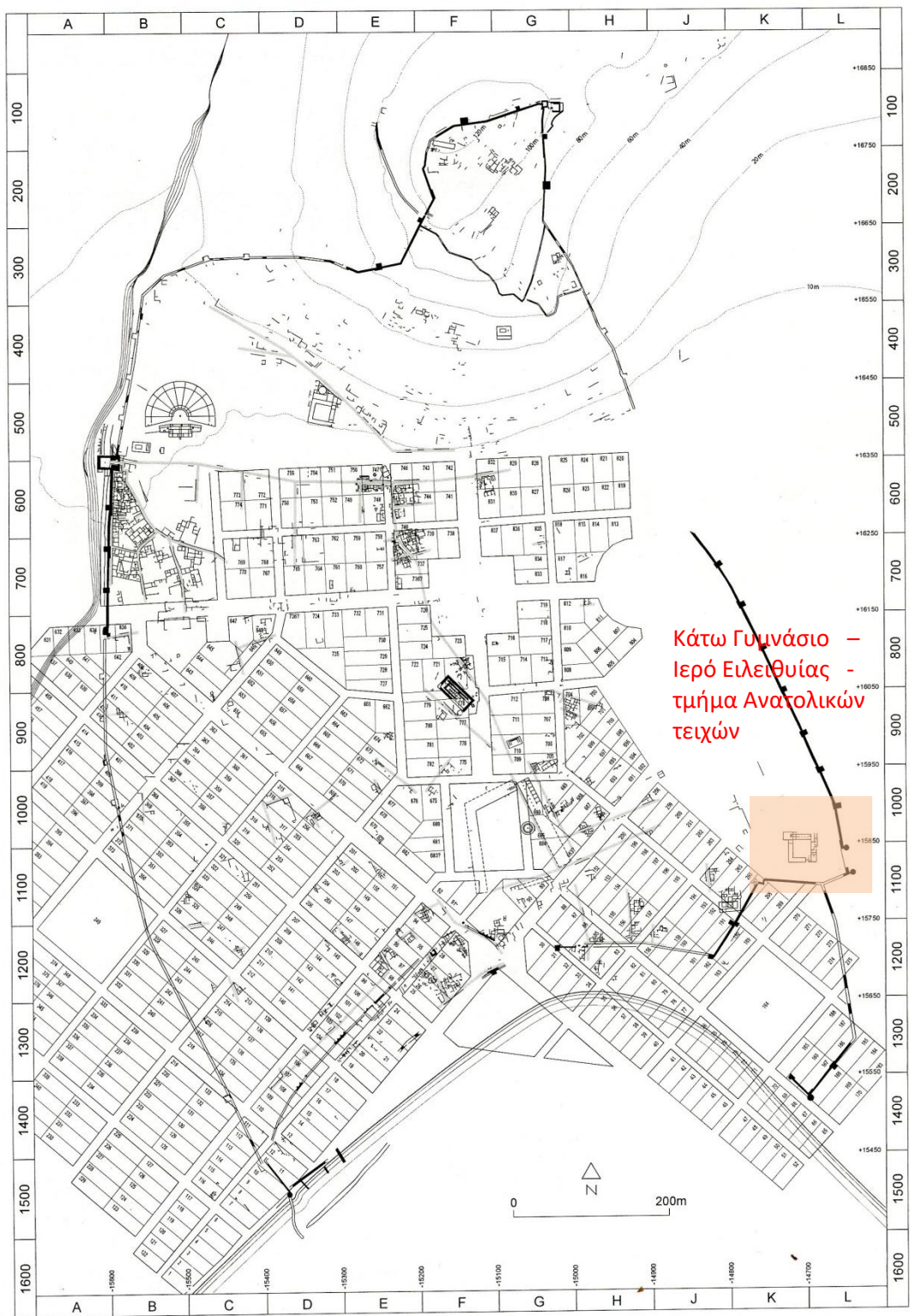
Το θέατρο της Ερέτριας βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της πόλης, ανάμεσα στη δυτική πύλη, το στάδιο και το άνω γυμνάσιο, ενώ στο νοτιοδυτικό άκρο του έχει αποκαλυφθεί ο Ναός του Διονύσου. Η σημερινή μορφή του μνημείου περιλαμβάνει στοιχεία των τριών κύριων οικοδομικών φάσεων, σύμφωνα με τα πρόσφατα ανασκαφικά δεδομένα. Είναι ένα από τα πιο χαρακτηριστικά δείγματα θεάτρου της ελληνιστικής περιόδου, του οποίου η αρχική μορφή δεν επηρεάστηκε ιδιαίτερα από τις αναδιαρθρώσεις της ρωμαϊκής εποχής (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Είναι εντυπωσιακό ότι το κοίλο του θεάτρου δεν εκμεταλλεύτηκε τις φυσικές πλαγιές της ακρόπολης, αλλά ήταν στημένο σε τεχνητό ανάχωμα με πολλούς αναλημματικούς τοίχους. Είχε συνολικά 30 σειρές καθισμάτων, χωρισμένες με 10 ακτινοβόλο σκαλοπάτια σε 11 σφηνοειδείς κούνιες που σχηματίζουν ένα ενιαίο

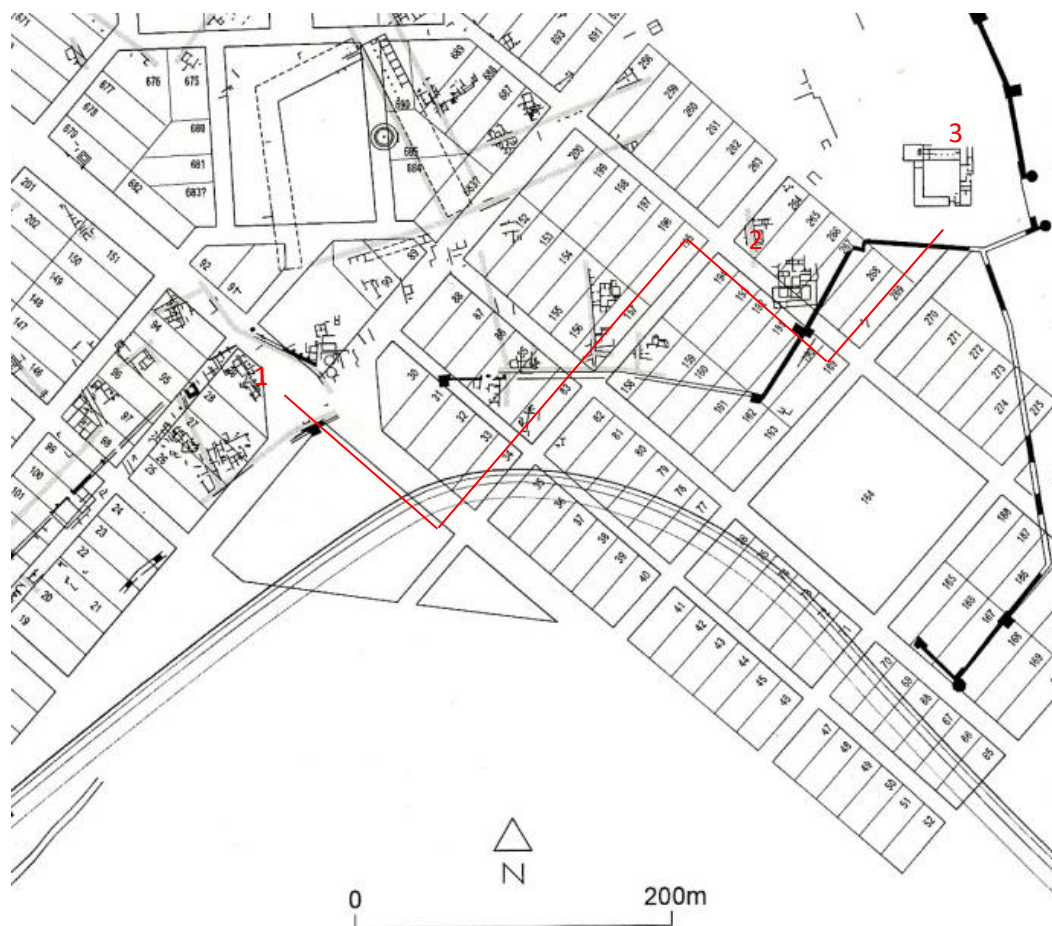
τετράγωνο. Το ανώτερο επίπεδο του κοίλου, που αντιστοιχεί σε πέντε ή έξι επίπεδα καθισμάτων, φαίνεται ότι προοριζόταν για όρθιους θεατές. Με βάση αυτές τις πληροφορίες, το θέατρο θα είχε χωρητικότητα περίπου 6.000-6.400 ατόμων.

Η πρώτη οικοδομική φάση του μνημείου χρονολογείται στα τέλη του 4ου αι. προ Χριστού. Σε αυτό το στάδιο το κοίλο πιθανότατα δεν είχε καθίσματα, επομένως οι θεατές μπορεί να κάθονταν σε προσωρινές κατασκευές, ενώ το κτίριο της σκηνής ήταν στο ίδιο επίπεδο με την ορχήστρα. Αυτό το μονώροφο κτίριο είχε σχήμα ανάποδο Π με το ανοιχτό άκρο στραμμένο προς το κοινό και αποτελούνταν από μια πρόσοψη με μια ιωνική κιονοστοιχία που πλαισιώνεται από δύο παρασκήνια (Σωματείο ΔΙΑΖΩΜΑ, 2022).

Η δεύτερη οικοδομική φάση χρονολογείται γύρω στο 300 π.Χ. Στη φάση αυτή κατασκευάστηκαν τα πέτρινα καθίσματα, οι σκάλες και οι δύο στιβαροί αναλημματικοί τοίχοι των παρόδων. Αυτό ήταν επίσης όταν το κτίριο της σκηνής και η ορχήστρα τοποθετήθηκαν σε διαφορετικά επίπεδα και κατασκευάστηκε το θολωτό πέρασμα που ένωνε τα δύο, τα «Χαρώνεια σκαλοπάτια», μαζί με το υπερυψωμένο προσκήνιο, ένα από τα παλαιότερα παραδείγματα του είδους του. Μετά την καταστροφή της Ερέτριας από τους Ρωμαίους το 198 π.Χ., το θέατρο ξαναχτίστηκε από υλικά φτωχότερης ποιότητας με την προσθήκη δύο περαιτέρω πλευρικών κατασκευών και πιθανότατα μετατράπηκε σε αρένα για κοσμικά θεάματα.

Εικόνα Νο.1. Η θέση των μνημείων στον χάρτη της σύγχρονης Ερέτριας.

Εικόνα Νο.2 - Τα μνημεία του Νότιου τομέα της αρχαίας πόλης

1. Λουτρά παρά τον Λιμένα-Διατείχισμα.

2. Ισείον.

3. Κάτω Γυμνάσιο, Ανατολικό και τείχος αρχαίου Λιμένα

Η παρούσα μελέτη αφορά στην ανάδειξη και ενοποίηση μεμονωμένων μνημείων που χωροθετούνται στον νοτιοανατολικό τομέα της αρχαίας αλλά και της σύγχρονης πόλης, πολύ κοντά στην παραλία και στο κέντρο του οικισμού. Πρόκειται για μία από τις πλέον υποβαθμισμένες περιοχές της πόλης, η οποία έως και την περασμένη δεκαετία ήταν κατακλυσμένη από έλη. Ταυτόχρονα, όμως, αποτελεί μία από τις ελάχιστες αδόμητες περιοχές εντός του πολεοδομικού σχεδίου, καθώς επί το πλείστον ανήκει στις αδιάθετες δημοτικές εκτάσεις. Στον περιβάλλοντα χώρο αναπτύσσονται δημοτικές κοινόχρηστες χρήσεις, το πρώτο νηπιαγωγείο, ο μόνιμος χώρος λειτουργίας της Δημοτικής Λαϊκής Αγοράς, ξενοδοχειακές μονάδες και ιδιωτικές κατοικίες (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Παρόλα αυτά η περιοχή παρουσιάζει εικόνα εγκατάλειψης κυρίως λόγω της ανεξέλεγκτης βλάστησης εντός του αρχαιολογικού χώρου αλλά και γύρω από αυτόν. Εξαιτίας, μάλιστα, της διαφορετικής στάθμης από τον περιβάλλοντα χώρο, συγκεντρώνει λιμνάζοντα ύδατα, με αποτέλεσμα να είναι σχεδόν αδύνατος ο τακτικός χειρωνακτικός καθαρισμός του με τις παρούσες συνθήκες. Τα προς ανάδειξη μνημεία βρίσκονται στο νοτιανατολικό άκρο της αρχαίας πόλης και σε κοντινή απόσταση από τον αρχαιολογικό χώρο του Ισείου, Εικ.2 (2) και των Λουτρών παρά τον Λιμένα, οι οποίοι έχουν αναδειχθεί στο πλαίσιο προγράμματος του Γ' ΚΠΣ, Εικόνα 2(3) (). Στην Ερέτρια, σήμερα, είναι ορατοί δέκα-τέσσερις αρχαιολογικοί χώροι ή μεμονωμένα μνημεία (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014):

1. Δυτική συνοικία-δυτική πύλη-δυτικό τείχος.
2. Αρχαίο θέατρο.
3. Ελληνιστικό Γυμνάσιο.
4. Η ακρόπολη και τα μνημεία της.
5. Η οικία με τα μωσαϊκά.
6. Η κεντρική συνοικία (ανασκαφή Π. Θέμελη).
7. Η ανατολική συνοικία (οικόπεδο F5).
8. Ο ναός του Δαφνηφόρου Απόλλωνα.
9. Η θόλος.
10. Τα λουτρά του λιμένα.
11. Το Ισείον.
12. Τα μνημεία της νοτιοανατολικής συνοικίας.

Από αυτά έχουν ήδη αναδειχθεί, στο πλαίσιο του Γ'ΚΠΣ, ο ναός του Δαφνηφόρου Απόλλωνα, η Θόλος, το Ισείον, τα λουτρά του λιμένα και το Ισείον. Στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ, αντίστοιχα, το ελληνιστικό Γυμνάσιο, η κεντρική συνοικία και το οικόπεδο της ανατολικής συνοικίας. Επίσης, η οικία με τα μωσαϊκά με δαπάνη της

Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής. Εκτός από την παρούσα μελέτη, με την οποία ολοκληρώνεται η ανάδειξη των ορατών μνημείων του κεντρικού και του νότιου τομέα της αρχαίας πόλης, στο τελικό στάδιο εκπόνησης βρίσκονται ακόμη (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014):

1. Η μελέτη συντήρησης και ανάδειξης του αρχαίου θεάτρου.
2. Η μελέτη ανάδειξης του περιβάλλοντος χώρου αρχαίου θεάτρου, Γυμνασίου, δυτικής συνοικίας και οικίας των μωσαϊκών.
3. Η μελέτη ανάδειξης λουτρού ρωμαϊκών χρόνων που ανέσκαψε η Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή.

Με την ολοκλήρωση όλων αυτών των παρεμβάσεων, εντός της σύγχρονης πόλης θα δημιουργηθεί ένα αρχαιολογικό πάρκο, το οποίο εξαιτίας της ταύτισης των ορίων αρχαίας και σύγχρονης πόλης, θα συμβάλλει στη βιωματική επαφή του επισκέπτη με το αρχαίο παρελθόν. Με τις προτεινόμενες εργασίες ανάδειξης, ο αρχαιολογικός χώρος του νοτιοανατολικού τομέα εντάσσεται, στο υπάρχον δίκτυο αρχαιολογικών χώρων, με σκοπό τη συγκρότηση μίας διαδρομής αρχαιολογικού ενδιαφέροντος στον κεντρικό και νοτιοανατολικό τομέα, η οποία θα τον συνδέει με τα υπόλοιπα μνημεία του κεντρικού και βόρειου τμήματος. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η σύνδεση των χώρων του νοτιοανατολικού τομέα συμβάλλει και στην «πράσινη ανάπτυξη» στην περιοχή, δεδομένου ότι αυξάνει τον ελεύθερο-αδόμητο χώρο της πόλης.

Η συγκεκριμένη πράξη συνδέεται άμεσα με την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής, εφόσον, η Ερέτρια αποτελεί έναν σημαντικό προορισμό εγχώριου και ξένου τουρισμού. Αυτονόητη και αυταπόδεικτη συνέργεια, τέτοιου είδους παρεμβάσεων είναι και η συμβολή τους στην τοπική οικονομία και την απασχόληση. Σημαντική, τέλος, συμβολή της παρέμβασης αποτελεί η γνωριμία των μαθητών με την τοπική πολιτιστική κληρονομιά και την τοπική ιστορία σε συνεργασία με τα σχολεία της Ερέτριας, όμορων δήμων αλλά και από ολόκληρη τη χώρα. Η βιωματική και εμπειρική προσέγγιση των μνημείων συμβάλλει, επίσης στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.6 Η Αρχαία Πόλη της Ερέτριας

Η αρχαία πόλη της Ερέτριας βρίσκεται νοτιότερα από το κέντρο της νήσου Εύβοιας, στο ίδιο σημείο όπου σήμερα αναπτύσσεται η σύγχρονη κωμόπολη. Η γεωλογική μορφολογία της περιοχής σηματοδοτείται από από την έντονα προσχωσιγενή παραθαλάσσια πεδιάδα, ανάμεσα στο νότιο Ευβοϊκό και την οροσειρά του Ολύμπου και καθορίστηκε από την ιστορία της πόλης (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Η χρήση του χώρου μαρτυρείται ήδη από τους προϊστορικούς χρόνους. Κινητά ευρήματα της ύστερης νεολιθικής περιόδου (3500-3000 π.Χ.), και υπολείμματα οικισμού της Πρωτοελλαδικής περιόδου (3000-2000 π.Χ.), εντοπίστηκαν στην ακρόπολη και την πεδιάδα όπου αναπτύσσεται η πόλη. Τη Μεσοελλαδική περίοδο η κατοίκηση περιορίζεται στην ακρόπολη. Από τη Μυκηναϊκή εποχή τα ευρήματα είναι ελάχιστα, αν και η Ερέτρια αναφέρεται στον «κατάλογο των πλοίων» της Ιλιάδας ως *Εἰρέτρια*, ενώ λείπουν εντελώς αρχαιολογικές μαρτυρίες για την Υπομυκηναϊκή και Πρωτογεωμετρική εποχή. Η απουσία μυκηναϊκών καταλοίπων, έχει συσχετιστεί από αρκετούς μελετητές με την ταυτόχρονη ίδρυση και άνθιση του γειτονικού οικισμού Λευκαντί (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Η ίδρυση της πόλης της Ερέτριας το πρώτο μισό του 8^{ου} π.Χ. αιώνα συμπίπτει, αντίστοιχα, με την παρακμή του οικισμού στο Λευκαντί. Η γεωμετρική πόλη εκτεινόταν μέχρι τους πρόποδες της ακρόπολης, πιθανόν διέθετε αναλημματικό περίβολο και είχε ιδρύσει ιερό αφιερωμένο στον Απόλλωνα. Η πόλη γνωρίζει γρήγορη ανάπτυξη και πρωτοπορεί στον πρώτο ελληνικό αποικισμό, με την ίδρυση αποικιών στη Κάτω Ιταλία (Πιθηκούσες, Κύμη), τη Χαλκιδική (Μεθώνη, Μένδη, Δικαία), τη Κύπρο και τη Συρία (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Η Αρχαϊκή περίοδος σημαδεύεται από τα επεισόδια του πολέμου για την κατοχή του Δηλάντιου πεδίου, ανάμεσα στην Ερέτρια και τη Χαλκίδα. Παρά την ήττα της Ερέτριας, η πόλη εξακολουθεί να αναπτύσσεται, όπως συμπεραίνεται από την κατασκευή αναλημματικού τοίχου για την αποφυγή πλημμυρικών επεισοδίων εξαιτίας της υπερχειλίσης χειμάρρου. Επιπλέον τον 7^ο π.Χ. ιδρύεται ο εκατόμπεδος ναός του

Απόλλωνα, ο οποίος στα τέλη του 6^{ου} π.Χ., αντικαθίσταται από δωρικό ναό με περίτεχνα αετώματα. Το τέλος της περιόδου βρίσκει την Ερέτρια ως μια ισχυρή ναυτική δύναμη, σύμμαχο της Αθήνας. Το 499 π.Χ συμμετέχει στην υποστήριξη της Ιωνικής επανάστασης με πέντε πολεμικά πλοία υπό τον στρατηγό Ευαλκίδα (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Η εκδικητική εισβολή των Περσών, το 490π.Χ., θα καταλήξει στην καταστροφή της πόλης, η οποία όμως δεν απώλεσε εντελώς τη δύναμή της και συμμετέχει στους Β' Μηδικούς Πολέμους το 489π.Χ., ενώ εξακολουθεί η κοπή νομισμάτων. Ο πολυτάραχος 5^{ος} αιώνας, χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια της πόλης να διατηρήσει την ανεξαρτησία της απέναντι στην Αθηναϊκή ηγεμονία, γεγονός που επισφραγίζεται με την ίδρυση της Ευβοϊκής συμμαχίας το 411π.Χ (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Τον 4^οπ.Χ. αιώνα συμμετέχει στη β' Αθηναϊκή Συμμαχία, μέχρι τη μάχη της Χαιρώνειας οπότε βρίσκεται υπό Μακεδονική κατοχή, από την οποία θα απελευθερωθεί το 304π.Χ. από τον Δημήτριο Πολιορκητή. Αυτή την περίοδο κυριαρχεί στην πόλη η μορφή του φιλοσόφου Μενέδημου, ο οποίος θα κυβερνήσει την πόλη μέχρι το 274π.Χ. Ενώ μετά τον χρεμωνίδειο πόλεμο (267-261π.Χ.) θα περάσει πάλι υπό μακεδονική εξουσία.

Η μεγαλύτερη καταστροφή της πόλης θα συμβεί από τη ρωμαϊκή εισβολή το 198π.Χ. Θα ανακτήσει την αυτονομία της η πόλη το 146π.Χ., για να υποστεί εκ νέου την ρωμαϊκή καταστροφή μετά το Μιθριδατικό πόλεμο το 87 π.Χ. Η άνοδος του Αυγούστου το 21μ.Χ. οδηγεί στην ανάκαμψη της Ερέτριας , η οποία θα επιβιώσει ως μία μικρή πόλη της αυτοκρατορίας.

Η πρώτη αναφορά στην αρχαία πόλη της Ερέτριας γίνεται από τον περιηγητή Κυριάκο της Αγκώνας, ο οποίος το 1453, επισκέπτεται την περιοχή, όπου περιγράφει και αποτυπώνει αρχαιότητες. Το ενδιαφέρον για την αρχαία πόλη ανανεώνεται από τους ταξιδιώτες του 19^{ου} αιώνα, ανάμεσα στους οποίους ο αρχιτέκτονας Charles Robert Cockerell, ο οποίος το 1814, οργανώνει την πρώτη αρχαιολογική αποστολή στην Ερέτρια και σχεδιάζει την κάτοψη της αρχαίας πόλης.

Στο τέλος του αιώνα αρχίζουν οι πρώτες συστηματικές ανασκαφές για λογαριασμό της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρίας, από τον αρχαιολόγο Χρήστο Τσουντα και στη συνέχεια τον Κωνσταντίνο Κουρουνιώτη. Την ίδια εποχή δραστηριοποιείται στην Ερέτρια η Αμερικάνικη Αρχαιολογική Σχολή. Τον 20^ο αιώνα ξεκινάει τις εργασίες της η Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή, ενώ από το 1977 η Ερέτρια υπάγεται στην ΙΑ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων με έδρα τη Χαλκίδα (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.7 Σημαντικά Μνημεία στην Αρχαία Ερέτρια

2.7.1 Το Κάτω Γυμνάσιο» ή Νότια Παλαίστρα

Το μνημείο βρίσκεται στον νοτιοανατολικό τομέα της αρχαίας πόλης και γειτνιάζει με το ανατολικό σκέλος των αρχαίων τειχών. Σε αυτό έχει προσαρτηθεί και ένα μικρό ιερό της Ειλειθυίας, το οποίο αποτελεί αδιαίρετη ενότητα με το μνημείο. Το «κάτω Γυμνάσιο» ανασκάφηκε από τον Κ. Κουρουνιώτη το 1917 (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Πρόκειται για το δεύτερο μνημείο που έχει ταυτιστεί με Γυμνάσιο ή Παλαίστρα στην πόλη της αρχαίας Ερέτριας και για αυτό από τη θέση του έχει αποκληθεί από τους μελετητές ως «Κάτω» σε αντιδιαστολή με το Άνω Γυμνάσιο, το οποίο βρίσκεται ανατολικά του αρχαίου θεάτρου, στους πρόποδες της ακρόπολης. Για τα Γυμνάσια είναι γνωστό ότι πρόκειται για δημόσιο χώρο άσκησης νέων που κρίνονταν ικανοί να φέρουν όπλα, των αθλητών της πόλης αλλά και των ανδρών που επιθυμούσαν να διατηρούν καλή φυσική κατάσταση. Συνήθως τα Γυμνάσια βρίσκονταν σε στρατηγικώς καίρια σημεία της πόλης, όπως για παράδειγμα το Πομπείον παραπλεύρως του Διπύλου των Αθηνών.

Για τις παλαίστρες από την άλλη, είναι γνωστό ότι αποτελούσαν ιδιωτικά κυρίως ιδρύματα με αποκλειστικά αθλητικό χαρακτήρα και προορίζονταν για τα παιδιά, τους προεφήβους και τους εφήβους. Επικρατέστερη πάντως εκδοχή, παρά την αρχική ταύτιση του συγκεκριμένου μνημείου με Γυμνάσιο, είναι να πρόκειται για μία παλαίστρα. Το «κάτω Γυμνάσιο» ή νότια Παλαίστρα της Ερέτριας, αποτελείται από μία κεντρική τετράγωνη αυλή (Α) πλευράς 22,50μ., η οποία στα νότια και δυτικά πλαισιώνεται από στοές (Β,Σ). Στα βόρεια ένας ημιυπαίθριος χώρος (D) με εξωτερική κιονοστοιχία και εσωτερική σειρά πεσσών στο κέντρο, διαθέτει άνοιγμα προς την

αυλή. Ανατολικά η αυλή κλείνεται από συστοιχία κλειστών χώρων (δωματίων) (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Στη βορειοδυτική γωνία, σε εσοχή που σχηματίζεται στη διάταξη των κατασκευών, έχει προσαρτηθεί και το μικρό ιερό. Μία νέα θεωρία, όσον αφορά στη χρήση του μνημείου, διατυπωμένη από τον Π. Θέμελη, ταυτίζει το χώρο με «εστιατόριον», χώρο δηλαδή ιερών συμποσίων. Η απουσία ωστόσο νεότερων ερευνών, δε συνδράμει στην πλήρη αποσαφήνιση της χρήσης του μνημείου. Το μνημείο παρουσιάζει τρεις κύριες οικοδομικές φάσεις (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Στην πρώτη φάση, η οποία τοποθετείται στον 4^ο αι. π.Χ. φαίνεται να κατασκευάστηκε η ορθογώνια αυλή πλευράς 22,50μ., η κυρίως παλαιότερα δηλαδή. Στη φάση αυτή ανήκει η κατασκευασμένη από λιθοπλίνθους θεμελίωσή, η οποία είναι ορατή δυτικά του αιθρίου στυλοβάτη στο χώρο Z και εφάπτεται ενός παλαιότερου τοίχου με δύο παρειές, με τον ίδιο προσανατολισμό, ο οποίος σχηματίζει γωνία στο χώρο G και προχωρεί κάτωθεν του χώρου I. Στην ίδια περίοδο ανήκει και ο νότιος τοίχος του G.

Το οικοδομικό σύνολο δίνει την εντύπωση ότι προηγείται χρονικά, έστω κατά λίγα έτη, της δεύτερης περιόδου του άνω Γυμνασίου, με στενότερες ωστόσο στοές στην βόρεια πλευρά. Στην πρώτη περίοδο ανήκει ίσως και ο αδύναμος τοίχος με δύο παρειές, ο οποίος αποτελεί το ανατολικό όριο του αιθρίου, νότια δε του τοίχου T κάμπτεται προς Δ. Ο τοίχος αυτός αποτελούσε πιθανώς το αρχικό ανατολικό και δυτικό όριο του Γυμνασίου. Όλοι αυτοί οι τοίχοι παρά την αρχαιολογική κατασκευή τους, φαίνεται να έχουν κατασκευαστεί μετά την περσική καταστροφή, όταν επιχώθηκε ο κόλπος, ο οποίος κατά την αρχαϊκή εποχή είχε πλέον ολοκληρωτικά προσχωθεί.

Στη δεύτερη οικοδομική φάση, πιθανότατα κατά την ελληνιστική περίοδο, ανήκουν τα πώρινα θεμέλια και οι ασβεστολιθικοί ορθοστάτες. Η χρονολόγηση αυτή βασίζεται και σε πώρινο γείσο, το οποίο κείται στο χώρο B.

Η τρίτη οικοδομική περίοδος αντιστοιχεί σε ανοικοδόμηση πολλών δημοσίων κτιρίων της πόλης μετά το 198 π.Χ., κατά την οποία φαίνεται να επαναχρησιμοποιήθηκε το ίδιο οικοδομικό υλικό.

Η κατασκευή ακολουθεί σε γενικές γραμμές τον κατασκευαστικό κανόνα που διέπει τα κτίρια της κλασικής Ερέτριας. Θεμέλιο από πορόλιθους, τοιχοβάτης από ασβεστόλιθο και ανωδομή από ωμές πλίνθους. Το οικοδόμημα της κυρίας περιόδου αποτελείται από ένα τετράγωνο αίθριο, το οποίον περιβάλλεται από δίκλιτη στοά στα βόρεια και από απλές μονόκλιτες στοές στα νότια και δυτικά. Η στοά I, με προσανατολισμό στα ανατολικά ήταν η πλέον ευρύχωρη.

Το οικοδόμημα της στοάς αυτής, από το πάχος των τοίχων, φαίνεται να διέθετε έναν μόνον όροφο. Η ΒΔ γωνία του κτίσματος, στην οποία αργότερα προσαρτήθηκε το ιερό τέμενος Ε, σχηματίζε εσοχή, διότι στη θέση αυτή υπήρχε ένα παλαιότερο σημαντικό ανάθημα, του οποίου το θεμέλιο από μεγάλες πλάκες διατηρείται ακόμη ορατό. Ο λοξός προσανατολισμός του θεμελίου τούτου μαρτυρεί και την πρωιμότερη κατασκευή του.

Όσον αφορά τους χώρους που σχηματίζονται στα ανατολικά, εσοχή σχηματίζει και η ανατολική πρόσοψη του Γυμνασίου στον χώρο, διότι εδώ υπήρχε ένα παλαιότερο κτίσμα, που περιελάμβανε τους χώρους L, M, και O, των οποίων η εξωτερική όψη βρίσκεται προς Δ (του O και προς N). Δίπλα στο χώρο X διατηρείται δαπεδόστρωση, που εδράζεται σε υπόστρωμα θραυσμάτων λίθων και ανήκε ίσως στην αυλή, η οποία καταργήθηκε μετά την κατασκευή του χώρου Q (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Ο χώρος K, ο οποίος ορίζεται προς N με τοίχο, πιθανώς αποτελούσε αυλή ή οδό. Τα υπόλοιπα μικρά δωμάτια της ανατολικής πλευράς του Γυμνασίου χρησιμοποιούνταν εν μέρει ως λουτρά αλλά και για την φύλαξη σκευών. Σήμερα η είσοδος φράσσεται από δύο κυβόλιθους, οι οποίοι ωστόσο δεν ευρίσκονται κατά χώραν. Το κατασκευασμένο από μεγάλο μεγέθους λαξευμένους πορόλιθους θεμέλιο, έχει το ίδιο πλάτος με την πλευρά των χώρων B, C επί της προς το αίθριο πλευράς τους και του χώρου I επί της εξωτερικής πλευράς.

Η παρουσία υπομοχλίων οπών επί της προς το αίθριον πλευράς οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εδώ υπήρχε στυλοβάτης. Στα ΒΑ του Β διατηρούνται οι ορθοστάτες της παραστάδος, η οποία αποτελούσε το προς Α όριο της κιονοστοιχίας της στοάς. Στους εξωτερικούς τοίχους σώζεται εν μέρει ο ασβεστολιθικός τοιχοβάτης της

ωμοπλινθοδομής (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Οι ανακαινίσεις της τρίτης περιόδου είναι εμφανέστερες στα ΒΔ. Το νοτίως του D θεμέλιο αποτελείται από πρασινωπές σχιστολιθικές πλάκες και ευρίσκεται υψηλότερα των θεμελίων του C. Επομένως προέρχεται από την Τρίτη περίοδο. Ο χώρος E, περιβαλλόμενος από ασθενή τοιχοβάτη, κτισμένο μερικώς από λίθους σε δεύτερη χρήση, κατασκευάστηκε στη βορειοδυτική γωνία του Γυμνασίου της δευτέρας περιόδου. Η δυτική είσοδος του έχει την μορφή μικρού προτύλου. Επί του καταφλίου διατηρούνται οι οπές της στρόφιγγας και του μοχλού ασφαλίσεως της θύρας. Εμπρός από την δεξιά παραστάδα υπάρχει βάση για την γόμφωση στήλης.

Το σύνολο δίνει γενικά την εντύπωση όχι εσωτερικού χώρου, αλλά ιερού τεμένους. Σε αυτή την περίπτωση, το φρέαρ πλησίον του προτύλου θα πρέπει να χρησιμοποιούνταν για καθαρμούς. Το ανάθημα της μεγάλης βάσης κοντά στην βορειοανατολική γωνία, πιθανώς γλυπτό σύμπλεγμα, θα εκλάπη από τους Ρωμαίους το 198 π.Χ. Στη θέση του προφανώς στήθηκε μία προτομή ή ένα σύμπλεγμα (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.7.2 Το Ιερό της Ειλειθυίας

Η ύπαρξη ιερού της Ειλειθυίας κοντά σε ένα Γυμνάσιο, είναι γνωστή και από τα Μέγαρα. Η θεότητα εκτός από προστάτιδα του τοκετού φαίνεται πως σχετίζεται με όλες τις φάσεις της παιδικής ηλικίας. Ο βόρειος τοίχος του τεμένους E εφάπτεται της νοτιοδυτικής γωνίας ενός οικοδομήματος F. Η τοιχοδομία του είναι παρόμοια με αυτή του Γυμνασίου, αλλά ο προσανατολισμός του αποκλίνει ελαφρώς, πράγμα το οποίο αποδεικνύει, ότι πρόκειται για παλαιότερη κατασκευή. Αβέβαιο παραμένει, εάν το ιερό της Ειλειθυίας ταυτίζεται με το χώρο F ή με τον E.

Ο Κουρουνιώτης ερμήνευσε την εντός του χώρου E βάση ως βωμό και αναφέρει την εύρεση πηλίνων ειδωλίων και μιας επιγραφής του 4^{ου} π.Χ. αι., την οποίαν αποκατέστησε και ερμήνευσε ο Πετράκος, ο δε Knoepfler την συσχέτισε με ένα παλαιότερο ιερόν της Ειλειθυίας στη θέση αυτήν. Άγνωστη επίσης παραμένει, η χρήση του απομονωμένου ορθογώνιου χώρου G, στα δυτικά του χώρου I. Έξι τετράγωνα βάσεις έφεραν τους κίονες, οι οποίοι χώριζαν την βόρειο στοά I εις δύο

κλίτη (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Ο ισχυρός τοίχος μεταξύ Κ και Ν προστέθηκε κατά την τρίτη περίοδο, επί του τοίχου του αιθρίου. Βρίσκεται επί υψηλότερου επιπέδου και συνεχίζεται άνωθεν του κτίσματος L M O. Η βορειοδυτική γωνία Q είναι κατασκευασμένη κατά τον ισχυρό τρόπον δομής της κυρίας οικοδομικής περιόδου. Μεταξύ όμως του R και του P και Q, έχουν επαναχρησιμοποιηθεί ως οικοδομικό υλικό σπόνδυλοι κίωνων, κατά την μετά το 198 π.Χ. ανοικοδόμηση. Εις την νοτιοανατολική γωνία του Q ευρίσκεται εντοιχισμένη μια στήλη, που φέρει την επιγραφή «*όρος ιερού*». Στο δυτικό τμήμα του αιθρίου διατηρούνται επτά βάσεις αναθημάτων ενώ τέλος στα ανατολικά εντοπίζεται ένα πηγάδι (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.7.3 Το Ανατολικό Σκέλος του Τείχους της Πόλεως

Το τείχος της πόλης, συνολικού μήκους 6χλμ. κατασκευάστηκε στην αρχαϊκή εποχή, περίπου στα μέσα του 6^{ου} αι. π.Χ. Μία δεύτερη ευρεία ανακατασκευή έλαβε χώρα στα τέλη του 4^{ου} αι. π.Χ. χωρίς, ωστόσο, να υπάρξει σημαντική μεταβολή της πορείας του. Μικρότερης κλίμακας επιδιορθώσεις και προσθήκες τοποθετούνται στον 2^ο και τον 1^ο αι. π.Χ. Σήμερα, το τείχος είναι ορατό κατά μήκος της δυτικής συνοικίας, στην αυλή του μουσείου, καθώς επίσης στον νότιο και στον ανατολικό τομέα της πόλης. Ειδικά, το δυτικό σκέλος, στη διαδρομή του από τη λεωφόρο Ίσιδος έως τη θάλασσα, έχει πλέον καλυφθεί από σύγχρονες κατασκευές (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης έχει συμπεριληφθεί τμήμα του τείχους μήκους περίπου 50μ., το οποίο ανήκει στο ανατολικό σκέλος και εντάσσεται στον νοτιοανατολικό τομέα της πόλης. Στο σημείο αυτό της πόλης το ανατολικό μέτωπο του τείχους της αρχαίας πόλης σχηματίζει γωνία με το νότιο τείχος, το τείχος του λιμένος. Οι τεχνικές δόμησης που χρησιμοποιούνται είναι χαρακτηριστικές της ύστερης κλασικής εποχής, όπως δηλώνουν τα κάθετα ίχνη βελονιού.

Η σύμμεικτη τεχνική του συνίσταται στον συνδυασμό λίθινου τοιχοβάτη ύψους 0,60-0,70μ., ο οποίος έφερε ανωδομή από ωμοπλίνθους. Όσον αφορά στην κατασκευή του τοιχοβάτη, έχει χρησιμοποιηθεί η πολυγωνική τοιχοποιία με δόμους οι οποίοι φέρουν κύρτωση, σε συνδυασμό με λιθόπλινθους, στους οποίους διακρίνεται το

ίχνος του βελονιού, όπως επί παραδείγματι στην οχύρωση της Ελευσίνας. Το τείχος της πόλης έχει πάχος 2.60 – 3μ. ενώ αυτό της ακρόπολης 2.10μ (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Σε σχέση με τον αρχαιολογικό χώρο της Νότιας Παλαίστρας, το ανατολικό σκέλος διέρχεται περίπου 25μ. ανατολικά. Στο σημείο αυτό το τείχος σχηματίζει ορθή γωνία προς τα δυτικά, προκειμένου στη συνέχεια να συνδεθεί με το τείχος του εσωτερικού λιμένα (διατείχισμα) και πάλι με ορθή γωνία προς νότον. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η περιοχή της γωνίας προστατευόταν από δύο κυκλικούς πύργους (πύργοι E, F) διαμέτρου 7μ., οι οποίοι απέχουν μεταξύ τους 35μ (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Κυκλικοί πύργοι στο τείχος της Ερέτριας έχουν κατασκευαστεί αποκλειστικά σε σημεία σχηματισμού γωνιών, εν αντιθέσει με τους υπόλοιπους πύργους του τείχους, οι οποίοι είναι τετράγωνης κάτοψης. Κοντά στους συγκεκριμένους πύργους έχουν συλλεγεί τρεις όροι ιερού αφιερωμένου στην Απολλώνια Τριάδα, καθώς και αγαλμάτιο της Άρτεμης. Οι κυκλικοί πύργοι του τείχους της Ερέτριας θυμίζουν τον κλασικής εποχής κυκλικό πύργο, στην νοτιοδυτική γωνία της περικλείου οχυρώσεως της Ελευσίνας, η οποία ένα αιώνα αργότερα, επί Λυκούργου, μετατοπίστηκε προς τα έξω και πάλι με κυκλικό πύργο (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Λίγο πριν τον πύργο F το ανατολικό μέτωπο του τείχους της πόλεως σχηματίζει γωνία μετά της ανωτέρω γραμμής του τείχους. Ακολουθεί ο κυκλικός πύργος E και εν συνεχεία επτά τετράγωνοι πύργοι (B - D). Τα μεταξύ των πύργων τμήματα του τείχους έχουν μήκος 45-55μ. Βασική μονάδα μήκους είναι οι 100 πήχεις, η οποία τροποποιείται ελαφρώς ανάλογα με τη διαμόρφωση του εδάφους. Η ύπαρξη πύλης μεταξύ των δύο κυκλικών πύργων μέχρι στιγμής δεν έχει βεβαιωθεί. Το ανατολικό σκέλος του τείχους είναι ορατό σε μήκος περ. 500μ. Το νοτιοανατολικό, αντίστοιχα, περ. 100μ. το καλύτερα διατηρημένο τμήμα του είναι αυτό μεταξύ των πύργων B και H.

Ολόκληρη η πορεία του τείχους μεταξύ των πύργων B, F, G, H βρίσκεται σε δημοτική έκταση, η οποία έχει παραχωρηθεί για αρχαιολογικούς σκοπούς και ουδέποτε υπήρξε αξίωση επί αυτής. Από την έρευνα ενός πύργου υπό του Knoepfler

το 1969 εξάγεται το συμπέρασμα ότι ήρchiσε να κατασκευάζεται το 446 π.Χ. και ότι το τείχος ανηγέρθη κατά πρώτον μετά την απελευθέρωση του 441 π.Χ (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.8 Υφιστάμενη Κατάσταση και Παθολογία Αρχαιολογικού Χώρου της Ερέτριας

Η πρόσβαση στον αρχαιολογικό χώρο της Παλαίστρας ή Κάτω Γυμνασίου γίνεται από τη νότια πλευρά του μέσω της σύγχρονης δημοτικής ασφαλτοστρωμένης οδού. Δεν διαθέτει, ωστόσο, οργανωμένο χώρο στάθμευσης και στάσης. Τα αρχαιολογικά κατάλοιπα βρίσκονται εντός περιφραγμένου γηπέδου εκτάσεως περίπου δύο στρεμμάτων (1940 τ.μ) (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Ο χώρος παρουσιάζει έντονα σημάδια εγκατάλειψης και δεν έχουν πραγματοποιηθεί σε προηγούμενα χρόνια έργα προστασίας ή ανάδειξης. Δεδομένου του γεγονότος ότι συνυπάρχει με μνημεία εξέχουσας σημασίας όπως ο ναός του Δαφνηφόρου Απόλλωνα και το Ισείον, παραμένει στην αφάνεια με ελάχιστους οικονομικούς πόρους να αφορούν στην προστασία και συντήρηση του (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Σήμερα, καλύπτεται εξολοκλήρου από πυκνή χαμηλή αλλά και ψηλή θαμνώδη και δενδρώδη βλάστηση, αποτέλεσμα των λιμναζόντων υδάτων κατά την χειμερινή περίοδο, που καθιστούν δυσπρόσιτο τον χώρο ελαχιστοποιώντας τις δυνατότητες χειρωνακτικής αποψίλωσης του. Η περιοχή ήταν ανέκαθεν ελώδης αλλά η κατάσταση εσωτερικά του μνημείου έχει επιδεινωθεί μετά τις εργασίες επιχώσεων σε όμορη δημοτική έκταση προκειμένου να κατασκευαστεί το σχολικό κτήριο του νηπιαγωγείου και η ασφαλτοστρωμένη πλατεία για την εβδομαδιαία υπαίθρια αγορά της πόλης (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Τα υπερκείμενα όμορα εδάφη και ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος καθιστούν το σκάμμα μια μικρή τεχνητή λεκάνη απορροής. Τέλος, προβληματική είναι και η λειτουργία των υφιστάμενων ανοιχτών αγωγών απορροής όμβριων υδάτων που περιτρέχουν τον περιφραγμένο χώρο του μνημείου. Συγκεκριμένα, η ανύπαρκτη υποδομή και συντήρηση των αγωγών έχει οδηγήσει σε ανεξέλεγκτη βλάστηση και συγκέντρωση εντόμων, ερπετών και τρωκτικών, με αποτέλεσμα η περιοχή αυτή να

είναι αποθητική αλλά και επικίνδυνη για επισκέπτες και εργαζόμενους. Παράλληλα συμβάλλει στην υποβάθμιση του δομημένου χώρου της συνοικίας (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Η ακριβής παθολογία του υλικού των τοίχων στάθηκε δυνατόν να αποτυπωθεί και εκτιμηθεί μετά από την απομάκρυνση της βλάστησης και την ολοκληρωμένη αποψίλωση του χώρου το 2008/9. Το ορατό τμήμα του τείχους βρίσκεται περίπου 25μ ανατολικά της παλαίστρας και σώζεται σε καλή κατάσταση, ουδέποτε, όμως, έχει γίνει μελέτη προστασίας του ή πρόταση ανάδειξης του (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.9 Προτάσεις Ανάδειξης του Αρχαιολογικού Χώρου της Ερετρίας

Ως πρόδρομες εργασίες και προκειμένου να οριστικοποιηθούν οι λύσεις της παρούσας μελέτης προτείνονται καταρχάς η πλήρης αποψίλωση και απομάκρυνση της βλάστησης και η σύνταξη ενός ακριβέστερου τοπογραφικού με στάθμες της ανασκαφής, των αρχιτεκτονικών λειψάνων, και του περιβάλλοντος χώρου. Δεδομένων των συνθηκών, κρίθηκε καταρχήν αναγκαίο να διατυπωθούν αρχές, όπου μπορεί να βασιστεί η πρόταση διαμόρφωσής του Κάτω Γυμνασίου.

Η φιλοσοφία επέμβασης κινείται, αφενός προς την προστασία των αρχαιολογικών καταλοίπων, αφετέρου προς την ήπια ανάδειξη του χώρου μέσω στοχευμένων επεμβάσεων με γνώμονες τη βιωσιμότητα, την αντοχή και την ελαχιστοποίηση των εργασιών συντήρησης των επεμβάσεων (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014). Οι επεμβάσεις ανάδειξης συμπυκνώνονται στα εξής:

- ✓ Οργάνωση του αρχαιολογικού χώρου.
- ✓ Διευκόλυνση της κίνησης των επισκεπτών.
- ✓ Περιορισμός της κλίμακας των επεμβάσεων, στις απολύτως αναγκαίες, ώστε να μην προκληθεί αλλοίωση του περιβάλλοντος χώρου, αλλά και της εικόνας των ίδιων των μνημείων.
- ✓ Πραγματοποίηση των επεμβάσεων στη μεγαλύτερη δυνατή απόσταση από τα μνημεία, ώστε τα σύγχρονα υλικά να διαφοροποιούνται από τα αρχαία υλικά δομής. Κατά τον τρόπο αυτό αφενός καθίστανται διακριτές οι σύγχρονες

επεμβάσεις, αφετέρου προστατεύονται τα μνημεία κατά τη διάρκεια των εργασιών.

- ✓ Επιλογή υλικών για τις εργασίες διαμόρφωσης, με κριτήριο την ένταξή τους στο αυστηρά αστικό τοπίο, ώστε η παρέμβαση να αφομοιωθεί στο περιβάλλον, δίνοντας ξεκάθαρα την σύγχρονη επέμβαση που συνδέεται με την πόλη σε σχέση με τα αρχαιολογικά λείψανα. Η προσαρμογή των υλικών στο αστικό τοπίο δεν αφορά μόνο στην τελική τους εικόνα, αλλά και στον τρόπο τοποθέτησής τους.

Στην πρόταση της διάταξης λειτουργιών, η είσοδος του αρχαιολογικού χώρου παραμένει στο νοτιοανατολικό άκρο του. Εκτός περιφράξεως διαμορφώνεται στάση αυτοκινήτου. Ο επισκέπτης ισόπεδα στην συνέχεια μπορεί να κατευθυνθεί εντός του αρχαιολογικού χώρου όπου με μια κυκλική πορεία που επιστρέφει στην είσοδο να επισκεφθεί την Παλαίστρα. Ενημερωτική πινακίδα με εποπτικό και πληροφοριακό υλικό θα τοποθετηθεί στην είσοδο του χώρου σε κατάλληλη γωνία θέασης προς την παλαίστρα ώστε να ενισχύει τον πληροφοριακό της ρόλο και να κατευθύνει τον επισκέπτη προς το τείχος στα ανατολικά και το τμήμα τείχους του λιμένα που είναι εμφανές στα δυτικά (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.9.1 Διαμόρφωση Ορίων Ανασκαφικού Σκάμματος

Προτείνεται η οριοθέτηση των αρχαιολογικών πρανών του σκάμματος της παλαίστρας, σε σχέση με τον υπόλοιπο χώρο αστικού περιπάτου, εντός πάντα του αρχαιολογικού χώρου. Η σημερινή κατάσταση, ενός σκάμματος τυχαίου σχήματος, δεν συμβάλλει στην κατανόηση και ερμηνεία του μνημείου από τον επισκέπτη. Για το σκοπό αυτό τα πρανή βάσει μελέτης θα ορισθούν διαμορφώνοντας ένα σαφές περίγραμμα με επικλινές ριζόκομμα που θυμίζει σκηνοθετικά την αρχική ανασκαφή. Η σαφήνεια αυτή θα ενισχυθεί από την διαφοροποίηση των υλικών ανάδειξης της ανασκαφικής στάθμης (σκύρα σε γαιώδη απόχρωση) από το χώμα που εμφανίζεται στον υπόλοιπο αρχαιολογικό χώρο (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Τα αρχαιολογικά πρανή προτείνεται να ορισθούν από τοιχία βαρύτητας ισχνού αναστρέψιμου κονιάματος, χαμηλής περιεκτικότητας σε λευκό τσιμέντο τύπου πόρτλαντ, σε συνδυασμό με τοποθέτηση κατάλληλης διάταξης αποστραγγιστικών

καναλιών και παθητικών τρόπων αποστράγγισης των ομβρίων υδάτων. Η τελική επιφάνεια θα μιμείται τις επιχώσεις της περιοχής (γαιώδης ενιαία απόχρωση κονιάματος) και όχι την σκηνογραφική στρωματογραφία που συναντάμε σε άλλες περιπτώσεις ανάδειξης.

Ο χώρος του κάτω γυμνασίου θα περιφραχθεί με μεταλλικά κιγκλιδώματα τα οποία θα εξυπηρετούν τόσο την προστασία του μνημείου όσο και την σηματοδότησή/ανάδειξή του στον χώρο. Συγκεκριμένα, η θέση του μνημείου σε απόσταση από τον παρακείμενο δρόμο καθώς και η απουσία τρίτης διάστασης (χαμηλό ύψος των τοιχοποιιών που σώζονται), το καθιστά ουσιαστικά «αόρατο» στον περαστικό ή τον επισκέπτη. Αντίθετα η ύπαρξη μιας ορατής περίφραξης σε συνδυασμό με την κατάλληλη σήμανση και ενημερωτική πινακίδα προσκαλεί τον περαστικό να επισκεφθεί το μνημείο.

Η περίφραξη θα κατασκευαστεί σε απόσταση τουλάχιστον 1μ από το διαμορφωμένο ανασκαφικό σκάμμα ώστε να μην συγχέεται το αρχαίο με το νέο. Τα κιγκλιδώματα θα ομοιάζουν μορφολογικά με εκείνα που έχουν χρησιμοποιηθεί στους ήδη αναδεδειγμένους αρχαιολογικούς χώρους της Ερέτριας, ώστε να επιτυγχάνεται αναγνωσιμότητα και σύνδεση των αρχαίων μνημείων εντός του αστικού ιστού. Η περίφραξη θα αποτελείται από βάση ελαφρώς οπλισμένου σκυροδέματος ύψους 20-30εκ όπου θα αγκυρώνονται τα μεταλλικά κιγκλιδώματα (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Η βόρεια πλευρά του χώρου, που είναι σε επαφή με ανοιχτό αγωγό απορροής όμβριων πιθανόν να χρειαστεί να οριοθετηθεί με κατασκευή τοιχίου από οπλισμένο σκυρόδεμα ώστε να προστατευθεί το μνημείο και να απομονωθεί από τον αγωγό. Ο ακριβής τρόπος κατασκευής θα καθοριστεί αφού καθαριστεί η περιοχή από την ανεπιθύμητη βλάστηση. Τέλος τα κιγκλιδώματα στη βόρεια πλευρά προτείνεται να είναι τύπου «περσίδα» ώστε να αποκόπτουν οπτικά τον αρχαιολογικό χώρο από τον αγωγό και τις ελλειπώς διαμορφωμένες επιχώσεις που υπάρχουν προς αυτή την κατεύθυνση (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Η είσοδος θα χωροθετηθεί στην νοτιοανατολική γωνία του χώρου όπου θα διαμορφωθεί και αντίστοιχο πλάτωμα εισόδου καθώς και μικρός χώρος στάθμευσης ενός έως δύο ΙΧ. Σημειώνεται ότι στην περιοχή της εισόδου υπάρχει ένα ξύλινο παράπηγμα και μικρό εικονοστάσι τα οποία πρέπει να απομακρυνθούν. Τέλος προτείνεται η απομάκρυνση από τη νότια πλευρά του αρχαιολογικού χώρου ενός στύλου της ΔΕΗ, ακριβώς στα όρια της σημερινής περιφράξης του χώρου.

Για το τείχος του λιμένα, στα δυτικά του προηγούμενου μνημείου, προτείνεται η αντικατάσταση του μικρού ξύλινου φράχτη στα όρια του δρόμου. Για το τμήμα του ανατολικού τείχους που θα συντηρηθεί και θα αναδειχτεί, προτείνεται η κατασκευή χαμηλού κάγκελου, κυρίως για λόγους σήμανσης του χώρου (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.9.2 Διαμόρφωση Πορείας Επισκεπτών

Η επίσκεψη στην περιοχή του Νοτιοανατολικού τομέα θα ξεκινάει από την είσοδο του περιφραγμένου χώρου του Κάτω Γυμνασίου. Εκεί, ο επισκέπτης, θα ενημερώνεται μέσω της πληροφοριακής πινακίδας και θα οδηγείται σε μια πορεία αρχικά περιμετρικά του Κάτω Γυμνασίου (εντός της περιφράξης) και κατόπιν προς το σωζόμενο τμήμα του διατειχίσματος στα δυτικά και προς το τείχος στα ανατολικά. Επίσης, προτείνεται η μερική κάλυψη του ανοιχτού ρέματος στα ανατολικά, με χρήση εγκιβωτισμένων προκατασκευασμένων σωλήνων από μπετόν, οι οποίοι στη συνέχεια θα καλυφθούν με χώμα, ώστε να επιτευχθεί η ενοποίηση του περιβάλλοντα χώρου του μνημείου με το ανατολικό τείχος (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Η διαδρομή θα διαμορφωθεί με τη διάστρωση άοπλου σκυροδέματος με τις απαιτούμενες προσμίξεις, ώστε να επιτευχθεί η κατάλληλη γήινη απόχρωση της επιφάνειας. Η διαδρομή θα εγκιβωτισθεί σε φύλλα γαλβανισμένης λαμαρίνας τύπου Π. Αρμοί διαστολής θα πραγματοποιηθούν ανά 5 μέτρα διαδρομής ενώ σε περίπτωση κλίσεως θα είναι συχνότεροι.

Ιδιαίτερη μέριμνα επιδεικνύεται για τη διευκόλυνση της κίνησης των ΑμεΑ στον αρχαιολογικό χώρο. Αποτελεί ευτύχημα το γεγονός ότι η κίνηση τους στον χώρο είναι σχεδόν ισόπεδη. Η κίνηση των ΑμεΑ είναι σχεδόν ταυτόσημη με την κίνηση των πεζών επισκεπτών, περιοριζόμενη ασφαλώς στα προσβάσιμα σε αναπηρικό αμαξίδιο

τμήματα του αρχαιολογικού χώρου. Η διαμόρφωση της πορείας των ΑμεΑ επιβάλλει, πέραν της εξομάλυνσης κατά σημεία της κλίσης του εδάφους, τη διάστρωση των διαδρομών με κατάλληλο υλικό (άοπλο σκυρόδεμα με πρόσμιξη άμμου θαλάσσης), το οποίο θα διασφαλίσει την ομαλή κίνηση των αμαξιδίων (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.9.3 Αποκατάσταση Μνημείων - Συντήρηση

Λόγω της πυκνής βλάστησης στην περιοχή των αρχαίων καταλοίπων, είναι αδύνατον να εκπονηθεί ακριβής μελέτη συντήρησης. Με βάση τα σημερινά ελλιπή δεδομένα, εκτιμάται ότι, λόγω των συνθηκών μόνιμης υγρασίας και των βιολογικών παραγόντων, η κατάσταση διατήρησης του αρχαίου δομικού υλικού είναι κακή. Μετά τον καθαρισμό της περιοχής του μνημείου και την αποκατάσταση της πρόσβασης στο αρχαίο υλικό θα μπορέσουν να γίνουν οι απαραίτητες αναλύσεις και να προσδιοριστούν με ακρίβεια τα υλικά και το είδος των επεμβάσεων (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Προς το παρόν, σε επίπεδο προμελέτης, προβλέπονται οι παρακάτω εργασίες αποκατάστασης και συντήρησης :

- ✓ Ενδεδειγμένη αποψίλωση του αρχαιολογικού χώρου και απομάκρυνση της βλάστησης που επιβαρύνει ή βλάπτει το αρχαίο υλικό.
- ✓ Συντήρηση των τοιχοποιιών με αρμολόγημα με συμβατά κονιάματα. Ανατάξεις και συγκολλήσεις λίθων όπου είναι δυνατόν
- ✓ Προστασία των μνημείων και των επεμβάσεων αποκατάστασης με ήπια έργα διευθέτησης των όμβριων και αποστράγγισης του χώρου.

Στην περιοχή του ΝΑ τομέα της Ερέτριας όπως και σε όλη την έκταση της σύγχρονης πόλης έχουν φυτευτεί πριν τη δεκαετία του '60 δεντροστοιχίες ευκαλύπτων, αποτελώντας αναπόσπαστο τμήμα του αστικού περιβάλλοντος της πόλης. Στην προς ανάδειξη περιοχή, συναντώνται αρκετά υψίκορμα δέντρα, ορισμένα μάλιστα σε επαφή με τα αρχαία κατάλοιπα, με αποτέλεσμα το ριζικό σύστημά τους να έχει προκαλέσει βλάβες στα μνημεία.

Συγκεκριμένα, τρεις υψίκορμοι ευκάλυπτοι φύονται στην ΝΑ γωνία της κάτοψης του Γυμνασίου και μία ολόκληρη δεντροστοιχία κατά μήκος του ανατολικού

σκέλους των αρχαίων τειχών, σημαίνοντας την πορεία του. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακριβώς στο μέσον καθενός από τους δύο μοναδικούς κυκλικούς πύργους των ανατολικών τειχών (πύργοι E, F) αναπτύσσεται ένας ευκάλυπτος. Καθώς πρόκειται για ιδιαίτερα ανεπτυγμένα δέντρα (ύψους 15-20μ) που συνδέονται με τον χαρακτήρα της πόλης, θα αναζητηθεί τρόπος διατήρησής τους αρμονικά με το αρχαίο υλικό. Προτείνεται να απομακρυνθούν μόνον τα τρία δέντρα που βρίσκονται εντός της Παλαίστρας, αλλά να διατηρηθούν τα υπόλοιπα δέντρα κατά μήκος των τειχών, με περιορισμό του επιφανειακού ριζικού συστήματός τους (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Προτείνονται επίσης, ενδεικτικές θέσεις τοποθέτησης φωτιστικών σωμάτων τριών ειδών για:

- α) την σήμανση της πορείας επισκεπτών του χώρου,
- β) την ασφάλεια του χώρου (είσοδος χώρου),
- γ) την ανάδειξη του περιγράμματος των τοίχων της παλαίστρας,

Τα προτεινόμενα είδη φωτιστικών σωμάτων είναι επιτοίχια (εξωτερικά και χωνευτά) και επιδαπέδια εξωτερικού χώρου (στεγανά). Σε μια περιοχή η οποία πλήττεται σε ετήσια βάση από τις πυρκαγιές, η πυρασφάλεια των μνημείων του χώρου αποτελεί προϋπόθεση οιασδήποτε προσπάθειας ανάδειξης χώρου ή μνημείου. Ο αρχαιολογικός χώρος της παλαίστρας του Κάτω Γυμνασίου είναι ενταγμένος στο ευρύτερο σχέδιο πυρόσβεσης των αρχαιολογικού χώρου της Ερέτριας. Επιπλέον προτείνεται επί του παρόντος η εγκατάσταση τουλάχιστον 2 πυροσβεστήρων σε επιλεγμένα σημεία του χώρου και ενός πυροσβεστικού κρουνού στην είσοδο του (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.9.4 Κατασκευή Αποστραγγιστικού Συστήματος στον Αρχαιολογικό Χώρο

Ιδιαίτερα σημαντικό έργο για την προστασία των αρχαιοτήτων του Κάτω Γυμνασίου είναι η οργάνωση και διευθέτηση των όμβριων υδάτων με την κατασκευή ενός αποστραγγιστικού έργου. Λόγω της θέσης του αρχαιολογικού χώρου σε κοντινή απόσταση από την ακτογραμμή και της χαμηλής στάθμης του μνημείου σε σχέση με τον περιβάλλοντα χώρο του, το σκάμμα της ανασκαφής συγκεντρώνει λιμνάζοντα

ύδατα κατά τις περιόδους βροχοπτώσεων, τα οποία διατηρούνται ακόμη και κατά τους θερινούς μήνες. Τα υψηλά επίπεδα υγρασίας του χώρου συντηρούν με τη σειρά τους την υπερβολική και ανεξέλεγκτη βλάστηση (καλαμιές και άλλα υδρόφιλα φυτά) με αποτέλεσμα το ριζικό σύστημα των φυτών να προσβάλλει τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Περιμετρικά του χώρου σήμερα διέρχεται αδιαμόρφωτο ρέμα, το οποίο λειτουργεί ως αγωγός απορροής των όμβριων υδάτων που συλλέγονται από τον λόφο της ακρόπολης και τη γύρω περιοχή, προς την θάλασσα. Ο ανοιχτός αγωγός που διατρέχει τη βόρεια πλευρά του μνημείου ενώνεται στην ΒΑ γωνία του χώρου με τον δεύτερο αγωγό που διατρέχει την ανατολική πλευρά του μνημείου. Στην ΝΑ γωνία του χώρου ο αγωγός υπογειοποιείται και μετατρέπεται σε κλειστό στην υπόλοιπη πορεία του προς τη θάλασσα (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Τα κανάλια αυτά παραμένουν αδιαμόρφωτα και με ελλιπή συντήρηση, με αποτέλεσμα να λιμνάζουν τα ύδατα, να αναπτύσσεται βλάστηση και να συγκεντρώνονται έντομα, δημιουργώντας δυσάρεστη αίσθηση στον επισκέπτη. Η διαμόρφωση και συντήρηση των καναλιών αυτών είναι στις αρμοδιότητες της Δημοτικής Αρχής και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία της ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014). Για την προστασία των αρχαιοτήτων από την υγρασία θα υλοποιηθούν οι παρακάτω εργασίες:

1. Κατασκευή χαμηλού σενάζ από σκυρόδεμα περιμετρικά του χώρου ώστε να αποτραπεί η λειτουργία του χώρου ως λεκάνης αποστράγγισης της γύρω περιοχής. Ειδικότερα στη βόρεια πλευρά του Γυμνασίου που βρίσκεται σε επαφή με τον αγωγό θα πρέπει να κατασκευαστεί τοίχιο αντιστήριξης από οπλισμένο σκυρόδεμα, στο κατάλληλο ύψος ώστε να προστατεύει και να απομονώνει τον αρχαιολογικό χώρο από τα νερά του αγωγού. Οι λεπτομέρειες της κατασκευής θα καθοριστούν αφού καθαριστεί η περιοχή και ολοκληρωθούν οι όποιες διαμορφώσεις του καναλιού, εκ μέρους του Δήμου.

2. Κατασκευή φρεατίου περισυλλογής όμβριων από οπλισμένο σκυρόδεμα, διαστάσεων 1,5 x 1,5 x 1,0m σε στάθμη χαμηλότερη από τις ορατές αρχαιότητες, όπου θα καταλήγουν τα όμβρια με φυσική ροή. Στο φρεάτιο θα εγκατασταθεί υποβρύχια ανοξείδωτη αντλία αποστράγγισης, μέσω της οποίας τα ύδατα θα αντλούνται και θα διατίθενται στον αγωγό ανατολικά του χώρου.
3. Γραμμικά στραγγιστήρια με διάτρητους σωλήνες D 140-160 εγκιβωτισμένους σε σκύρα λατομείου.

Το αποστραγγιστικό έργο είναι απαραίτητο να διενεργηθεί σε περίοδο χαμηλής βροχόπτωσης (π.χ. καλοκαιρινούς μήνες). Όπως αναλύεται και στην προηγούμενη παράγραφο, για την ολοκληρωμένη ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου απαιτείται να προηγηθούν εργασίες αναβάθμισης του συστήματος αγωγών που τον περιτρέχουν. Οι εργασίες που προτείνεται να υλοποιηθούν με ευθύνη του Δήμου Ερέτριας είναι (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014):

- 1 Διευθέτηση του ρέματος για την περισυλλογή των όμβριων περιμετρικά του χώρου του Γυμνασίου και μετατροπή του σε ανοιχτού τύπου αγωγό με επένδυση των πρανών και του πυθμένα του με σκυρόδεμα. Εν συνεχεία προτείνεται η επένδυση των πρανών με τοπικό λίθο. Εναλλακτικά, προτείνεται εγκιβωτισμός του τμήματος του ρέματος που βρίσκεται κατά μήκος της ανατολικής πλευράς του χώρου του Γυμνασίου.
- 2 Καθαρισμός και συντήρηση των υπογειοποιημένων αγωγών, ώστε να αποκατασταθεί η ροή προς την θάλασσα και να μην λιμνάζουν τα ύδατα στους ανοιχτούς αγωγούς που περιτρέχουν το μνημείο.

2.9.5 Προϋπολογισμός και Χρονοδιάγραμμα του Αρχαιολογικού Χώρου της Ερέτριας

Λόγω της άμεσης γεινίασης του χώρου με απαλλοτριωμένο ακίνητο, στο οποίο η ΙΑ' ΕΠΚΑ διατηρεί κτίριο αποθηκών, το οποίο μάλιστα είναι συνδεδεμένο με Δ.Κ.Ω δεν απαιτείται η αγορά ή η κατασκευή εργοταξιακού οικίσκου. Επίσης, λόγω της μακρόχρονης ενασχόλησης της υπηρεσίας με έργα ανάδειξης, διαθέτει πλέον επαρκή ηλεκτρομηχανολογικό εξοπλισμό (π.χ. κρουστικά δράπανα, δονητές γαιών,

χορτοκοπτικά, βενζινοαλυσοπρίονα, εξοπλισμός κατασκευής μεταλλικών και ξύλινων κατασκευών, βενζινοκίνητη μπετονιέρα). Η δαπάνη εξοπλισμού, επομένως, του εργοταξίου θα περιοριστεί κυρίως στην προμήθεια αναλώσιμων υλικών και εργαλείων (χειράμαξες, σκαπτικά, υλικά και εργαλεία ανασκαφών) εκτιμώμενου κόστους έως 5.000 ευρώ (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

1. Αποψιλώσεις και απομάκρυνση δενδρώδους και υδρόφιλης βλάστησης.
2. Χημική αντιμετώπιση δενδρώδους βλάστησης.
3. Απομάκρυνση φυτικών επιχώσεων και επικαθήσεων.
4. Αρχαιολογικός καθαρισμός αρχιτεκτονικών καταλοίπων.
5. Διαμορφώσεις τελικών επιφανειών δαπέδων και πρανών.

Οι ανωτέρω εργασίες θα εκτελεστούν κυρίως χειρωνακτικά. Για την εκτέλεση των εργασιών με αυτεπιστασία απαιτείται η πρόσληψη ενός (1) αρχαιολόγου και τεσσάρων (4) ειδικευμένων εργατών για διάστημα έως 12μηνών. Επιπλέον, θα απαιτηθεί η χρήση κατάλληλων χωματουργικών μηχανημάτων και φορτηγού αυτοκινήτου για τις διαμορφώσεις και την απομάκρυνση των προϊόντων αποψιλώσεων, αποκλαδώσεων και εκσκαφών, με εκτιμώμενο κόστος, 30.000 ευρώ, συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

Η μεταλλική περίφραξη τύπου κιγκλιδώματος θα διαθέτει μία μεταλλική συρόμενη θύρα. Στο κόστος περιλαμβάνονται η μεταφορά, τοποθέτηση και βαφή με δύο στρώσεις υποστρώματος (primer) και δύο μεταλλικού χρώματος. Κατασκευή από οπλισμένο σκυρόδεμα τύπου C 16/20 ή 20/25 πλάτους 0,25μ. και μέσου ύψους 0.5μ.-1μ. σε συνολικό μήκος 100μ. για τη διευθέτηση του ρέματος και τη στερέωση της περίφραξης. Τέλος, για τις ανάγκες λειτουργίας των αντλιών του αποστραγγιστικού συστήματος και του φωτισμού ασφαλείας απαιτείται η σύνδεση με το δίκτυο της Δ.Ε.Η. Καθώς από την περιοχή διέρχεται δίκτυο χαμηλής τάσης το κόστος περιορίζεται στην κατασκευή μίας τσιμεντένιας κολώνας, την προμήθεια μετρητή, την κατασκευή πίνακα ηλεκτροδότησης, την καταβολή του πάγιου τέλους σύνδεσης και την κατασκευή εσωτερικού δικτύου (Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014).

2.10 Ανάλυση του Αρχαίου Θεάτρου στην Ερέτρια

Η πρώτη οικοδομική φάση του αρχαίου θεάτρου στην Ερέτρια, χρονολογείται πιθανώς στο τελευταίο τρίτο του 4ου αι. π.Χ., ενώ η δεύτερη χρονολογείται γύρω στο 300 π.Χ.. Κατά την τρίτη και τελευταία φάση, μετά το 198 π.Χ., το σκηνικό οικοδόμημα επεκτάθηκε. Το θέατρο έχει τη χαρακτηριστική τριμερή διάταξη των ελληνιστικών θεάτρων, δηλαδή είναι κοίλο, σκηνικό (σκηνικό) και ορχήστρα. Από την πρώτη φάση σώζονται μόνο τα θεμέλια του σκηνικού κτηρίου, ενώ η κάτοψη της ορχήστρας και η διάταξη του κοίλου είναι άγνωστα.

Η σημερινή μορφή του κοίλου και της ορχήστρας, χρονολογούνται από τη δεύτερη φάση. Το κοίλο δεν βρίσκεται στον φυσικό λόφο, όπως συμβαίνει με τα ελληνικά θέατρα, αλλά σε ένα τεχνητό ημικυκλικό ανάχωμα. Χωρίζεται σε 11 κερκίδες, με 12 κλιμακοστάσια (κλιμάκες) που παρέχουν πρόσβαση στα καθίσματα. Το θέατρο είχε χωρητικότητα περίπου 6.000 θεατών, οι πιο επιφανείς εκ των οποίων κάθονταν στα τιμητικά έδρανα.

Η κυκλική ορχήστρα είναι 22 μ. σε διάμετρο και οριοθετείται από ένα ημικυκλικό κανάλι ομβρίων υδάτων που συνδέεται με δύο υπόγειους αγωγούς. Η ορχήστρα είχε ένα γύψινο δάπεδο διακοσμημένο με ζωγραφιές σε δύο χρώματα που παρίσταναν κλήμα και σταφύλια. Ένα υπόγειο θολωτό πέρασμα, τα «Χαρώνεια σκαλοπάτια», συνέδεε το κτίριο της σκηνής με την ορχήστρα. Αυτή η διάταξη, εξαιρετικά σπάνια στα ελληνικά θέατρα, επέτρεπε τη σκηνική αποκάλυψη του κάτω κόσμου σε ορισμένα έργα.

Το σκηνικό οικοδόμημα είναι του τύπου με υπερυψωμένο προσκήνιο. Κατά την τρίτη οικοδομική φάση, στις αρχές του 2ου αι. π.Χ., η σκηνή επεκτάθηκε με την προσθήκη δύο πτερυγών διακοσμημένων με ζωγραφισμένα σχέδια. Μια προστατευτική σχάρα τοποθετήθηκε επίσης μπροστά από την πρώτη σειρά καθισμάτων για την προστασία των θεατών κατά τη διάρκεια μαχών μονομάχων. Περίπου το ένα πέμπτο του αρχικού λαξευμένου και μερικώς γεμάτου κοίλου παραμένει, ενώ τα περισσότερα από τα πέτρινα καθίσματα, έχουν λεηλατηθεί. Από το σκηνικό οικοδόμημα και τους αναλημματικούς τοίχους που στηρίζουν την πλήρωση του κοίλου στις παρόδους σώζονται μόνο τα κατώτερα τμήματα ασβεστολιθικών λίθων. Λόγω της *χαλάρωσης* των τοίχων και της επακόλουθης φυσικής διάβρωσης των

πρανών και του οικοδομικού υλικού, το μνημείο κινδυνεύει σοβαρά να *καταρρεύσει*. Πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για τη σταθεροποίηση των τοίχων, τη σταθεροποίηση των πρανών και τη διατήρηση της πέτρας.

Προφανώς, η αρχιτεκτονική του αρχαίου θεάτρου στην Ερέτρια, άλλαξε σχεδόν ολοκληρωτικά, κατά τη μετάβαση στην ελληνιστική περίοδο. Ο κύριος σκηνικός χώρος ήταν η ορχήστρα, ο χώρος που αποτελεί το πυρηνικό κέντρο του θεάτρου, όπου αρχικά χόρευε η Χορωδία και οι μουσικοί ερμήνευαν τη μουσική τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις όμως ήταν κυκλικοί. Η ορχήστρα σε αυτή την περίπτωση ήταν πολύ μεγάλη και είχε κυκλικό σχήμα.

Στο κέντρο της ορχήστρας στεκόταν το λεγόμενο θυμέλι ή ένα βήμα με τον βωμό σε σκαλοπάτια θυσίας. Επιπλέον, δεν υπάρχουν ίχνη σκηνικού κτιρίου κατά την περίοδο αυτή. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να μας οδηγήσει σε δύο συμπεράσματα. Το πρώτο είναι ότι είναι πιθανό να μην υπήρχε σκηνή στο Κλασικό θέατρο και το δεύτερο είναι ότι το κτίριο της σκηνής ήταν ίσως κατασκευασμένο από ξύλο, ένα υλικό που δεν αντέχει εύκολα στο πέρασμα του χρόνου.

Η πιο πιθανή υπόθεση είναι ότι η σκηνή ήταν ξύλινη και μετά τον 4ο αι. π.Χ. ήταν φτιαγμένο από πέτρα. Είχε μόνο έναν όροφο με επίπεδη στέγη που αποτελούσε τον δεύτερο γραφικό χώρο και ήταν προσπελάσιμος με σκάλες. Η ορχήστρα του θεάτρου ήταν η παλαιότερο μέρος του θεάτρου. Αρχικά, το κοινό παρακολούθησε τα έργα όρθια γύρω από την ορχήστρα και αργότερα καθόταν σε ξύλινα καθίσματα (edolia). Επιπλέον, το κτίριο της Σκηνής στην πρώτη του μορφή ήταν ξύλινο και ο ρόλος του δευτερεύων. Ένα μεγάλο βήμα για την εξέλιξη του κτηρίου της Σκηνής συνέβαλε ο Αισχύλος, ο οποίος ενσωμάτωσε τη Σκηνή στη θεατρική δράση.

Την περίοδο αυτή το κοινό έμπαινε στο θέατρο μέσω των δύο παρόδων. Οι παρόδους αποτελούσαν τις πλευρικές εισόδους μεταξύ της σκηνής και των αναλημματικών τοίχων του κοίλου, του χώρου για το κοινό. Σύμφωνα με τον Moretti, ο οποίος μιλάει για την περιοχή της Αττικής, αλλά η περίπτωση είναι παρόμοια και στα θέατρα της Μακεδονίας, το κοίλον ήταν τοποθετημένο σε ένα φυσικό τύμβο που ήταν λαξευμένο με κατάλληλο τρόπο, γεμάτο με χώμα όπου χρειαζόταν και στηριζόταν σε τοίχους αντιστήριξης. Το κοίλον ή αμφιθέατρο χωρίστηκε σε διαφορετικούς τομείς, τους λεγόμενους κερκίδες στους οποίους τα καθίσματα

υψώνονται ριζικά. Η χαμηλότερη στοά αναπτύσσεται με απόλυτη κανονικότητα και η δεύτερη στοά θα μπορούσε να διαχωριστεί από την πρώτη με ένα στρογγυλεμένο πέρασμα που ονομάζεται διάζωμα. Τα τιμητικά καθίσματα ή οι προεδρίες που προορίζονταν για ιερείς ή αξιωματούχους βρίσκονταν στην πρώτη σειρά και σχεδόν προσκολλημένος στην ορχήστρα. Τέτοιες προεδρίες υπήρχαν στο θέατρο της πρώτης πρωτεύουσας του Μακεδονικού Βασιλείου, της Βεργίνας- Αιγών.

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι γύρω από την ορχήστρα υπήρχε κυκλικά ένα κανάλι νερού-ρίθρον. Ο ρόλος του ήταν ξεκάθαρος. Ήταν υπεύθυνος για την απομάκρυνση των ομβρίων υδάτων από το θεατρικό μνημείο. Διαφορετική είναι η κατάσταση κατά την ελληνοιστική περίοδο. Η αρχιτεκτονική του ελληνοιστικού θεάτρου, αλλάζει. Αρχικά, η ορχήστρα καθιερώθηκε σε κυκλικό σχήμα και προστέθηκε δεύτερος όροφος στο κτίριο της σκηνής.

Ποιος ήταν όμως ο λόγος για να υιοθετηθεί μια νέα αρχιτεκτονική μορφή; Είναι γεγονός ότι κατά την κλασική περίοδο ο ρόλος του Χορού ήταν πολύ σημαντικός στην εξέλιξη της πλοκής. Ο ρόλος του υποβαθμίστηκε από τον Ευριπίδη, ο οποίος από την άλλη προσπάθησε να αναβαθμίσει τον ρόλο των υποκριτών (ηθοποιοί). Η πτώση της σημασίας του Χορού είναι ορατή και στην περίπτωση της Κωμωδίας. Η παρακμή της Χορωδίας στην ελληνοιστική περίοδο έρχεται με τη Νέα Κωμωδία. Η Νέα Κωμωδία είναι δομημένη σε 5 μέρη (πράξεις) τα οποία χωρίζονται από 4 εμφανίσεις του Χορού που είναι εντελώς άσχετες (για τους λόγους της ύλης) με τη δραματική πλοκή του γεγονότος.

Στην Κλασική περίοδο ο μεγάλος αριθμός των μελών της Χορωδίας, απαιτούσε μια ευρύχωρη ορχήστρα. Έτσι, όταν η χορωδία σταμάτησε να έχει ενεργό ρόλο στην Τραγωδία ή την Κωμωδία κατά την Ελληνοιστική περίοδο και οι υποκριτές ήταν οι κύριοι πρωταγωνιστές της πλοκής, δεν χρειαζόταν να μοιραζόμαστε τον ίδιο υποκριτικό χώρο. Κατά την ελληνοιστική περίοδο η ορχήστρα προοριζόταν για την υποκριτική της Χορωδίας ενώ οι ηθοποιοί (υποκριτές) μεταφέρθηκαν στο λεγόμενο λογειό, μια επίπεδη, επιμήκη κατασκευή [2,5 m x 3,5 m x 2 m] πάνω από τον πρώτο όροφο της ελληνοιστικής σκηνής. που ονομάζεται προσκήνιο.

Το προσκήνιο αποτελεί το χαρακτηριστικό γνώρισμα της νέας Σκηνής με τους δύο ορόφους. Η πρόσοψη του προσκηνίου σχηματίζεται από κιονοστοιχία ή πεσσούς

σε σειρά που ενυπάρχουν σε ημικολώνες δωρικού ή ιωνικού ρυθμού. Αυτός ο τύπος σκηνής με το προσκήνιο εντοπίζεται σε όλα τα ελληνιστικά θέατρα της Μακεδονίας - όπως στο θέατρο του Δίου, της Μιέζας, των Φιλίππων, της Μαρώνειας, της Θάσου. Τα διαστήματα καλύπτονταν από μια κεντρική σχισμένη πόρτα και δύο πλαϊνές πόρτες.

Ξύλινες σανίδες χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή της στέγης του προσκήνιο, η οποία βρισκόταν σε ξύλινους ή πέτρινους στύλους. Το μπροστινό μέρος της οροφής του προσκήνιο ήταν προσαρτημένο στο επιστύλιο του και το πίσω μέρος του προσαρτήθηκε στην πρόσοψη του δεύτερου ορόφου του κτιρίου της σκηνής. Ο Moretti φαίνεται να συμφωνεί ότι η ελληνιστική σκηνή αποτελούνταν από το προσκήνιο, τους δύο ορόφους και την περίτεχνη πρόσοψή του. Σύμφωνα με τον ίδιο, το προσκήνιο ήταν ευθυγραμμισμένο, επομένως, η ταράτσα ήταν επίπεδη και ορθογώνια. Είναι πιθανό ότι η πρόσβαση στην οροφή του προσκήνιο δινόταν από δύο ράμπες, μία στη δεξιά πλευρά και μία στην αριστερή πλευρά του κτιρίου.

Κατά την ελληνιστική περίοδο, το σκηνικό κτίριο του θεάτρου στο Δίον είχε μήκος 38 μέτρα και πλάτος 12,5 μέτρα. Στη Μιέζα το προσκήνιο στηριζόταν από δωρικούς ημικίονες και τρεις πόρτες οδηγούσαν στο λεγόμενο υποσκήνιο. Αρκετά μεγάλη ήταν και η σκηνή του θεάτρου της Θάσου. (19 x 7,6) και στη Μαρώνεια το ελληνιστικό προσκήνιο αποτελούνταν από ημικίονες, που ήταν εγγενείς στους πεσσούς. Το κτήριο της σκηνής είχε μήκος 23 μέτρα και πλάτος 6,3 μέτρα, χωρισμένο σε τρία δωμάτια και ίσως είχε δεύτερο όροφο. Όσον αφορά το θέατρο των Φιλίππων, ωστόσο, οι ανασκαφές δεν αποκάλυψαν ελληνιστικά κατάλοιπα σκηνικού κτιρίου, επομένως θα πρέπει κανείς να υποθέσει ότι το κτίριο της σκηνής εκείνης της περιόδου ήταν ξύλινο.

Εύκολα μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι κατά την ελληνιστική περίοδο το σκηνικό διακρίνεται για την κομψότητά του. Επιπλέον, μπορούσε κανείς να δει τρία έως επτά ανοίγματα στη σκηνή, τα οποία επίσης διακρίνονταν για τη συμμετρία τους. Το άνοιγμα στη μέση ήταν πιο φαρδύ από τα ανοίγματα σε κάθε πλευρά του. Σχετικά με την ονομασία αυτών των ανοιγμάτων, γνωστών ως «θυρώματα», υπάρχουν μερικές θεωρίες. Σύμφωνα με τη Μικεδάκη, ο όρος «θυρώματα» προέκυψε από ένα αναθηματικό ανάγλυφο που βρέθηκε χαραγμένο στο επιστύλιο του δεύτερου ορόφου του ελληνιστικού θεάτρου. Αμφιάρειο Ωρωπού. Από την άλλη το όνομα αυτό μπορεί

να αναφέρεται στις εισόδους του θεάτρου, τις λεγόμενες παρόδους. Σύμφωνα με τον Bieber αυτό το όνομα θα μπορούσε να αναφέρεται στο σκηνικό υπόβαθρο.

Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να εξεταστούν δύο διαφορετικές αντιλήψεις σχετικά με τον ρόλο του προσκήνιο. Πρώτον, υπάρχουν αρκετοί μελετητές, οι οποίοι υπογραμμίζουν το γεγονός ότι το ελληνιστικό προσκήνιο λειτουργούσε ως χώρος δράσης για τους υποκριτές. Ο Βιτρούβιος περιγράφει το ελληνιστικό θέατρο ως με μεγάλη ορχήστρα και προσκήνιο μικρού βάθους- που ονομαζόταν λογείον. Αυτό συνέβαινε λόγω του γεγονότος ότι η πλειοψηφία των ηθοποιών έπαιζε στην ορχήστρα και οι τραγικοί και κωμικοί έπαιζαν στο κτίριο της σκηνής. Για το λόγο αυτό ο Βιτρούβιος ντι διαχωρίζει τις δύο κύριες κατηγορίες ηθοποιών σε «Θυμελικοί» για όσους παίζουν στην ορχήστρα και «Σκηνικοί» για εκείνους που παίζουν στη σκηνή.⁵⁶ Τον ίδιο διαχωρισμό ακολουθεί.

Ο Πολυδεύκης που επίσης διακρίνει τους δύο χώρους, πιο συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι η σκηνή και η ορχήστρα ήταν δύο διαφορετικά αρχιτεκτονικά μέρη του ελληνιστικού θεάτρου, που χρησιμοποιούσαν οι ηθοποιοί με διαφορετικό τρόπο. Ο Πολυδεύκης συμφωνεί ότι το ελληνιστικό προσκήνιο υπηρέτησε δύο ρόλους. Ο πρώτος ήταν να χρησιμεύσει ως υπόβαθρο σκηνής για τα παλιά έργα και για τα σατυρικά δράματα που λάμβαναν χώρα στην ορχήστρα. Ο δεύτερος ρόλος του ελληνιστικού προσκήνιο ήταν να λειτουργήσει ως γραφικός χώρος για τα σύγχρονα έργα.

Αντίθετα, υπάρχουν ορισμένοι μελετητές που διαφωνούν με τις προηγούμενες αντιλήψεις για τη λειτουργία του προσκήνιο κατά την ελληνιστική περίοδο. Τονίζουν το γεγονός ότι δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ ως γραφικό μέρος. Μεταξύ αυτών που υποστηρίζουν αυτή την αντίληψη είναι οι Dorfheld και Moretti. Πιστεύουν ότι το λεγόμενο λογείον χρησιμοποιήθηκε ως «θεολόγο». Το θεολόγο ήταν μέρος ενός θεάτρου όπου «εμφανίζονταν» Θεοί κατά τη διάρκεια του θεατρικού δρώμενου. Αυτή η κατασκευή υπήρχε σχεδόν σε όλα τα ελληνιστικά θέατρα. Ενδείξεις για την ύπαρξη μιας τέτοιας κατασκευής μπορούν να παρατηρηθούν στο Δίον.

Ο Gerkan υποστήριξε ότι το προσκήνιο διαδραμάτισε διπλό ρόλο με τα χρόνια. Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε ως φόντο σκηνής και στη συνέχεια ως γραφικό μέρος. Ένα ερώτημα που τίθεται είναι, γιατί ένα γραφικό κτίριο με δύο ορόφους θα υιοθετηθεί

κατά την ελληνιστική περίοδο; Για την απάντηση σε αυτό το ερώτημα θα μπορούσε κανείς να εξετάσει ξανά μερικές διαφορετικές απόψεις. Σύμφωνα με τον Σηφάκη, η Τραγωδία ήταν ο κύριος παράγοντας για την ανέγερση δεύτερου ορόφου στο κτήριο της ελληνιστικής σκηνής.

Ο νέος τύπος της τραγικής μάσκας (προσωπείον) με τον επιπλέον όγκο και οι κόθορνοι του 2ου αι. π.Χ.. έδωσε εγκυρότητα στους υποκριτές και τους έκανε ήρωες μιας προχωρημένης περιόδου. Χρειαζόταν ένας σαφής διαχωρισμός μεταξύ της Χορωδίας που αντιπροσώπευε τους καθημερινούς ανθρώπους⁶¹ και των υποκριτών. Έτσι, η εγκυρότητα των υποκριτών θα μπορούσε να ενισχυθεί με μια ενισχυμένη μορφή της υποκριτικής τους θέσης. Από την άλλη, ο Bulle αποδίδει το κτίριο της σκηνής με τους δύο ορόφους στην εισαγωγή της Νέας Κωμωδίας.

Επιπλέον, ο Moretti προσφέρει μια διαφορετική αντίληψη που σχετίζεται με τη νέα μορφή του κτιρίου της σκηνής. Τονίζει το γεγονός ότι η γενικευμένη χρήση της πέτρας για την ανέγερση μονίμων κτιρίων θεάτρου ευθύνεται για τη νέα αποκτηθείσα μορφή.

Όσον αφορά τη διαδικασία ανέγερσης ενός ελληνικού θεάτρου, το σημαντικότερο έγγραφο που σχετίζεται με την ανέγερσή του είναι οι επιγραφές που καταγράφουν το κτήριο του θεάτρου στη Δήλο. Το θέατρο της Δήλου αναφέρεται για πρώτη φορά σε επιγραφή του 305 π.Χ. όταν άρχισε να κατασκευάζεται το κοίλον. Η σκηνή και το προσκήνιο κατασκευάστηκαν το 290 π.Χ. Τα ζωγραφισμένα ξύλινα πάνελ (πίνακ) για τη διακόσμηση του προσκήνιο προστέθηκαν το 282 π.Χ., το ξύλο χρησιμοποιήθηκε για το χτίσιμο του λογείου το 279 π.Χ. πόρτες για τις παρόδους και η μεγέθυνση του προσκήνιο τοποθετήθηκαν το 274 π.Χ. Η πέτρα για την παρασκήνια χρησιμοποιήθηκε το 269 και η κατασκευή του Διαζώματος χρονολογείται το 250 π.Χ. Μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι πέρασαν εξήντα χρόνια για να κατασκευαστεί το μνημείο. Αυτό το παράδειγμα μας βοηθά να κατανοήσουμε τη διαδικασία που ακολουθήθηκε για την κατασκευή των θεάτρων σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις θεάτρων στη Μακεδονία.

2.11 Αρχαιολογικό Μουσείο της Αρέθουσας στη Χαλκίδα

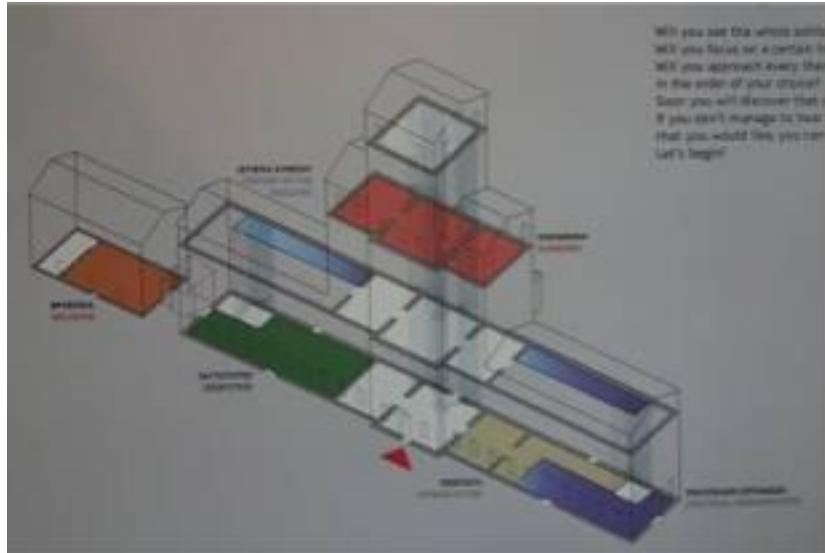

Εικόνα Νο.3 – Το Αρχαιολογικό Μουσείο Αρέθουσα στη Χαλκίδα

Στο Μουσείο προβλέπεται η λειτουργία αναψυκτηρίου, πωλητηρίου και αίθουσας πολλαπλών χρήσεων των οποίων η κατασκευή έχει ανατεθεί με την από 14/11/2017 απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού αλλά δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί (Διεύθυνση Μελετών και Εκτέλεσης Έργων Μουσείων και Πολιτιστικών Κτιρίων, 2017).

Εικόνα Νο. 4 - Η παρουσίαση της Αιδηψού στην εισαγωγική ενότητα.

Εικόνα Νο.5 - Απεικόνιση κάτοψης κτιρίου και εκθεσιακών ενότητων.

Η πρώτη εκ των αποφάσεων που εκδόθηκαν, αναφέρεται σε εκείνη της οργάνωσης της μόνιμης έκθεσης του Αρχαιολογικού μουσείου Χαλκίδας «Αρέθουσα» στο επιχειρησιακό πρόγραμμα Στερεά Ελλάδα 2014-2020, όπου αναφέρεται Κωδικό Πράξης 5000827 με δικαιούχο την Εφορία Αρχαιοτήτων Ευβοίας (Χαλκίδα). Η συγκεκριμένη απόφαση αναφέρεται στα τρία (3) υποέργα του Μουσείου, όπως τα στοιχεία πράξης και το φυσικό αντικείμενο της πράξης, το 2^ο υποέργο με την προμήθεια – κατασκευή – τοποθέτηση προθηκών και λοιπών μουσειακών κατασκευών για την διαμόρφωση του αρχαιολογικού κελύφους και το 3^ο υποέργο αναφέρεται στα μεταλλικά στηρίγματα των ελευθέρων εκθεμάτων εκτός προθηκών.

Η 2^η σημαντική απόφαση, είναι εκείνη της έγκρισης εκτέλεσης εργασιών του 1ου Υποέργου «ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΧΑΛΚΙΔΑΣ 'ΑΡΕΘΟΥΣΑ'» του έργου «ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΧΑΛΚΙΔΑΣ 'ΑΡΕΘΟΥΣΑ'» απολογιστικά και με αυτεπιστασία από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Εύβοιας. Η σχετική απόφαση αφορούσε εργασίες που εκτελέστηκαν και αφορούσαν στα κάτωθι σημαντικά στοιχεία όπως:

- ✓ Προμήθεια και κατασκευή εκθεσιακού εξοπλισμού: βάθρα από μπετόν, φωτιστικά εκτός των φωτιστικών των προθηκών).

- ✓ Τεκμηρίωση αρχαιολογικού υλικού, συγγραφή, μετάφραση, επιμέλεια μουσειακών κειμένων (συμπεριλαμβανομένων της αγοράς πνευματικών δικαιωμάτων, επιλογής εικονογραφικού υλικού και παραγωγής φωτογραφιών).
- ✓ Σχεδιασμός και παραγωγή συμβατικού εποπτικού υλικού και λοιπών ερμηνευτικών μέσων (οπτικοακουστικές και πολυμεσικές εφαρμογές).
- ✓ Συγγραφή και παραγωγή καταλόγου έκθεσης.
- ✓ Προμήθεια και τοποθέτηση στηριγμάτων (κυρίως από plexiglass) εκθεμάτων εντός προθηκών.
- ✓ Μεταφορά τμήματος των αρχαιοτήτων που θα εκτεθούν στην έκθεση.
- ✓ Συντήρηση εκθεμάτων.
- ✓ Τοποθέτηση εκθεμάτων.
- ✓ Ηλεκτρολογικές εργασίες (για προθήκες και ελεύθερα εκθέματα), εγκατάσταση και ρύθμιση εκθεσιακού φωτισμού (εκτός του φωτισμού των προθηκών).
- ✓ Σχεδιασμός χώρου υποδοχής και προμήθεια επίπλωσης.
- ✓ Οργάνωση εργοταξίου, παρακολούθηση και λειτουργία του έργου (διαχειριστική υποστήριξη).
- ✓ Δράσεις ενημέρωσης: α) επανεκτύπωση αφίσας, β) επανεκτύπωση εκπαιδευτικού φακέλου, γ) ανακοίνωση στα τοπικά μέσα, δ) οργάνωση ημερίδας με μουσειακό περιεχόμενο, ε) έκδοση ενημερωτικού υλικού, στ) συνοπτικό φυλλάδιο με αναφορά στις θεματικές ενότητες του μουσείου σε braille.

Μια τρίτη σημαντική απόφαση αφορούσε, με αριθμό κωδικό πράξης MIS 5000827, τη διαμόρφωση περιβάλλοντος αύλειου χώρου μουσείου για την βελτίωση της εξυπηρέτησης των επισκεπτών με την τοποθέτηση καθιστικών και δημιουργία χώρων ανάπαυσης και αναμονής λόγω και των μέτρων προστασίας από την covid-19, καθώς και την διαμόρφωσης χώρου υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων για σχολικές ομάδες α΄ βάρθμιας εκπαίδευσης για την γνωριμία των μαθητών με την διαδικασία της ανασκαφής και το επάγγελμα του αρχαιολόγου.

Επίσης, αφορούσε τη δημιουργία διαδρομής για άτομα με προβλήματα όρασης με την τοποθέτηση ειδικής σήμανσης, η οποία θα συνδεθεί με το φυλλάδιο παρουσίασης των θεματικών ενότητων του Μουσείου σε γραφή Braille καθώς το εν λόγω φυλλάδιο δεν μπορεί να λειτουργήσει για την επίσκεψη στην έκθεση από άτομα με προβλήματα όρασης χωρίς να συνδέεται με ειδική διαδρομή.

Τέλος αφορούσε το σχεδιασμό του εκπαιδευτικού προγράμματος και παραγωγή εκπαιδευτικού φακέλου που θα συνδέεται με τις ενότητες της έκθεσης του Αρχαιολογικού Μουσείου Χαλκίδας 'Αρέθουσα', δεδομένου ότι διαπιστώθηκε ότι η επανεκτύπωση του εκπαιδευτικού φακέλου του είχε παραχθεί στο πλαίσιο του έργου «Επισκευή και Μετατροπή του Κτηρίου Αρέθουσα στη Χαλκίδα σε Διαχρονικό Μουσείο» του Ε.Π. «Θεσσαλία-Στερεάς Ελλάδα-Ήπειρος 2007-2013» και περιγράφεται στο φυσικό αντικείμενο του Ιου Υποέργου δεν ανταποκρίνεται στην νέα έκθεση.

Εικόνα Νο.6 - Η αίθουσα της Πολιτειακής Οργάνωσης

Η επίτευξη της αύξησης των οικονομικών πόρων του νέου μουσείου, μπορεί να επέλθει, μέσω των εξής σημείων και κινήσεων:

- ✓ Εμπλουτισμός προϊόντων στο πωλητήριο του Μουσείου.
- ✓ Ενοικίαση αιθουσών του μουσείου για εκδηλώσεις επιστημονικού (συνέδρια, ημερίδες, κ.ά) ή καλλιτεχνικού χαρακτήρα.
- ✓ Θεσμοθέτηση εισιτηρίου εισόδου για το Μουσείο και, ως προς τις σχολικές ομάδες και άλλους ενδιαφερόμενους, καταβολή συμβολικού αντίτιμου παρακολούθησης ξεναγήσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- ✓ Αναβάθμιση του εξωτερικού χώρου και δημιουργία εντευκτηρίου στην εξωτερική αυλή με στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση του κοινού, καθώς και τη μέγιστη αξιοποίηση των χώρων και των εγκαταστάσεων του.

- ✓ Σύναψη προγραμματικών συμβάσεων με φορείς του εξωτερικού, στο πλαίσιο της υλοποίησης ευρωπαϊκών προγραμμάτων.
- ✓ Αποδοχή δωρεών.

2.12 Η Ενοποίηση του Αρχαιολογικού Μουσείου «ΑΡΕΘΟΥΣΑ» με το υδατοδρόμιο Χαλκίδας, το πάρκο αναψυχής «ΠΑΡΚΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ» και το καλοκαιρινό θεατράκι «ΟΡΕΣΤΗΣ ΜΑΚΡΗΣ».

Άξονας προτεραιότητας στο στρατηγικό σχεδιασμό για την πραγματοποίηση ενός έργου, οράματος, στόχου είναι τα βήματα που πρέπει να χαραχθούν να συνδεθεί το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον, είναι η επιδίωξη μιας ορθής μελέτης που πρέπει να πραγματοποιηθεί και συγχρόνως η αναζήτηση των αναλογων πόρων χρηματοδότησης. Να καθοριστεί η φύση του έργου περιλαμβάνοντας βασικές υποδομές που θα αποτελούν χώροι χρήσης προσέλευσης και διευκόλυνσης των τουριστών, των επισκεπτών της πόλης γενικότερα.

Με την αποκατάσταση συντήρηση και αναδειξη του Νέου Αρχαιολογικού Μουσείου Χαλκίδας «ΑΡΕΘΟΥΣΑ», μέσω των ευρωπαϊκών πόρων που διατέθηκαν για την υλοποίηση αυτού του έργου, και λαμβάνοντας υπόψη την μοναδικότητά του, δηλαδή ότι δεν υπάρχει πανελλαδικά άλλο μουσείο με την ονομασία «ΑΡΕΘΟΥΣΑ», υλοποιήθηκε το όραμα του οργανισμού (Εφορεία Αρχαιοτήτων Ευβοίας) χρησιμοποιώντας το εξειδικευμένο προσωπικό, δίνοντας κατευθύνσεις, οδηγίες, προτροπές από πάνω και προς τα κάτω και από κάτω προς τα πάνω, λαμβάνοντας ορθές αποφάσεις και γνωρίζοντας ότι πρέπει να οικοδομήσει ακόμα περισσότερο σε επικοινωνιακό επίπεδο, το Μουσείο πέτυχε αποτελεσματικά το στρατηγικό σχέδιο της Α΄ φάσης, του μακροπρόθεσμου επιχειρησιακού προγράμματος, προσδιορίζοντας ποιος είναι ο στόχος, τι θέλουμε να κάνουμε, πως θα το κάνουμε, πώς θα το πετύχουμε... πως θα ξεχωρίσουμε..

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Αρεθουσα το οποίο αποτελεί νεότερο κηρυγμένο μνημείο, (Υ.Α. ΥΠΑΙΘΠΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΠΚΑ/ΤΑΧ/ Φ43/ 24337/11254/1754/939, ΦΕΚ 70/ΑΑΠ/11-03-2013), καθώς οι εκβολές της πηγής Αρέθουσας της πόλης της Χαλκίδας συνδέονται με τη μυθολογία και την ιστορική παράδοση της πόλης (στο ανατολικό όριο του Ο.Τ. 4) ενώ βρίσκεται σε ένα κομβικό σημείο αφού διέρχονται από αυτό τα κεντρικά οδικά δίκτυα του νομού, όπως επίσης και γύρωθεν του προαυλίου και περιβάλλοντος χώρου του, σχεδιάζεται σε στρατηγικό επίπεδο, η σύνδεσή του με το υπό κατασκευή υδατοδρόμιο

της Χαλκίδας, καθώς και τους γείτονες χώρους, όπως το περιπατητικό με φυσική ομορφιά άλσος, «Παρκο του Λαού» και το καλοκαιρινό θεατρακι κατασκευασμένο με τις τεχνικές του θεατρού της Επιδαυρού. Βασικοί άξονες του σχεδιασμού είναι η ενοποίηση τους ώστε να αποτελεσει κόσμημα για την πόλη, για τους πολίτες αυτής, να αποτελέσει δέλεαρ για τους ταξιδιώτες-επισκέπτες και να συμβάλει ώστε να επιτευχθεί πολιτιστική αλλά συγχρόνως και τουριστική ανάπτυξη.

Εικόνα Νο7. Μουσείο Αρέθουσας και περιβάλλοντες χώροι

2.12.1 Στόχος και σκοπιμότητα του έργου

Στόχος του έργου είναι ανάπτυξη των παρεχόμενων υπηρεσιών εναλλακτικών τρόπων μετακίνησης σε συνδυασμό με τις επισκέψεις σε αξιοθέατα πολιτιστικού ενδιαφέροντος και αναψυχής. Η σκοπιμότητα του αναφέρεται στο ότι προγραμματίζοντας και οργανώνοντας μια τέτοιου είδους σε έκταση επένδυση με την ορθή στοχοθεσία και έχοντας τους επαρκείς πόρους θα υπάρξει πολυεπιπεδη ανάπτυξη σε πολιτιστικό, τουριστικό, τοπικό επίπεδο συμβάλλοντας σε ανάπτυξη οικονομικού ενδιαφέροντος σε αύξηση απασχόλησης και του εισοδήματος και όλο αυτό θα βοηθήσει σε ενδυνάμωση της κοινωνίας, αύξηση του βιοτικού επιπέδου άρα και σε βιώσιμη ανάπτυξη της πόλης και κατ'επέκταση του νομού που σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση αλλά και την υγειονομική κρίση (πανδημία κορωνοϊός).

Αξιολογώντας λοιπόν, την υπάρχουσα κατάσταση και γνωρίζοντας που βρισκόμαστε, αποφασίζεται από το περιβάλλον της Υπηρεσίας, καθορίζοντας νέους στόχους με τα κατάλληλα εργαλεία που έχει στη διάθεσή της, να προχωρήσει στην Β' φάση του έργου αυτού που θα αποτελεί και την ολοκλήρωση στο σύνολό του, του ήδη υπάρχοντος.

Τηρώντας όλο το νομικό και θεσμικό πλαίσιο που υποχρεωτικά πρέπει να εφαρμοστεί, από όλους τους φορείς, η διαδικασία βρίσκεται στο στάδιο της έγκρισης της Μελέτης των περιβαλλοντικών όρων (Ν.4663/ΦΕΚ30/Α/2020) περί της «ίδρυσης λειτουργίας και εκμετάλλευσης αεροπλάνων επί των υδάτινων επιφανειών, ρυθμίσεις μεταφορών και άλλες διατάξεις» από πλευράς της εταιρείας υδροπλάνων που θα επιτρέψει την διεξαγωγή πτήσεων (από και προς την Χαλκίδα στοχεύοντας να πραγματοποιούνται αφίξεις-αναχωρήσεις σε Κυκλαδίτικα νησιά, σε νησιά των Σποράδων, κ.α), έχοντας την έγκριση του Οργανισμού Λιμένα Νομού Ευβοίας, και την αντίστοιχη έγκριση από πλευράς της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ευβοίας, της Εφορείας Ενάλιων Αρχαιοτήτων, διότι η περιοχή παρουσιάζει μεγάλο αρχαιολογικό ενδιαφέρον και οι εγκαταστάσεις που πρόκειται να πραγματοποιηθούν βρίσκονται και εντός της θαλάσσης και φυσικά χρειάζεται και του Δήμου Χαλκιδέων. Βασική απαίτηση της Εφορείας, όπως προκύπτει και από τον ανάλογο προγραμματισμό-στοχοθεσία, είναι η σύνδεση του υδατοδρομίου και των άλλων χώρων με τα σημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος της «ΑΡΕΘΟΥΣΑΣ» (πηγές, μουσείο, κ.α), μέσω πρότυπων πολιτιστικών διαδρομών που θα έχουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον, τηρώντας όλες εκείνες τις νόμιμες προϋποθέσεις των διατάξεων του Ν.3028/2002, «Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (παρ. 3 του άρθρου 10).

Κομβικό σημείο η συνεργασία όλων των φορέων για την αποδοτικότερη και αποτελεσματικότερη επίτευξη του στόχου. Να υπάρξει συνειδητοποίηση της σκοπιμότητας της υλοποίησής του έργου, να ακολουθηθούν οι κατάλληλοι χειρισμοί σχέδια, δράσεις, ικανά για να πραγματοποιηθούν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Η συμβολή των τοπικών φορέων κατά την εκπόνηση του στρατηγικού σχεδίου πρέπει να είναι καθοριστική να υπάρχει συνεργασία, ομαδικότητα, να τίθενται πρωτοβουλίες, να επιτρέπονται αλλαγές σε καθημερινή βάση, να είναι προσβάσιμο σε οποιαδήποτε αλλαγή που μπορεί να προκύψει κατά την εφαρμογή του, που θα το κάνει και πιο ευέλικτο.

Θέτοντας στην αρχή βραχυπρόθεσμους στόχους, σε δεύτερο βαθμό μεσοπρόθεσμους και κατόπιν μακροπρόθεσμους, αυτό βοηθά στην ταχύτερη ολοκλήρωσή του, περιορίζοντας τυχόν αδύνατα σημεία ή και προσαρμόζοντας πρακτικές που θα βοηθήσουν το όραμα να γίνει πραγματικότητα.

Εφόσον γίνουν όλα τα παραπάνω, τότε όλοι οι χώροι θα είναι επισκέψιμοι ,οι επισκέπτες, τουρίστες, πολίτες θα μπορούν να ξεναγηθούν σε όλα τα εκθέματα που βρίσκονται εντός του μουσείου, να ξαποστάσουν σε τοποθετημένα κίосκια σε όλη την απόσταση της διαδρομής, να αγοράσουν μινιατούρες και διάφορα άλλα αντικείμενα που διατίθενται στο πωλητήριο,κάνοντας περίπατο στο σύνολο των χώρων απολαμβάνοντας στο μέγιστο βαθμό το πράσινο και τα μονοπάτια που βρίσκονται εντός του πάρκου, να παρακολουθήσουν τυχόν παράσταση που θα λαμβανει χώρα στο θεατράκι και κατόπιν να πραγματοποιήσουν την αναχώρησή τους μέσω των υδροπλάνων ή και το αντίθετο, και όλα αυτά λειτουργώντας κάτω από ευρωπαϊκές προδιαγραφές που δεν θα έχουν να στερηθούν ή να ζηλευουν από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Με την κατάλληλη καινοτόμα επικοινωνιακή πολιτική και την διεθνοποίησή του, ενισχύοντας την προβολή του και αναδεικνύοντάς το τουριστικά, (περιηγητικών εκδρομών,επισκέψεων) προσελκύοντας έτσι με αυξανόμενο ρυθμό επισκέπτες, αυξάνοντας τις αξίες, βελτιώνοντας την παρούσα κουλτούρα, θα έχει ως αποτέλεσμα η πολιτιστική ανάπτυξη να διευρύνει την τουριστική ελκυστικότητα του νησιού της περιοχής, ώστε να λειτουργούν αλληλένδετα για την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, διασφαλίζοντας την βιωσιμότητα και όχι μόνο. Δημιουργείται αναπτυξιακή προοπτική και αποτελεί βασικό πυλώνα επένδυσης με ιδιαίτερος υψηλής ποιότητας υπηρεσίες με αποτέλεσμα οφέλη-κέρδη όχι μόνο για την επικράτεια ,αλλά ιδιαιτέρως για την περιφέρεια γενικότερα.

Κεφάλαιο 3^ο – Μεθοδολογία Έρευνας

3.1 Σκοπός της Έρευνας

Ο σκοπός της εργασίας, είναι η μελέτη του ρόλου και της επίδρασης του στρατηγικού σχεδιασμού στο πεδίο του πολιτισμού και ειδικότερα της συμβολής του στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της τοπικής κοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα, επιχειρείται να διερευνηθεί πως μέσω του Στρατηγικού Σχεδιασμού μπορούν οι πολιτιστικές υποδομές και η πολιτιστική κληρονομιά, όπως τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι να συμβάλουν στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας στην Εύβοια.

3.2 Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσης εργασίας, αναφέρονται σχετικά ως εξής:

1. Ποιος ο ρόλος και η επιρροή του στρατηγικού σχεδιασμού στον πολιτισμό του Νομού Ευβοίας;
2. Ποια η συμβολή του στρατηγικού πολιτιστικού σχεδιασμού στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας στο Νομό Ευβοίας;
3. Πως μέσω του Στρατηγικού Σχεδιασμού μπορούν τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι να συμβάλουν στην ανάπτυξη του τουρισμού στην Εύβοια;

3.3 Ερευνητικές υποθέσεις

Οι ερευνητικές υποθέσεις της παρούσης εργασίας, αναφέρονται σχετικά ως εξής

- ✓ Η επίδραση του στρατηγικού σχεδιασμού στον πολιτισμό και ειδικότερα στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς εόναι ιδιαίτερα σημαντική στο Νομό Ευβοίας
- ✓ Μέσω ενός ορθού σχεδιασμού και εφαρμογής, τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι μπορούν να συμβάλλουν σε μια πολύ-επίπεδη ανάπτυξη στη τοπική κοινωνία του Νομού Ευβοίας.

3.4 Συλλογή Δεδομένων και Ανάλυση Δεδομένων

Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, το θέμα το οποίο έχει διερευνηθεί στη παρούσα εργασία, αναφέρεται στην μελέτη και αναζήτηση βιβλιογραφικών δεδομένων μέσα από άρθρα, (έχει αναζητηθεί η σχετική ελληνική και διεθνής βιβλιογραφία στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων Google Scholar) ιστοσελίδες, πρωτογενή και δευτερογενή έρευνα αλλά και την επαγγελματική εμπειρία της ερευνήτριας, αναφορικά με τον ρόλο και την επιρροή του στρατηγικού σχεδιασμού στον πολιτισμό και ειδικότερα της συμβολής του στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας. Έχει επιχειρηθεί ειδικότερα να διερευνηθεί πως μέσου του Στρατηγικού Σχεδιασμού μπορούν τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι να συμβάλουν στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, της τοπικής κοινωνίας αλλά και του τουρισμού στην Εύβοια.

Στο Α' μέρος της εργασίας το οποίο προηγήθηκε, έχει γίνει βιβλιογραφική ανασκόπηση και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα άλλων σχετικών ερευνών. Στο Β' μέρος της εργασίας, ακολουθεί η εμπειρική ανάλυση. Για την εμπειρική ανάλυση χρειάστηκε συλλογή από ερευνητικά δεδομένα. Η συλλογή των δεδομένων έχει γίνει με τη χρήση ερωτηματολογίου. Οι ερωτήσεις στο ερωτηματολόγιο είναι «κλειστού τύπου». Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν σε εργαζόμενους στους Δήμους στην περιοχή της Εύβοιας.

Τη συλλογή των δεδομένων, ακολούθησε η επεξεργασία τους. Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS. Η επεξεργασία σε πρώτο στάδιο θα αφορά την περιγραφή των απαντήσεων. Η περιγραφή θα γίνει, χρησιμοποιώντας διάφορα μέτρα τάσης, όπως το μέσο όρο, τη διακύμανση (ή την τυπική απόκλιση), τη διάμεσο, την ελάχιστη και μέγιστη τιμή. Εν συνέχεια, διατυπώθηκαν οι (υπό εξέταση) υποθέσεις και θα εξεταστεί αν έπρεπε να γίνουν αποδεκτές ή να απορριφθούν.

Μια στατιστική μέθοδος που χρησιμοποιείται για να εξεταστεί αν ο μέσος μιας μεταβλητής, διαφέρει μεταξύ διαφορετικών ομάδων στον πληθυσμό, είναι η «Ανάλυση Διακύμανσης». Αν τα δεδομένα πληρούν τις προϋποθέσεις, η μέθοδος αυτή

αναμένεται ότι θα χρησιμοποιηθεί για να αποφασιστεί αν πρέπει να γίνουν αποδεκτές ή όχι οι υποθέσεις που θα διατυπωθούν στην παρούσα έρευνα.

3.5 Δείγμα της Έρευνας

Το δείγμα της έρευνας περιλαμβάνει 50 άτομα, όπου το 34% των συμμετεχόντων στην έρευνα κατοικούν στην Χαλκίδα, το 16% στην Κάρυστο, το 14% στην Ιστιαία και άλλο ένα 14% στο Μαντούδι, το 12% στα Ψαχνά και το 10% στην Ερέτρια και το 24% των ερωτηθέντων έχουν επισκεφτεί το Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας "Αρέθουσα", το 20% το Αρχαιολογικό μουσείο Χαλκίδας, το 18% το Αρχαιολογικό μουσείο Καρύστου, το 16% το Αρχαιολογικό μουσείο Σκύρου, το 8% το Αρχαιολογικό μουσείο Ερέτριας, το 6% τον Αρχαιολογικός χώρος Παλαμαρίου (Σκύρος) και το υπόλοιπο 8% έχει επισκεφτεί όλα τα παραπάνω. Το 52% των ερωτηθέντων ήταν άνδρες και το υπόλοιπο 48% ήταν γυναίκες. Το 36% των ερωτηθέντων ήταν ηλικίας από 50-59 ετών, το 20% από 18-29 ετών, το 16% από 30-39 ετών, άλλο ένα ίδιο ποσοστό ήταν από 60 ετών και πάνω και το υπόλοιπο 12% ήταν από 40-49 ετών και το 36% των ερωτηθέντων ήταν κάτοχοι Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού, το 28% ήταν απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 22% είχαν άλλο εκπαιδευτικό επίπεδο από τα αναφερόμενα και το υπόλοιπο 14% ήταν απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Κεφάλαιο 4^ο – Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Έρευνας με Χρήση Ερωτηματολογίου και Συνέντευξης

4.1 Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση

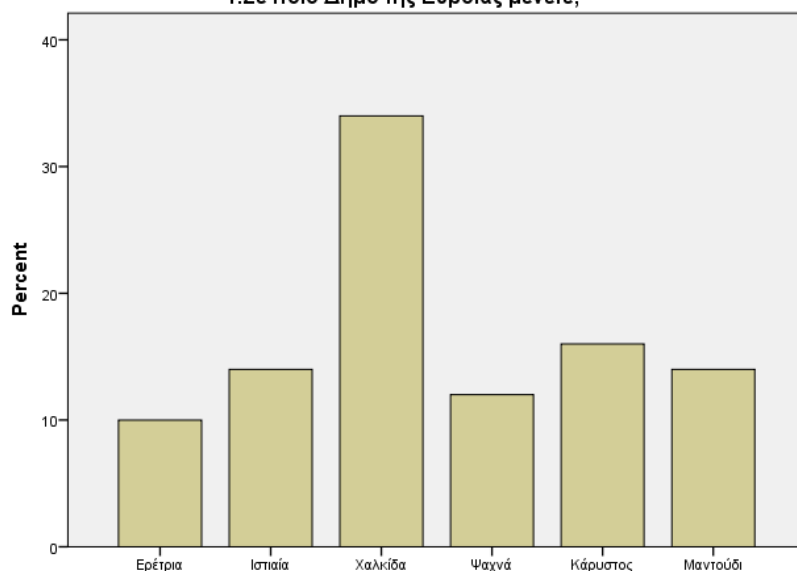
Ερώτηση 1

Το 34% των συμμετεχόντων στην έρευνα κατοικούν στην Χαλκίδα, το 16% στην Κάρυστο, το 14% στην Ιστιαία και άλλο ένα 14% στο Μαντούδι, το 12% στα Ψαχνά και το 10% στην Ερέτρια.

1. Σε ποιο Δήμο της Εύβοιας μένετε;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ερέτρια	5	10,0	10,0	10,0
Ιστιαία	7	14,0	14,0	24,0
Χαλκίδα	17	34,0	34,0	58,0
Ψαχνά	6	12,0	12,0	70,0
Κάρυστος	8	16,0	16,0	86,0
Μαντούδι	7	14,0	14,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

1. Σε ποιο Δήμο της Εύβοιας μένετε;

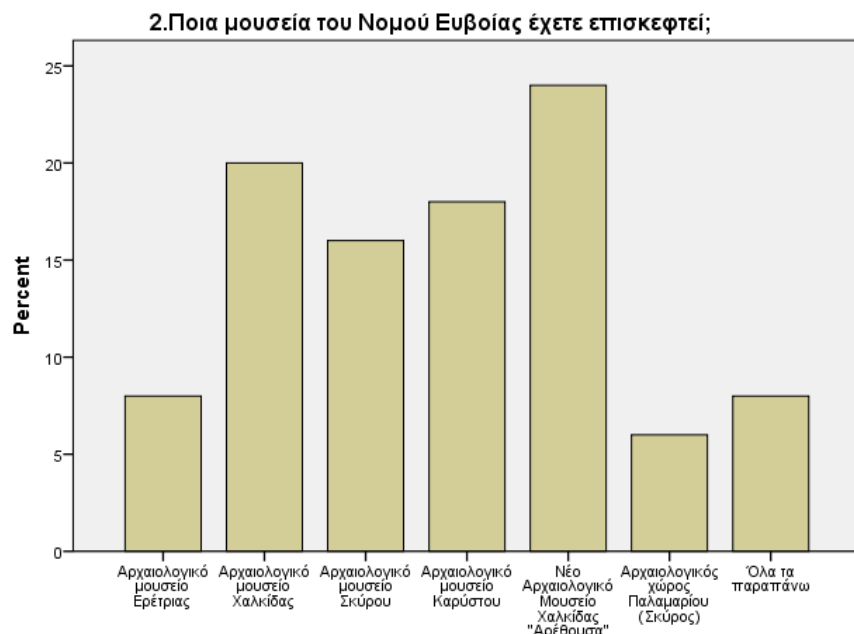
1. Σε ποιο Δήμο της Εύβοιας μένετε;

Ερώτηση 2

Το 24% των ερωτηθέντων έχουν επισκεφτεί το Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας "Αρέθουσα", το 20% το Αρχαιολογικό μουσείο Χαλκίδας, το 18% το Αρχαιολογικό μουσείο Καρύστου, το 16% το Αρχαιολογικό μουσείο Σκύρου, το 8% το Αρχαιολογικό μουσείο Ερέτριας, το 6% τον Αρχαιολογικός χώρο Παλαμαρίου (Σκύρος) και το υπόλοιπο 8% έχει επισκεφτεί όλα τα παραπάνω.

2. Ποια μουσεία του Νομού Ευβοίας έχετε επισκεφτεί;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Αρχαιολογικό μουσείο Ερέτριας	4	8,0	8,0	8,0
Αρχαιολογικό μουσείο Χαλκίδας	10	20,0	20,0	28,0
Αρχαιολογικό μουσείο Σκύρου	8	16,0	16,0	44,0
Αρχαιολογικό μουσείο Καρύστου	9	18,0	18,0	62,0
Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας "Αρέθουσα"	12	24,0	24,0	86,0
Αρχαιολογικός χώρος Παλαμαρίου (Σκύρος)	3	6,0	6,0	92,0
Όλα τα παραπάνω	4	8,0	8,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

2. Ποια μουσεία του Νομού Ευβοίας έχετε επισκεφτεί;

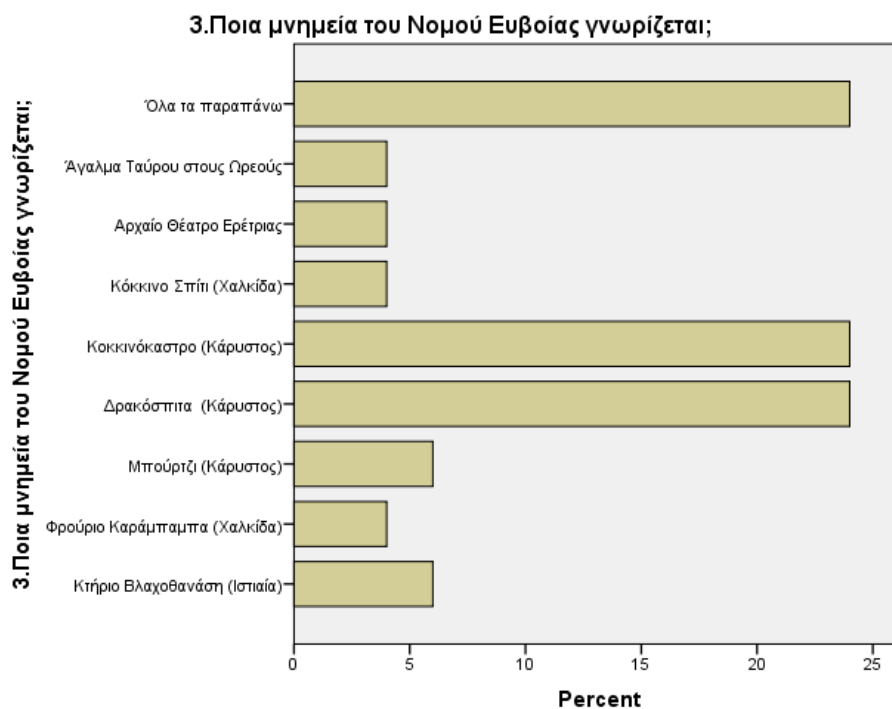
Ερώτηση 3

Το 24% των ερωτηθέντων γνωρίζουν τα Δρακόσπιτα (Κάρυστος), άλλο ένα ίδιο ποσοστό γνωρίζουν το Κοκκινόκαστρο (Κάρυστος), το 6% γνωρίζουν το Κτήριο Βλαχοθανάση (Ιστιαία), άλλο ένα ίδιο ποσοστό γνωρίζουν το Μπούρτζι (Κάρυστος) και το υπόλοιπο 14% (αθροιστικά) γνωρίζουν το Φρούριο Καράμπαμπα (Χαλκίδα), το Κόκκινο Σπίτι (Χαλκίδα), το Αρχαίο Θέατρο Ερέτριας και το Άγαλμα Ταύρου στους Ωρεούς. Το υπόλοιπο 24% δήλωσε ότι γνωρίζει όλα τα παραπάνω μνημεία.

3. Ποια μνημεία του Νομού Ευβοίας γνωρίζετε;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Κτήριο Βλαχοθανάση (Ιστιαία)	3	6,0	6,0	6,0
Φρούριο Καράμπαμπα (Χαλκίδα)	2	4,0	4,0	10,0
Μπούρτζι (Κάρυστος)	3	6,0	6,0	16,0
Δρακόσπιτα (Κάρυστος)	12	24,0	24,0	40,0
Κοκκινόκαστρο (Κάρυστος)	12	24,0	24,0	64,0
Κόκκινο Σπίτι (Χαλκίδα)	2	4,0	4,0	68,0
Αρχαίο Θέατρο Ερέτριας	2	4,0	4,0	72,0
Άγαλμα Ταύρου στους Ωρεούς	2	4,0	4,0	76,0
Όλα τα παραπάνω	12	24,0	24,0	100,0

Total	50	100,0	100,0
-------	----	-------	-------

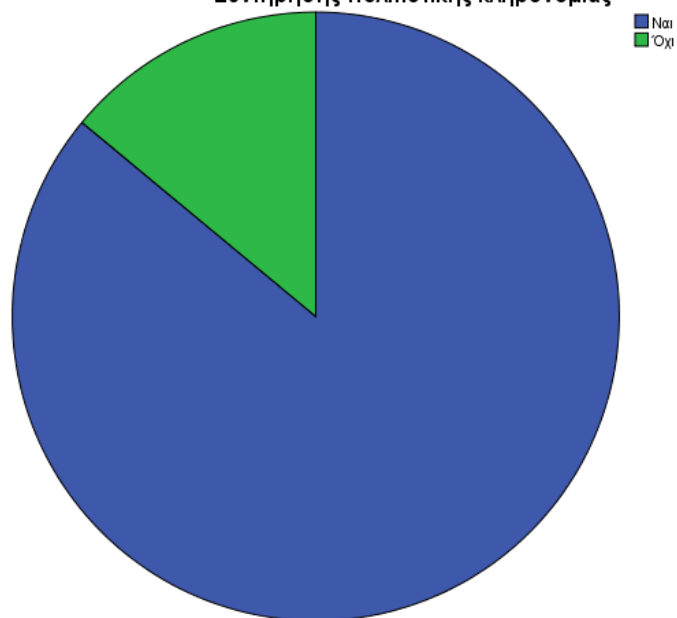
Ερώτηση 4.1

Το 86% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι η "Ημέρα Συντήρησης πολιτιστικής κληρονομιάς".

4.1 Αναφέρατε πολιτιστικά δρώμενα: Δράσεις για παιδιά με αφορμή την "Ημέρα Συντήρησης πολιτιστικής κληρονομιάς"

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	43	86,0	86,0	86,0
	Όχι	7	14,0	14,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

4.1 Αναφέρατε πολιτιστικά δρώμενα: Δράσεις για παιδιά με αφορμή την "Ημέρα Συντήρησης πολιτιστικής κληρονομιάς"

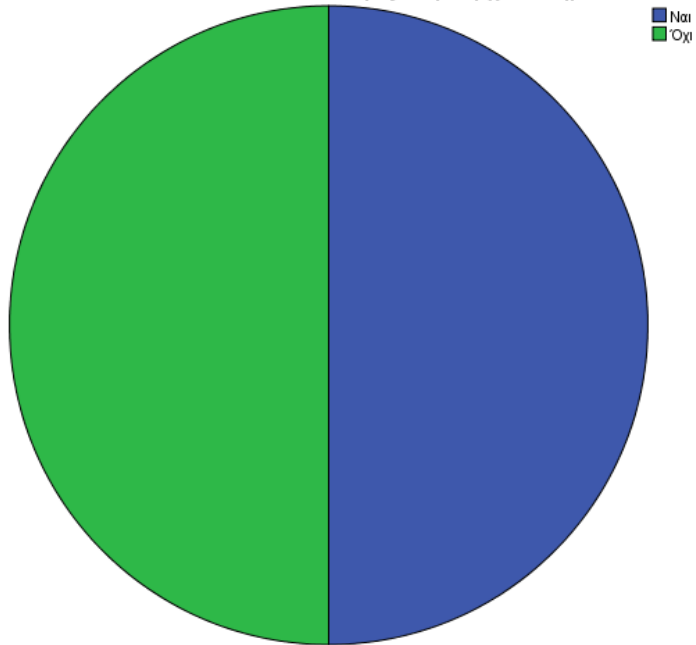
Ερώτηση 4.2

Το 50% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι οι Ανασκαφές στην Αρχαία Κήρινθο.

4.2 Ανασκαφές στην Αρχαία Κήρινθο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	25	50,0	50,0	50,0
	Όχι	25	50,0	50,0	100,0
Total		50	100,0	100,0	

4.2 Ανασκαφές στην Αρχαία Κήρινθο

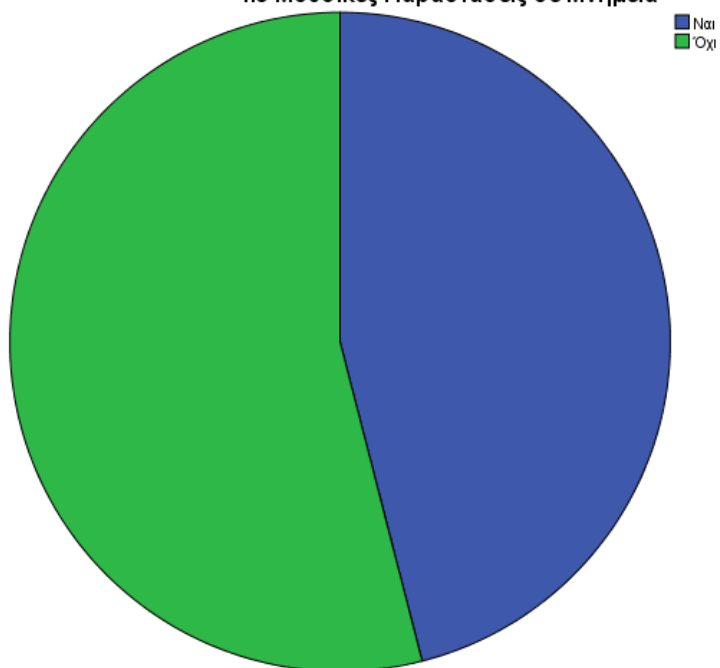
Ερώτηση 4.3

Το 46% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι οι Μουσικές Παραστάσεις σε Μνημεία.

4.3 Μουσικές Παραστάσεις σε Μνημεία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	23	46,0	46,0	46,0
	Όχι	27	54,0	54,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

4.3 Μουσικές Παραστάσεις σε Μνημεία

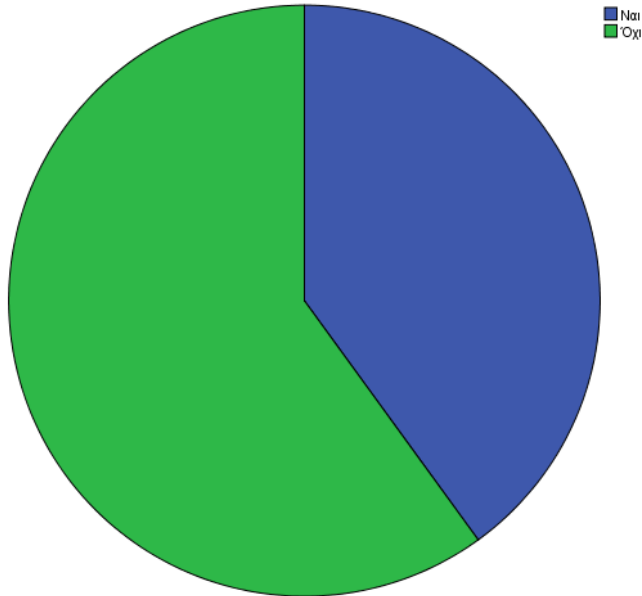
Ερώτηση 4.4

Το 40% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι οι Θεατρικές Παραστάσεις σε Μνημεία.

4.4 Θεατρικές παραστάσεις σε Μνημεία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	20	40,0	40,0	40,0
	Όχι	30	60,0	60,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

4.4 Θεατρικές παραστάσεις σε Μνημεία

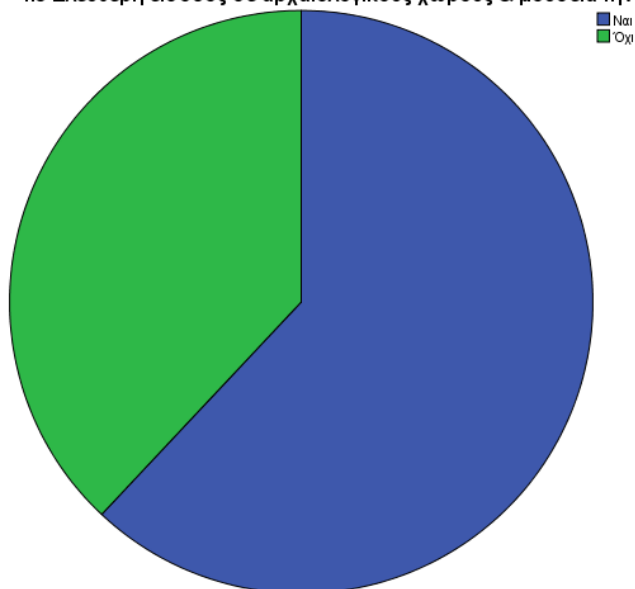
Ερώτηση 4.5

Το 62% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι η Ελεύθερη είσοδος σε αρχαιολογικούς χώρους & μουσεία την Αυγουστιάτικη πανσέληνο.

4.5 Ελεύθερη είσοδος σε αρχαιολογικούς χώρους & μουσεία την Αυγουσιάτικη πανσέληνο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	31	62,0	62,0	62,0
	Όχι	19	38,0	38,0	100,0
Total		50	100,0	100,0	

4.5 Ελεύθερη είσοδος σε αρχαιολογικούς χώρους & μουσεία την Αυγουσιτιάτικη

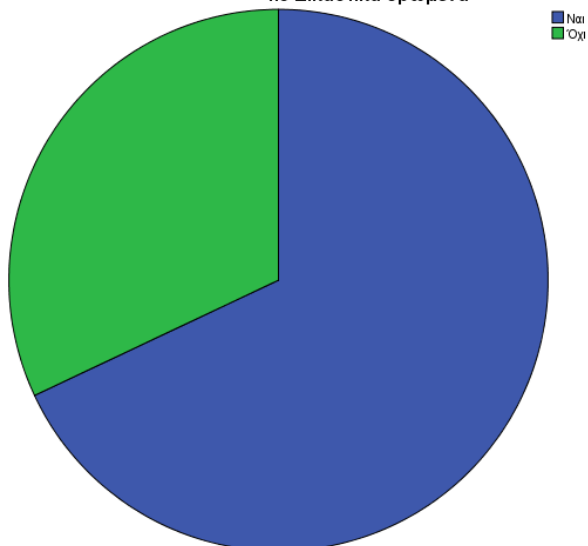
Ερώτηση 4.6

Το 68% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι τα Εικαστικά δρώμενα.

4.6 Εικαστικά δρώμενα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	34	68,0	68,0	68,0
	Όχι	16	32,0	32,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

4.6 Εικαστικά δρώμενα

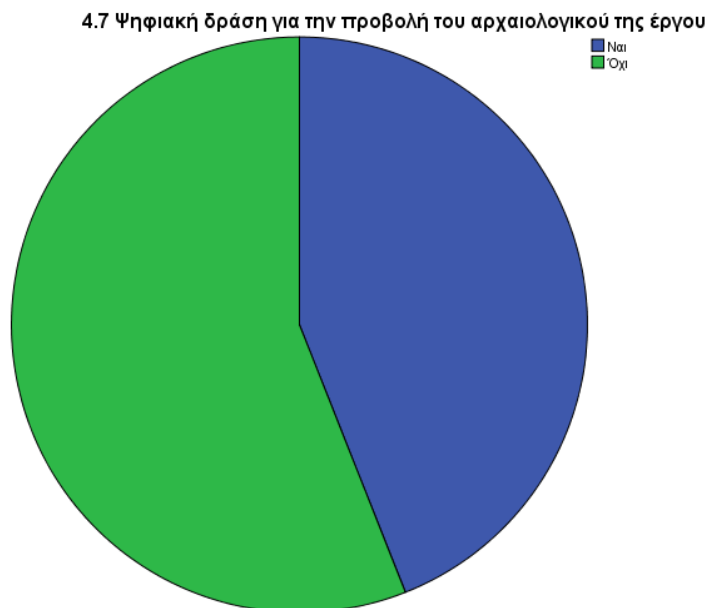

Ερώτηση 4.7

Το 44% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι η Ψηφιακή δράση για την προβολή του αρχαιολογικού της έργου.

4.7 Ψηφιακή δράση για την προβολή του αρχαιολογικού της έργου

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	22	44,0	44,0	44,0
	Όχι	28	56,0	56,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

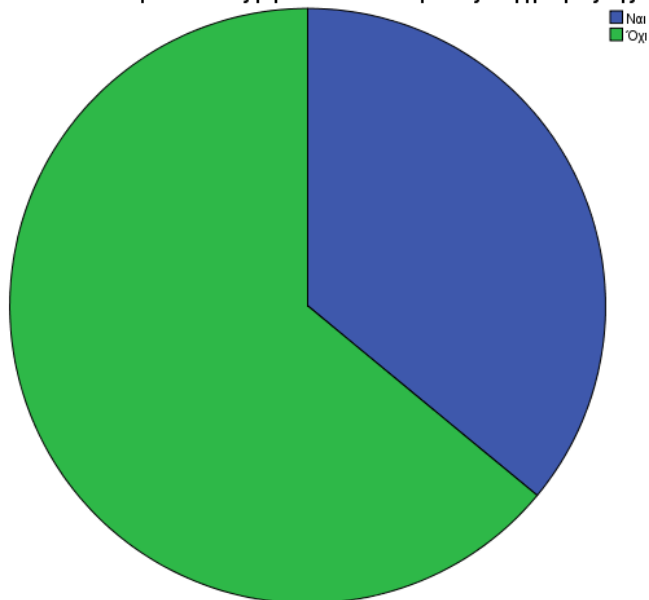
Ερώτηση 4.8

Το 44% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι οι Παρουσιάσεις βιβλίων από επιφανείς συγγραφείς της περιοχής.

4.8 Παρουσιάσεις βιβλίων από επιφανείς συγγραφείς της περιοχής

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	18	36,0	36,0	36,0
	Όχι	32	64,0	64,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

4.8 Παρουσιάσεις βιβλίων απο επιφανείς συγγραφείς της περιοχής

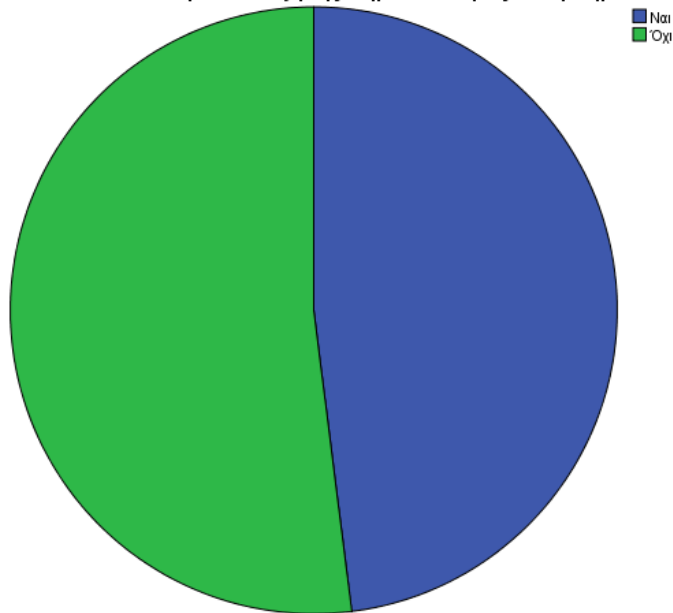
Ερώτηση 4.9

Το 48% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι τα Επιστημονικά συνέδρια σε συνεργασία με Πανεπιστήμια του εξωτερικού για την ανάδειξη της σημαντικότητας των μνημείων.

4.9 Επιστημονικά συνέδρια σε συνεργασία με Πανεπιστήμια του εξωτερικού για την ανάδειξη της σημαντικότητας των μνημείων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	24	48,0	48,0	48,0
	Όχι	26	52,0	52,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

4.9 Επιστημονικά συνέδρια σε συνεργασία με Πανεπιστήμια του εξωτερικού για την ανάδειξη της σημαντικότητας των μνημείων

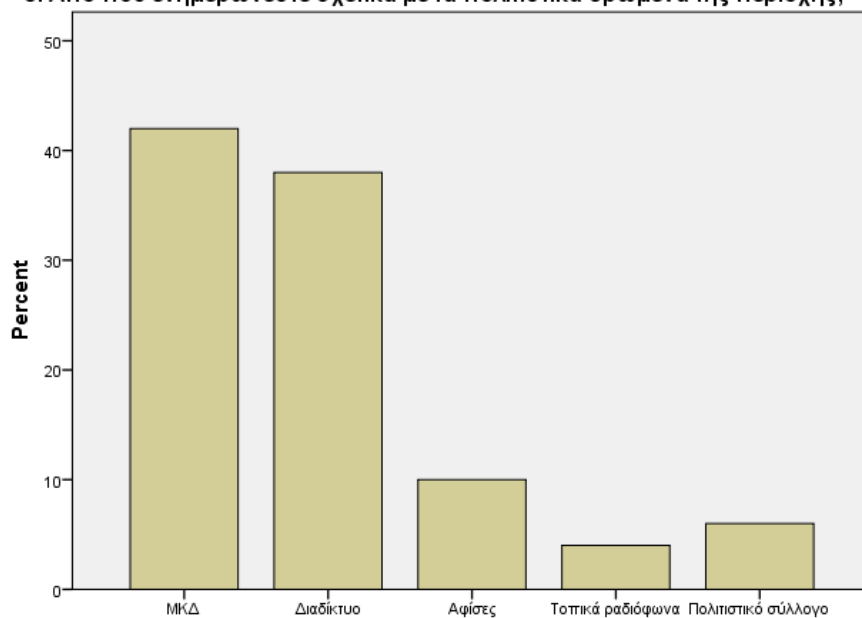
Ερώτηση 5

Το 42% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ενημερώνονται από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης σχετικά με τα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής, το 38% από το Διαδίκτυο και το 10% από Αφίσες.

5. Από που ενημερώνεστε σχετικά με τα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΜΚΔ	21	42,0	42,0	42,0
Διαδίκτυο	19	38,0	38,0	80,0
Αφίσες	5	10,0	10,0	90,0
Τοπικά ραδιόφωνα	2	4,0	4,0	94,0
Πολιτιστικό σύλλογο	3	6,0	6,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

5. Από που ενημερώνεστε σχετικά με τα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής;

5. Από που ενημερώνεστε σχετικά με τα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής;

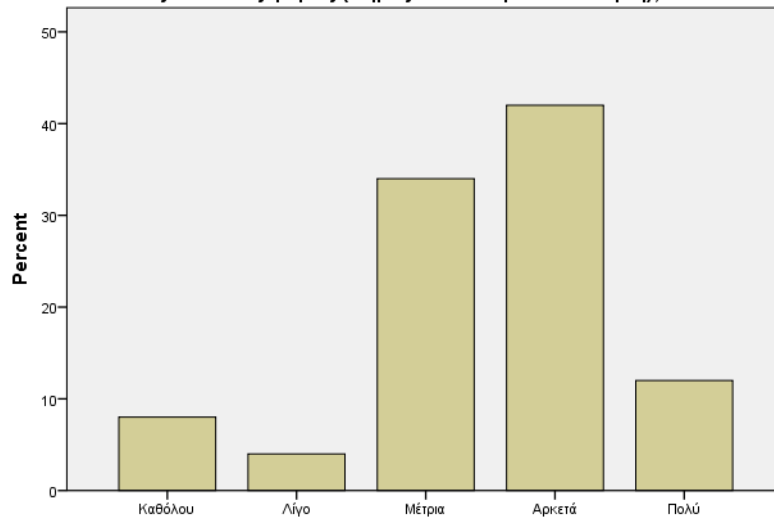
Ερώτηση 6

Το 42% των ερωτηθέντων είναι αρκετά ικανοποιημένοι από την προβολή της περιοχής σας από τους Τοπικούς φορείς (Δήμος), το 34% σε μέτριο βαθμό και το 12% σε πολύ μεγάλο βαθμό.

6. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την προβολή της περιοχής σας από τους Τοπικούς φορείς (Δήμος & Τοπική Αυτοδιοίκηση):

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Καθόλου	4	8,0	8,0	8,0
Λίγο	2	4,0	4,0	12,0
Μέτρια	17	34,0	34,0	46,0
Αρκετά	21	42,0	42,0	88,0
Πολύ	6	12,0	12,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

6. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την προβολή της περιοχής σας από τους Τοπικούς φορείς (Δήμος & Τοπική Αυτοδιοίκηση);

6. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την προβολή της περιοχής σας από τους Τοπικούς φορείς (Δήμος & Τοπική Αυτοδιοίκηση);

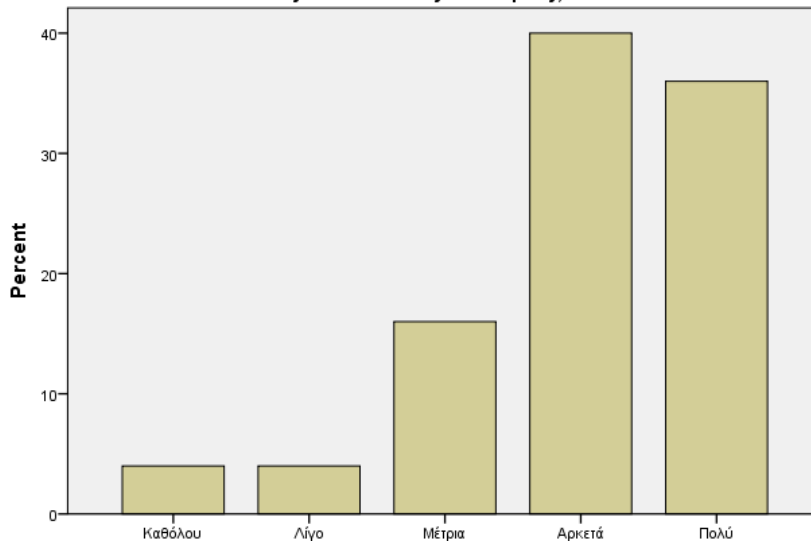
Ερώτηση 7

Το 40% των ερωτηθέντων είναι αρκετά ικανοποιημένοι από την προβολή της περιοχής τους από τους Πολιτιστικούς συλλόγους, το 36% σε πολύ μεγάλο βαθμό και το 16% σε μέτριο βαθμό.

7. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την προβολή της περιοχής σας από τους Πολιτιστικούς συλλόγους;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	2	4,0	4,0	4,0
	Λίγο	2	4,0	4,0	8,0
	Μέτρια	8	16,0	16,0	24,0
	Αρκετά	20	40,0	40,0	64,0
	Πολύ	18	36,0	36,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

7. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την προβολή της περιοχής σας από τους Πολιτιστικούς συλλόγους;

7. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την προβολή της περιοχής σας από τους Πολιτιστικούς συλλόγους;

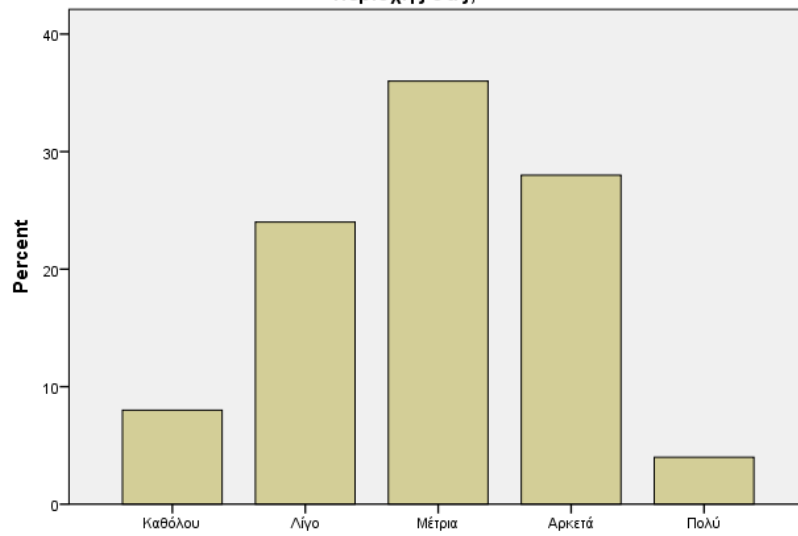
Ερώτηση 8

Το 36% των ερωτηθέντων δηλώνουν μέτρια ικανοποιημένοι από την συντήρηση των μνημείων της περιοχής τους, το 28% αρκετά ικανοποιημένοι και το 24% λίγο ικανοποιημένοι.

8. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την συντήρηση των μνημείων της περιοχής σας;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	4	8,0	8,0	8,0
	Λίγο	12	24,0	24,0	32,0
	Μέτρια	18	36,0	36,0	68,0
	Αρκετά	14	28,0	28,0	96,0
	Πολύ	2	4,0	4,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

8. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την συντήρηση των μνημείων της περιοχής σας;

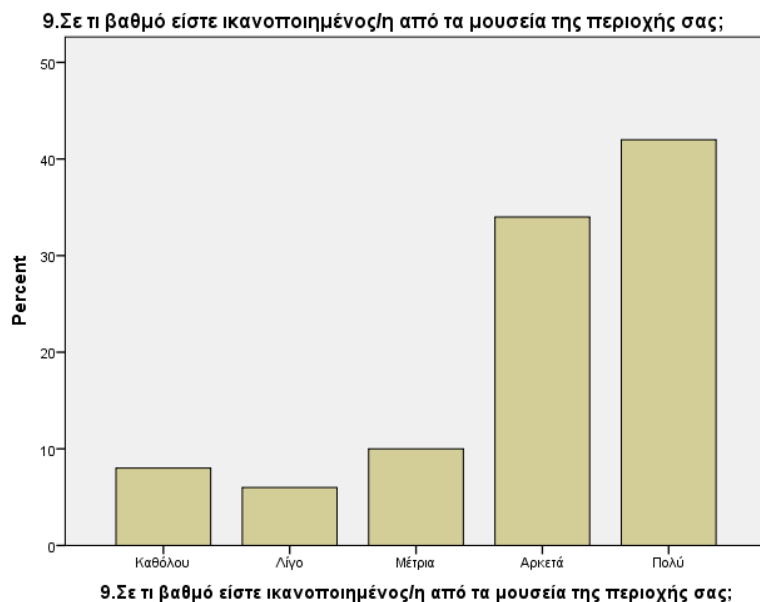
8. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την συντήρηση των μνημείων της περιοχής σας;

Ερώτηση 9

Το 42% των ερωτηθέντων είναι πολύ ικανοποιημένοι από τα μουσεία της περιοχής τους, το 34% σε αρκετά ικανοποιημένοι και το 10% μέτρια ικανοποιημένοι.

9. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από τα μουσεία της περιοχής σας;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	4	8,0	8,0	8,0
	Λίγο	3	6,0	6,0	14,0
	Μέτρια	5	10,0	10,0	24,0
	Αρκετά	17	34,0	34,0	58,0
	Πολύ	21	42,0	42,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

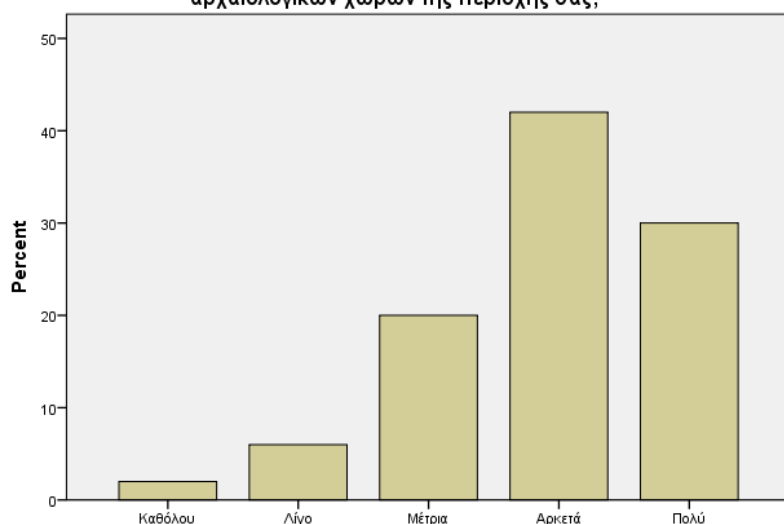
Ερώτηση 10

Το 42% των ερωτηθέντων είναι αρκετά ικανοποιημένοι από την προσβασιμότητα των ανοιχτών αρχαιολογικών χώρων της περιοχής τους, το 30% πολύ ικανοποιημένοι και το 20% μέτρια.

10. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την προσβασιμότητα των ανοιχτών αρχαιολογικών χώρων της περιοχής σας;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Καθόλου	1	2,0	2,0	2,0
Λίγο	3	6,0	6,0	8,0
Μέτρια	10	20,0	20,0	28,0
Αρκετά	21	42,0	42,0	70,0
Πολύ	15	30,0	30,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

10. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την προσβασιμότητα των ανοιχτών αρχαιολογικών χώρων της περιοχής σας;

10. Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένος/η από την προσβασιμότητα των ανοιχτών αρχαιολογικών χώρων της περιοχής σας;

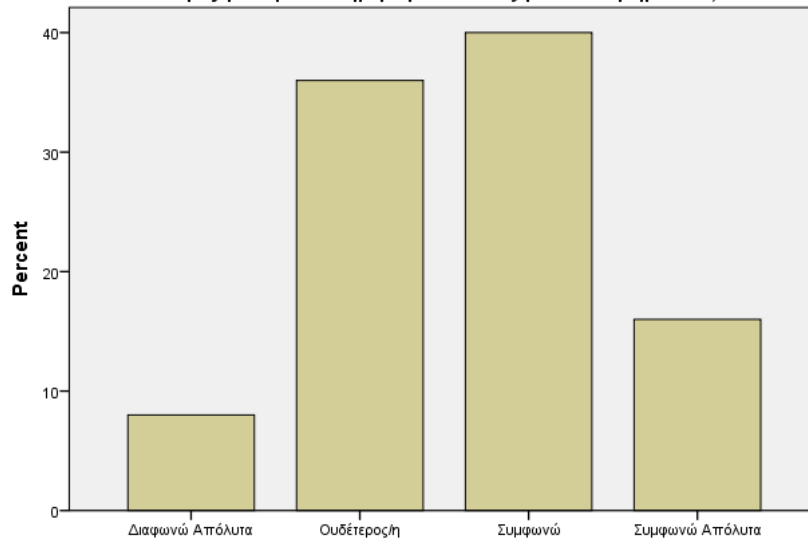
Ερώτηση 11

Το 40% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως συμφωνούν ότι τα τελευταία χρόνια γίνονται σωστικές αλλά & συστηματικές ανασκαφές για την συντήρηση & ανάδειξη νέων ευρημάτων, το 36% διατήρησαν ουδέτερη στάση και το 16% συμφώνησαν απόλυτα.

11. Σε τι βαθμό συμφωνείτε/διαφωνείτε ότι τα τελευταία χρόνια γίνονται σωστικές ανασκαφές για την συντήρηση & ανάδειξη νέων ευρημάτων;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ Απόλυτα	4	8,0	8,0	8,0
Ουδέτερος/η	18	36,0	36,0	44,0
Συμφωνώ	20	40,0	40,0	84,0
Συμφωνώ Απόλυτα	8	16,0	16,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

11. Σε τι βαθμό συμφωνείτε/διαφωνείτε ότι γίνονται σωστικές αλλά & συστηματικές ανασκαφές για την συντήρηση & ανάδειξη νέων ευρημάτων;

11. Σε τι βαθμό συμφωνείτε/διαφωνείτε ότι γίνονται σωστικές αλλά & συστηματικές ανασκαφές για την συντήρηση & ανάδειξη νέων ευρημάτων;

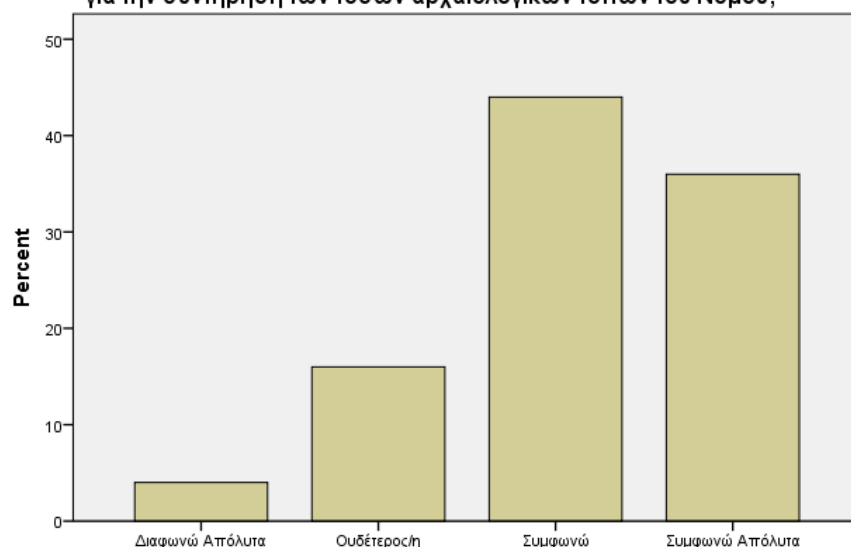
Ερώτηση 12

Το 44% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως συμφωνούν ότι οι οικονομικοί πόροι είναι ανεπαρκείς για την συντήρηση των τόσων αρχαιολογικών τόπων του Νομού, το 36% συμφώνησαν απόλυτα και το 16% διατήρησαν ουδέτερη στάση.

12. Σε τι βαθμό συμφωνείτε/διαφωνείτε ότι οι οικονομικοί πόροι είναι ανεπαρκείς για την συντήρηση των τόσων αρχαιολογικών τόπων του Νομού;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ Απόλυτα	2	4,0	4,0	4,0
Ουδέτερος/η	8	16,0	16,0	20,0
Συμφωνώ	22	44,0	44,0	64,0
Συμφωνώ Απόλυτα	18	36,0	36,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

12. Σε τι βαθμό συμφωνείτε/διαφωνείτε ότι οι οικονομικοί πόροι είναι ανεπαρκείς για την συντήρηση των τόσων αρχαιολογικών τόπων του Νομού;

12. Σε τι βαθμό συμφωνείτε/διαφωνείτε ότι οι οικονομικοί πόροι είναι ανεπαρκείς για την συντήρηση των τόσων αρχαιολογικών τόπων του Νομού;

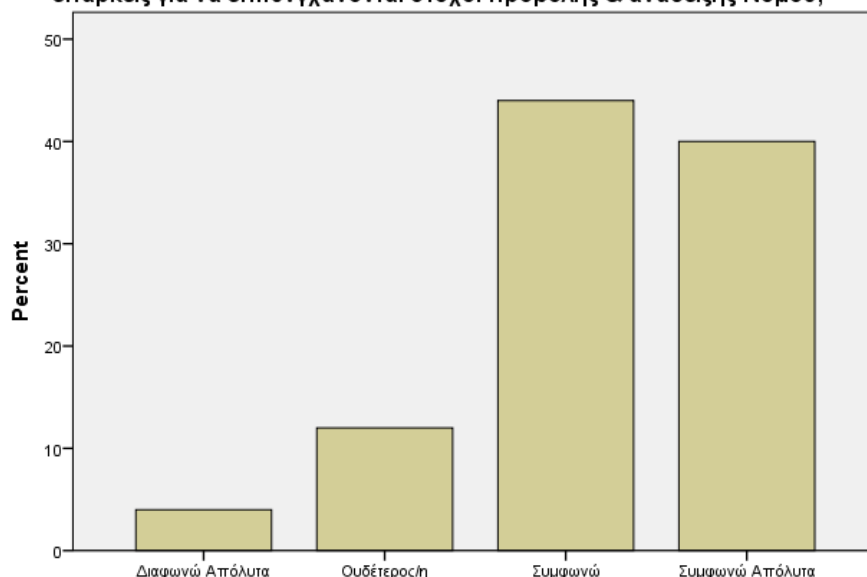
Ερώτηση 13

Το 44% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως συμφωνούν ότι οι πιέσεις τοπικών φορέων είναι επαρκείς για να επιτυγχάνονται στόχοι προβολής & ανάδειξης Νομού, το 40% συμφώνησαν απόλυτα και το 12% διατήρησαν ουδέτερη στάση.

13. Σε τι βαθμό συμφωνείτε/διαφωνείτε ότι οι πιέσεις τοπικών φορέων είναι επαρκείς για να επιτυγχάνονται στόχοι προβολής & ανάδειξης Νομού;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ Απόλυτα	2	4,0	4,0	4,0
Ουδέτερος/η	6	12,0	12,0	16,0
Συμφωνώ	22	44,0	44,0	60,0
Συμφωνώ Απόλυτα	20	40,0	40,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

13. Σε τι βαθμό συμφωνείτε/διαφωνείτε ότι οι πιέσεις τοπικών φορέων είναι επαρκείς για να επιτυγχάνονται στόχοι προβολής & ανάδειξης Νομού;

13. Σε τι βαθμό συμφωνείτε/διαφωνείτε ότι οι πιέσεις τοπικών φορέων είναι επαρκείς για να επιτυγχάνονται στόχοι προβολής & ανάδειξης Νομού;

Ερώτηση 14

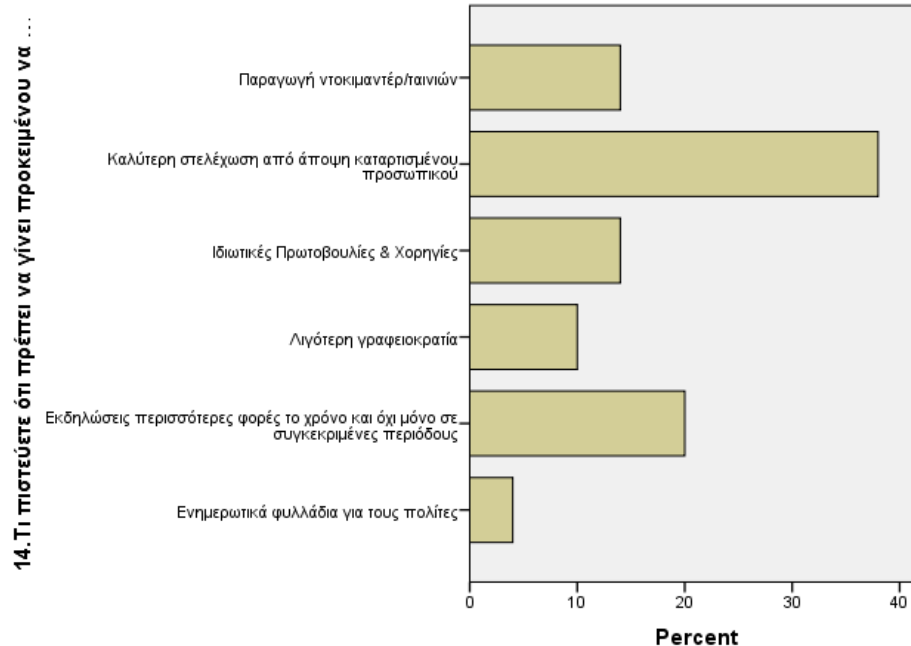
Το 38% των ερωτηθέντων πιστεύουν πως προκειμένου να αναδειχθεί περαιτέρω ο πολιτισμός του Νομού Εύβοιας είναι η καλύτερη στελέχωση από άποψη καταρτισμένου προσωπικού, το 20% να γίνονται Εκδηλώσεις περισσότερες φορές το χρόνο και όχι μόνο σε συγκεκριμένες περιόδους, το 14% να υπάρχουν Ιδιωτικές Πρωτοβουλίες & Χορηγίες, άλλο ένα ίδιο ποσοστό να γίνονται Παραγωγές ντοκιμαντέρ/ταινιών, το 10% να υπάρχει λιγότερη γραφειοκρατία και το υπόλοιπο 4% να διανεμηθούν Ενημερωτικά φυλλάδια για τους πολίτες.

14. Τι πιστεύετε ότι πρέπει να γίνει προκειμένου να αναδειχθεί περαιτέρω ο πολιτισμός του Νομού Εύβοιας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ενημερωτικά φυλλάδια για τους πολίτες	2	4,0	4,0	4,0
Εκδηλώσεις περισσότερες φορές το χρόνο και όχι μόνο σε συγκεκριμένες περιόδους	10	20,0	20,0	24,0
Λιγότερη γραφειοκρατία	5	10,0	10,0	34,0
Ιδιωτικές Πρωτοβουλίες & Χορηγίες	7	14,0	14,0	48,0
Καλύτερη στελέχωση από άποψη καταρτισμένου προσωπικού	19	38,0	38,0	86,0
Παραγωγή ντοκιμαντέρ/ταινιών	7	14,0	14,0	100,0

Total	50	100,0	100,0
-------	----	-------	-------

14. Τι πιστεύετε ότι πρέπει να γίνει προκειμένου να αναδειχθεί περαιτέρω ο πολιτισμός του Νομού Εύβοιας

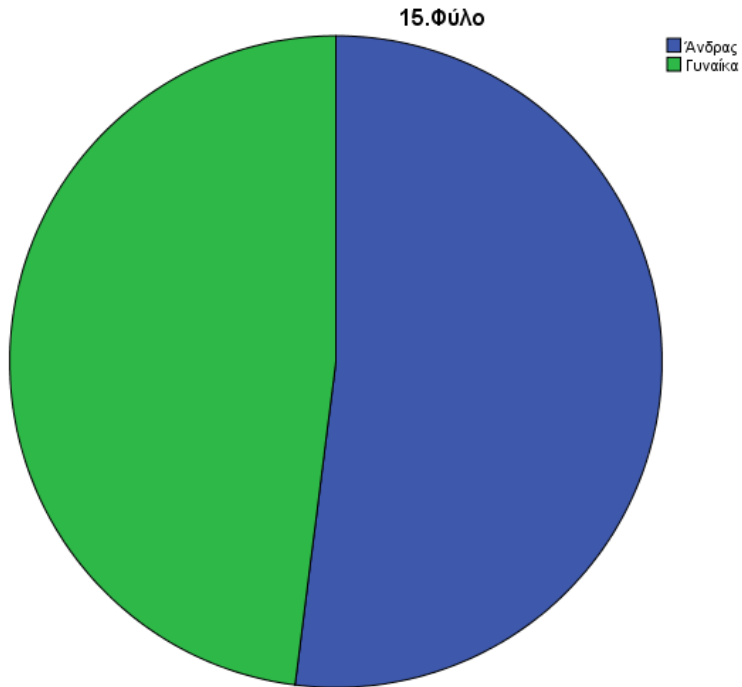
Δημογραφικά Στοιχεία

Ερώτηση 15

Το 52% των ερωτηθέντων ήταν άνδρες και το υπόλοιπο 48% ήταν γυναίκες.

15. Φύλο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άνδρας	26	52,0	52,0	52,0
Γυναίκα	24	48,0	48,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

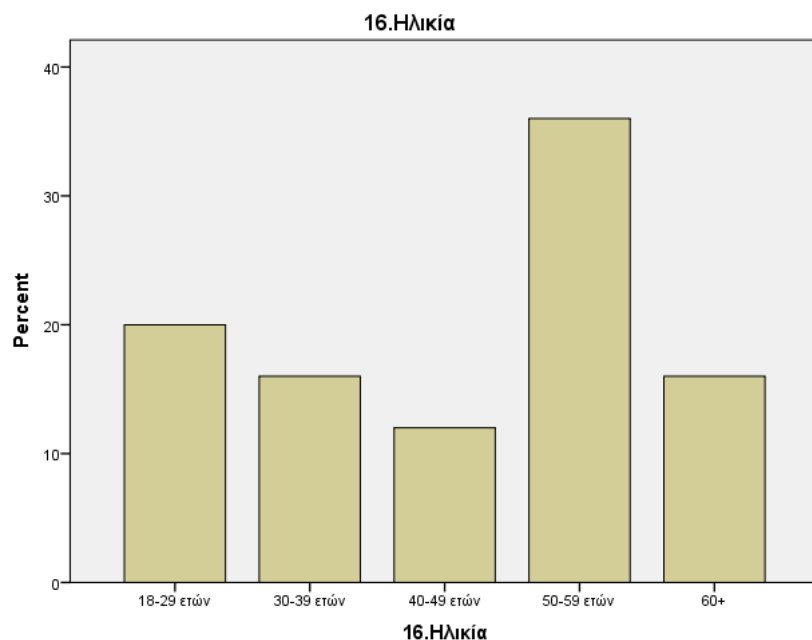

Ερώτηση 16

Το 36% των ερωτηθέντων ήταν ηλικίας από 50-59 ετών, το 20% από 18-29 ετών, το 16% από 30-39 ετών, άλλο ένα ίδιο ποσοστό ήταν από 60 ετών και πάνω και το υπόλοιπο 12% ήταν από 40-49 ετών.

16.Ηλικία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-29 ετών	10	20,0	20,0	20,0
	30-39 ετών	8	16,0	16,0	36,0
	40-49 ετών	6	12,0	12,0	48,0
	50-59 ετών	18	36,0	36,0	84,0
	60+	8	16,0	16,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

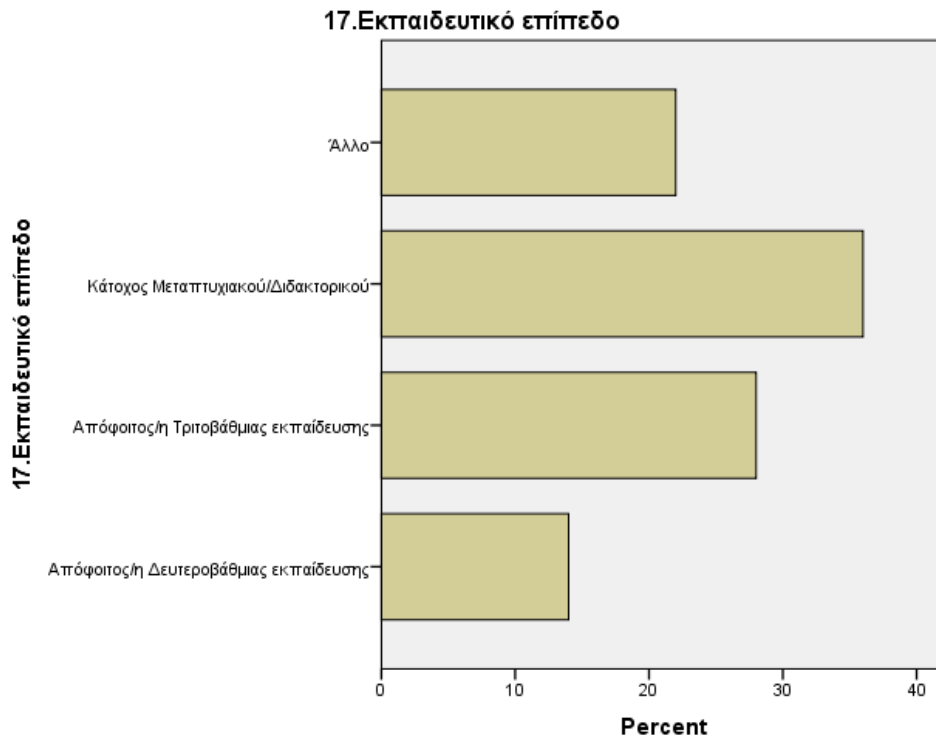

Ερώτηση 17

Το 36% των ερωτηθέντων ήταν κάτοχοι Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού, το 28% ήταν απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 22% είχαν άλλο εκπαιδευτικό επίπεδο από τα αναφερόμενα και το υπόλοιπο 14% ήταν απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

17.Εκπαιδευτικό επίπεδο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Απόφοιτος/η Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	7	14,0	14,0	14,0
	Απόφοιτος/η Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	14	28,0	28,0	42,0
	Κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού	18	36,0	36,0	78,0
	Άλλο	11	22,0	22,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

4.2 Συζήτηση Αποτελεσμάτων Έρευνας

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας, το 24% των ερωτηθέντων γνωρίζουν τα Δρακόσπιτα (Κάρυστος), άλλο ένα ίδιο ποσοστό γνωρίζουν το Κοκκινόκαστρο (Κάρυστος), το 6% γνωρίζουν το Κτήριο Βλαχοθανάση (Ιστιαία), άλλο ένα ίδιο ποσοστό γνωρίζουν το Μπούρτζι (Κάρυστος) και το υπόλοιπο 14% (αθροιστικά) γνωρίζουν το Φρούριο Καράμπαμπα (Χαλκίδα), το Κόκκινο Σπίτι (Χαλκίδα), το Αρχαίο Θέατρο Ερέτριας και το Άγαλμα Ταύρου στους Ωρεούς. Το υπόλοιπο 24% δήλωσε ότι γνωρίζει όλα τα παραπάνω μνημεία. Το 86% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι η "Ημέρα Συντήρησης πολιτιστικής κληρονομιάς".

Το 50% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται & αναδεικνύουν τον Δήμο τους είναι οι Ανασκαφές στην Αρχαία Κήρινθο, το 46% των ερωτηθέντων δήλωσαν τις Μουσικές Παραστάσεις σε Μνημεία, το 40% των ερωτηθέντων δήλωσαν τις Θεατρικές Παραστάσεις σε Μνημεία, το 62% των ερωτηθέντων δήλωσαν την Ελεύθερη είσοδος σε αρχαιολογικούς χώρους & μουσεία την Αυγουστιάτικη πανσέληνο και το 68% των ερωτηθέντων δήλωσαν τα

Εικαστικά δρώμενα. Επίσης το 44% των ερωτηθέντων δήλωσαν την Ψηφιακή δράση για την προβολή του αρχαιολογικού της έργου, το 44% των ερωτηθέντων δήλωσαν τις Παρουσιάσεις βιβλίων από επιφανείς συγγραφείς της περιοχής, το 48% των ερωτηθέντων δήλωσαν τα Επιστημονικά συνέδρια σε συνεργασία με Πανεπιστήμια του εξωτερικού για την ανάδειξη της σημαντικότητας των μνημείων. Το 42% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ενημερώνονται από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης σχετικά με τα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής, το 38% από το Διαδίκτυο και το 10% από Αφίσες.

Αντίστοιχα, το 42% των ερωτηθέντων είναι αρκετά ικανοποιημένοι από την προβολή της περιοχής τους από τους Τοπικούς φορείς (Δήμος & Τοπική Αυτοδιοίκηση), το 34% σε μέτριο βαθμό και το 12% σε πολύ μεγάλο βαθμό, το 40% των ερωτηθέντων είναι αρκετά ικανοποιημένοι από την προβολή της περιοχής τους από τους Πολιτιστικούς συλλόγους, το 36% σε πολύ μεγάλο βαθμό και το 16% σε μέτριο βαθμό. Το 36% των ερωτηθέντων είναι μέτρια ικανοποιημένοι από την συντήρηση των μνημείων της περιοχής τους, το 28% δηλώνουν αρκετά ικανοποιημένοι και το 24% λίγο ικανοποιημένοι. Το 42% των ερωτηθέντων είναι πολύ ικανοποιημένοι από τα μουσεία της περιοχής τους, το 34% αρκετά ικανοποιημένοι και το 10% μέτρια ικανοποιημένοι.

Επίσης, το 42% των ερωτηθέντων είναι αρκετά ικανοποιημένοι από την προσβασιμότητα των ανοιχτών αρχαιολογικών χώρων της περιοχής τους, το 30% πολύ ικανοποιημένοι και το 20% μέτρια ικανοποιημένοι. Το 40% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως συμφωνούν ότι τα τελευταία χρόνια γίνονται σωστικές για την συντήρηση & ανάδειξη νέων ευρημάτων, το 36% διατήρησαν ουδέτερη στάση και το 16% συμφώνησαν απόλυτα. Το 44% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως συμφωνούν ότι οι οικονομικοί πόροι είναι ανεπαρκείς για την συντήρηση των τόσων αρχαιολογικών τόπων του Νομού, το 36% συμφώνησαν απόλυτα και το 16% διατήρησαν ουδέτερη στάση.

Αντίστοιχα, το 44% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως συμφωνούν ότι οι πιέσεις τοπικών φορέων είναι επαρκείς για να επιτυγχάνονται στόχοι προβολής & ανάδειξης Νομού, το 40% συμφώνησαν απόλυτα, το 12% διατήρησαν ουδέτερη στάση.

Το 38% των ερωτηθέντων πιστεύουν πως προκειμένου να αναδειχθεί περαιτέρω ο πολιτισμός του Νομού Εύβοιας είναι η καλύτερη στελέχωση από άποψη καταρτισμένου προσωπικού, το 20% να γίνονται Εκδηλώσεις περισσότερες φορές το χρόνο και όχι μόνο σε συγκεκριμένες περιόδους, το 14% να υπάρχουν Ιδιωτικές Πρωτοβουλίες & Χορηγίες, άλλο ένα ίδιο ποσοστό να γίνονται Παραγωγές ντοκιμαντέρ/ταινιών, το 10% να υπάρχει λιγότερη γραφειοκρατία και το υπόλοιπο 4% να διανεμηθούν Ενημερωτικά φυλλάδια για τους πολίτες.

4.3 Παρουσίαση Συνέντευξης

Στόχος της παρούσας ερευνητικής συνέντευξης στην ιδιοκτήτρια και υπεύθυνη του Τουριστικού γραφείου «ΚΥΖΙΚΟΣ», με έδρα την Χαλκίδα, Ν. Ευβοίας, είναι η άντληση στοιχείων μέσω της εμπειρίας από τον χώρο του Τουρισμού που θα συμβάλλουν αποκλειστικά και μόνο για την εκπόνηση της παρούσης εργασίας. Οι ερωτήσεις της συνέντευξης, αναφέρονται ως εξής

1. Ερώτηση: Πόσα χρόνια διατηρείτε το Ταξιδιωτικό σας Γραφείο στο Νομό Ευβοίας και συγκεκριμένα στη Χαλκίδα. Ασχολείστε με τον εσωτερικό και εξωτερικό μας Τουρισμό;
2. Ερώτηση: Στα τουριστικά προγράμματά σας εντάσσεται αξιοθέατα της Πολιτιστικής μας Κληρονομιάς,. Αν ναι ποιά είναι η ανταπόκριση των τουριστών που επισκέπτονται την χώρα μας αλλά και τον Νομό μας. Ποιά είναι η στάση τους;
3. Ερώτηση: Θεωρείτε ότι μεταξύ του Τουρισμού και του Πολιτισμού υπάρχει αλληλένδετη σχέση,. Κατά την γνώμη σας, συμμετέχουν οι τοπικοί φορείς στην προβολή και ανάδειξη των Μουσείων και Αρχαιολογικών χώρων, ώστε να ειτυγχάνεται αύξηση της επισκεψιμότητας στα αξιοθέατα (Μουσεία, Μνημεία, Αρχαιολογικοί Χώροι) της Πολιτιστικής μας Κληρονομιάς; Η υπάρχουσα προβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου «ΑΡΕΘΟΥΣΑ»ή του Αρχαιολογικού θεάτρου Ερέτριας είναι επαρκής;
4. Ερώτηση: Πιστεύετε ότι υπάρχει Στρατηγικός Σχεδιασμός για την ανάπτυξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και γενικότερα του Πολιτισμού όπως επίσης αντίστοιχα και του Τουρισμού;
5. Υπάρχουν δυσκολίες κατά την εφαρμογή ενός πολιτισμικού-τουριστικού στρατηγικού πλάνου ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι, το όραμα μιας χώρας ,μιας τοπικής κοινωνίας;

6. Μέσω ενός ορθού στρατηγικού σχεδιασμού και επαρκούς στοχοθεσίας στα πεδία που αναφερόμαστε θεωρείτε ότι θα υπάρξει βιώσιμη ανάπτυξη;

Ποιά είναι τα οφέλη που θα αποκομίσουν οι πολίτες, οι τουρίστες, ο επιχειρηματικός κόσμος, ο νομός, η πόλη;

7. Ποιές οι προτάσεις σας για αλλαγές και βελτιώσεις που πρέπει να υπάρξουν ώστε ένας στρατηγικός σχεδιασμός, ένας στόχος να αποδώσει όσον το δυνατόν πιο αποτελεσματικά;

Οι απαντήσεις λοιπόν, στην εν λόγω συνέντευξη από την ιδιοκτήτρια και υπεύθυνη του Τουριστικού γραφείου «ΚΥΖΙΚΟΣ», με έδρα την Χαλκίδα,, αναφέρονται σχετικά ως εξής

Απάντηση 1^η:

Το γραφείο μας ιδρύθηκε το 1976, και περιλαμβάνει στις αρμοδιότητές του πακέτα που προσφέρουν στους επισκέπτες περιηγήσεις, ξεναγήσεις, ταξίδια, εκπαιδευτικά προγράμματα. Σχεδόν πενήντα χρόνια (πολυετή) ενασχόλησής μας τόσο με τον πολιτισμό όσο και με τον τουρισμό (εσωτερικό και εξωτερικό) προσπαθούμε να ανταποκριθούμε με όσον το δυνατόν τρόπο στις απαιτήσεις των τουριστών που φυσικά εμπεριέχουν πολιτιστικές και τουριστικές αναζητήσεις. Το 100% των πελατών μας επιθυμεί η περιήγησή του να αφορά ξενάγηση σε αρχαιολογικούς χώρους και έπειτα να επισκεφθεί χώρους που περιβάλλονται από φυσική ομορφιά (θάλασσες, δάση κλπ).

Απάντηση 2^η:

Φυσικά και εντάσσονται πολιτιστικά αξιοθέατα και η ανταπόκριση των πελατών είναι μεγάλη και ενθουσιάζονται με τα μνημεία, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους της χώρας μας και κατ'έκταση του Νομού μας. Θεωρούν ότι η χώρα μας αποτελεί πόλος έλξης για αυτούς αλλά στην πορεία διαπιστώνουν ότι δεν υπάρχουν οι ανάλογες πολιτικές δεν υπάρχει επαρκής σχεδιασμός σε μεσομακροχρόνια βάση που θα βοηθούσε σε περαιτέρω πολιτιστική και συγχρόνως τουριστική αναβάθμιση.

Απάντηση 3^η:

Υπάρχει αλληλένδετη σχέση γιατί ελληνικός πολιτισμός = ανάπτυξη τουρισμού. Για την πολιτιστική μας κληρονομιά, μας επισκέπτονται οι ξένοι συνδυάζοντας συγχρόνως και τις θάλασσές μας, τον ήλιο μας, τα βουνά μας, τα μοναστήρια μας ως θρησκευτικές επισκέψεις-περιηγήσεις. Τα τελευταία χρόνια υπάρχουν από το Υπουργείο Πολιτισμού και αντίστοιχα του Τουρισμού προσπάθειες προβολής και ανάδειξης των Μουσείων και των Αρχαιολογικών χώρων. Παραδείγματος χάριν στο Μουσείο της Ακρόπολης έχουν γίνει αρκετές ενέργειες για την προβολή του ώστε να θεωρηθεί μέχρι στιγμής ο σημαντικότερος πόλος έλξης των τουριστών.

Ο σχεδιασμός του, τα βήματα που επιλέχθηκαν σε ανώτερο επίπεδο και πραγματοποιήθηκαν, πέτυχαν τον σκοπό και τον αρχικό σχεδιασμό του σε όλα τα επίπεδα (δημιουργία επένδυσης, δημιουργία εξειδικευμένων θέσεων απασχόλησης, ανάδειξη εκθεμάτων, ενημέρωση σχετικά με την ελληνική ιστορία, αύξηση επισκεψιμότητας όλο και περισσότερο τουριστών (εσωτερικών-εξωτερικών), προκειμένου να απολαύσουν τα εκθέματα-προϊόντα που διατίθενται για εκείνους ενώ κατακλύζονται και αποχωρούν με συναίσθημα δέους και ικανοποίησης προγραμματίζοντας την επόμενη επίσκεψή τους.

Σε τοπικό επίπεδο θα ήθελα να αναφέρω πως τόσο για το Αρχαιολογικό Μουσείο Αρέθουσας όσο για το Αρχαίο θέατρο Ερέτριας η ανάδειξή τους είναι ανεπαρκής, έστω και αν υπάρχει κάποιος σχεδιασμός, δεν είναι ορατός, δεν υπάρχει πλάνο στο που είμαστε, τι θέλουμε να κάνουμε, που σκοπεύουμε να φτάσουμε, ώστε να γίνουν οι προσεγγίσεις εκείνες που χρειάζονται για την πραγματοποίηση του στόχου (μέσω της ανάδειξης να έχουμε αύξηση επισκεψιμότητας και συνεπώς αύξηση εσόδων, ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου. Οι πόροι που πρέπει να υπάρχουν για την πραγματοποίηση ενός οράματος είναι η βάση αυτού, αλλά από την άλλη πλευρά γίνονται έσοδα, διότι ναι μεν βοηθούν στην πραγματοποίηση του στόχου, αυξάνουν την αξία του μνημείου, αλλά καλύπτουν την λειτουργία και την συντήρηση όλων αυτών των εγχώριων προϊόντων.

Απάντηση 4^η:

Πρέπει να υπάρξει στρατηγικός σχεδιασμός σε τοπικό επίπεδο σε όλους τους δήμους αλλά και σε ανώτερο κεντρικό επίπεδο της κεντρικής διοίκησης για την διαχείριση ανάπτυξης σε σχέση με τον τουρισμό. Να προσδιορίζεται η επίδραση της πολιτιστικής μορφής τουρισμού ανάλογα με τον πλούτο των πολιτιστικών στοιχείων, αντικειμένων, εκθεμάτων της κάθε περιοχής που ανασύρονται από τα βάθη της γης σε προσπάθειες ανασκαφών, ερευνών που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της καθημερινότητας από τους αρμόδιους φορείς. Κάθε δήμος ή η περιφέρεια του νομού, θα πρέπει να συντάσει σε βραχυχρόνιο αλλά σε μακροχρόνιο ορίζοντα στρατηγικό πλάνο για τα αξιόθεατα χωρικής αρμοδιότητάς του, ώστε να υπάρχει προγραμματισμός κινήσεων, μελετημένων πολιτικών, διαδικασιών για την οργανωμένη αποδοτική και αποτελεσματική ανάδειξή τους.

Απάντηση 5^η και 6^η :

Ανέξαρτητα από πολιτικές πρακτικές και κομματικές διαφορές πρέπει όλοι μαζί να συμφωνήσουν οι υπεύθυνοι στο τομέα και από την θέση που κατέχουν, να μελετήσουν τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν ώστε να αξιοποιήσουν τον πολιτιστικό αλλά και τον τουριστικό θησαυρό που αποτελεί ένα εξ ουρανού δώρο για την χώρα μας, για τον τόπο μας και που προκαλεί θαυμασμό και δέος σε όλο τον κόσμο. Φαίνεται εκ των πραγμάτων πως δεν υπάρχει σοβαρή αντιμετώπιση και δεν έχουμε συνειδητοποιήσει τον χρυσό που κρατάμε στα χέρια μας, πιστεύω πως υπάρχουν δυσκολίες, ασυνενοησία, μη συνεργατικότητα, εμπόδια πολιτικά, τοπικά συμφέροντα, δυσκολία στην εξεύρεση πόρων, η κρίση με την πανδημία του κορωνοϊού ένα φαινόμενο που δεν υπήρχε παλιότερα, η γενικότερη οικονομική κρίση που έχει η χώρα μας αλλά που επικρατεί και σε παγκόσμιο επίπεδο, κλπ, όμως τα θετικά σημεία, τα πλεονεκτήματα που προσφέρει αυτός ο πλούτος είναι σαφώς μεγαλύτερος.

Με τον κατάλληλο σχεδιασμό, με ομαδικότητα, με οργάνωση, με τον απαραίτητο συντονισμό μέσω διορθωτικών κινήσεων, με θέληση, με ικανά άτομα, γνώστες του αντικειμένου, με προσδοκίες, στόχους, με όραμα και αγάπη για τον τόπο μας, και

αντίστοιχα για την χώρα μας, με την εξεύρεση των κατάλληλων πόρων, κλπ, μπορούμε να πετύχουμε τον στόχο.

Απάντηση 7^η:

Μείωση των γραφεικρατικών διαδικασιών, ορθός προγραμματισμός, εξειδικευμένη στελέχωση των οργανισμών από άτομα που κατέχουν την απαραίτητη γνώση και εμπειρία πάνω σε πολιτιστικά και τουριστικά προγράμματα, άτομα που ξέρουν το μονοπάτι που πρέπει να ακολουθήσουν για την επίτευξη του σκοπού με όσον το δυνατό και αποτελεσματικό τρόπο παραγκωνίζοντας τα όποια μειονεκτήματα τις όποιες δυσκολίες μπορεί να συναντήσουν στη διαδρομή τους. Να ερευνούν, να εντοπίζουν να αναλύουν τα πλεονεκτήματα ή καποια αρνητικά σημεία που πιθανόν να υπάρχουν και να προτείνουν τρόπους διόρθωσης, είδη προβολής και προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Σε τοπικό επίπεδο αναγκαία η συμμετοχή και η ενεργή συμβολή όλων των τοπικών φορέων που θα μελετήσει θα σχεδιάσει, θα υλοποιήσει και θα παρέμβει θετικά στις εξελίξεις του χώρου της τοπικής οικονομίας. Θα αναπτυχθεί η περιοχή λόγω των επισκεπτών της, θα συντελέσει στην δημιουργία κάθε είδους νέων επιχειρήσεων, θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας θα δημιουργηθούν εισοδήματα, θα πραγματοποιηθεί δηλαδή ένας κύκλος ροής χρήματος που θα συμμετάσχει ενεργά σε βιώσιμη ανάπτυξη. Οι λήψεις των αποφάσεων θα πρέπει να γίνεται από κάτω προς τα πάνω και το αντίστροφο, ώστε να υπάρξει αξία και σημαντικότητα κινήσεων και όχι συγκεντρωτισμός. Κάθε σκέψη-γνώμη-άποψη είναι μοναδική.

Ο νομός μας βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση έχοντας στο εσωτερικό του πλήθος πολιτιστικών μνημείων, μουσείων, χώρων που είτε έχουν μερικώς αξιοποιηθεί είτε ακόμα παραμένουν μη αναδεδειγμένοι. Θα είναι ευτυχές, όλοι μαζί να συμβάλλουμε σε αυτό το όραμα ανάδειξης της κληρονομιάς μας, πρώτα ως πολίτες που κατοικούμε σε αυτόν τον τόπο και έπειτα ως επαγγελματίες που προσπαθούμε με όλη μας την ψυχή, μέσω της ιδιότητάς μας αυτής, για την αναβάθμιση της αξίας της κληρονομιάς μας, για ένα καλύτερο μέλλον για όλους μας σε κάθε επίπεδο της ζωής μας, σε αυτήν τη χώρα, σε αυτήν την όμορφη τοπική κοινωνία.

4.4 Αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας (συνέντευξης)

Μέσω της προφορικής συνέντευξης όπου και αποτελεί μια μορφή ποιοτικής έρευνας συλλέγονται πρωτογενή στοιχεία και μέσω αυτής διασφαλίζεται η αμεροληψία, η αντικειμενικότητα, η σαφήνεια, όπου έτσι θα πρέπει να εξάγονται έγκυρα συμπεράσματα.

Ο ερευνητής θα πρέπει να δίνει μεγάλη σημασία στην δεοντολογία της έρευνας, και να κρατά τις ισοροπίες μεταξύ αυτών και των εμπλεκόμενων ατόμων στην διαδικασία της έρευνας. Οι εμπλεκόμενοι πρέπει να είναι ενήμεροι και σύμφωνοι για την διαδικασία που θα ακολουθηθεί, ότι τα περιοχόμενα της έρευνας θα καταγραφούν αυτούσια και με ακρίβεια, και ο τρόπος δημοσίευσής τους θα γίνει αποκλειστικά κατόπιν ενημέρωσή τους.

Η συνεντευξιόμενη η οποία ενημερώθηκε μέσω επιστολής πριν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου της συνέντευξης, της γνωστοποιήθηκε ο τρόπος διεξαγωγής της εμπειρικής έρευνας και τα ερωτήματα της. Επίσης, ενημερώθηκε ότι οι απαντήσεις που θα δοθούν θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τις ανάγκες εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής. Έχοντας λοιπόν, την συναίνεση και την προθυμία της να συμμετάσχει στην ερευνητική διαδικασία και συμφώνησε να αναφερθεί στην εργασία το όνομά της.

Στην παρούσα έρευνα δόθηκαν επτά ερωτήματα ,απαντήθηκαν όλα, καταγράφησαν οι απόψεις της ιδιοκτήτριας και υπεύθυνης ενός τουριστικού γραφείου της πόλης της Χαλκίδας που είναι στον χώρο του πολιτισμού και του τουρισμού κάτι λιγότερο από πενήντα χρόνια. Η εμπειρία της και η δράση της στον χώρο και η συναναστροφή της με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και οργανισμούς αλλά και τους επισκέπτες είναι πολυετής και αξιόλογη. Θεωρεί ότι παρότι, η πολιτιστική μας κληρονομιά αποτελεί τον πλούτο που έχει στα χέρια της, η χώρα μας, και μαζί με την τουριστική κληρονομιά αποτελούν την βαριά βιομηχανία, την μεγαλύτερη πηγή εσόδων μας, παρόλα αυτά δεν έχει γίνει ουσιαστικός σχεδιασμός ούτε καν σε βραχυχρόνιο ορίζοντα,πόσο μάλλον σε μεσομακροπρόθεσμο χρονικό διάστημα με εξαίρεση μερικών, τους μεγαλύτερους πολιτιστικούς χώρους, όπως παραδείγματος χάριν το Μουσείο της Ακρόπολης, στο οποίο έχουν εφαρμοστεί εργαλεία προγραμματισμού στοχοθεσίας και το αποτέλεσμα δείχνει ότι τουλάχιστον εφαρμόστηκε στρατηγικός σχεδιασμός, αφού ως ένα σημείο επιτεύχθηκε ο στόχος,

πραγματοποιήθηκε το όραμα. Στην πλειοψηφία τους και ως ένα πολύ μεγάλο ποσοστό %, τα μουσεία, τα μνημεία και κάθε είδος που χαρακτηρίζεται στοιχείο πολιτιστικής κληρονομιάς, δεν υφίσταται στρατηγικό πλάνο ή τουλάχιστον δεν διαφαίνεται κάτι τέτοιο, να υπάρχουν δηλαδή μελέτες, εργαλεία που να χρησιμοποιούνται αποκλειστικά και μόνο για τον καθορισμό των βημάτων που πρέπει να ακολουθηθούν προκειμένου να επιτευχθούν οι σκοποί και στόχοι του κάθε φορέα με όσο τον δυνατό αποδοτικό και αποτελεσματικό τρόπο.

Μέσα από την πολυετή λειτουργία του γραφείου, και όχι μόνον, διαπιστώνουμε ότι η πορεία που έχει ακολουθηθεί από την κεντρική διοίκηση και από όλους τους οργανισμούς, εκ των αποτελεσμάτων δεν υπάρχει ουσιώδης επέμβαση εφαρμογής στρατηγικού πλάνου που να συμβάλει πραγματικά στην πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη, προβολή, αναβάθμιση των αξιών αυτών που μάλιστα σε περιόδους οικονομικών κρίσεων, κρίσεων υγείας, η κα Στέλλα Κουτουλή ανέφερε ως σημαντικά παραδείγματα ανεπαρκούς διαχείρισης το Αρχαιολογικό Μουσείο «ΑΡΕΘΟΥΣΑ», και το Αρχαίο Θέατρο Ερέτριας όπου δεν υφίσταται επαρκής διαχείριση κάθε είδους πολιτική είτε είναι επικοινωνιακή, μάρκετινγκ, εξεύρεση πόρων για την συντήρηση των πολιτιστικών προϊόντων - εκθεμάτων. Παραμένει δηλαδή ακόμα και σήμερα ανεκμετάλλευτος ο χρυσός μας όχι μόνο σε κεντρικό επίπεδο αλλά ακόμα περισσότερο σε περιφερειακό. Δεν υπάρχει μελέτη, δεν επικρατεί ιεραρχία σε προτεραιότητες, δεν ξέρουμε που βρισκόμαστε τι θέλουμε να κάνουμε, που θέλουμε να φτάσουμε, δεν προκύπτει κάποια συννεύση, συντονισμός τυχόν ενεργειών, ανάλογοι πόροι, διάθεση, ομαδικότητα, συνεργασία, δίνοντας την εντύπωση ότι υπάρχει αδιαφορία, δυσχέρεια στην επικοινωνία, ότι δεν έχουμε συνειδητοποιήσει ότι τα πλεονεκτήματα είναι πολλά περισσότερα από τυχόν κινδύνους που μπορεί να εμφανιστούν στα βήματα που θα πρέπει να γίνουν, δεν υπάρχει διάθεση να εκμεταλλευτούμε τον θησαυρό που έχουμε και να τον πουλήσουμε ως εγχώριο προϊόν τηρώντας το θεσμικό πλαίσιο ακολουθώντας όλους τους κανόνες και τις ανάλογες προδιαγραφές που απαιτούνται, ώστε όλα τα ανωτέρω να συντελέσουν στο να έχουμε οικονομική ανάκαμψη και ευημερία.

Βλέπουμε λοιπόν ότι, μέσα από την εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε, τα στοιχεία που αντήλθηκαν αφορούν στο ότι κάθε είδους ανάκαμψη, βελτίωση, εκσυγχρονισμός, ανάπτυξη, συντήρηση, τεχνολογική εξέλιξη, τρόποι προβολής, προώθησης λειτουργούν με διάθεση αργών ρυθμών, και αυτό γιατί δεν εφαρμόζουμε

τον στρατηγικό σχεδιασμό γενικότερα αλλά και ειδικότερα τα Μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι, ως φορείς της πολιτιστικής κληρονομιάς.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπεράσματα- Προτάσεις

Είτε αστική είτε αγροτική, ο πολιτισμός μπορεί επίσης να συμβάλει σε ένα καλύτερο περιβάλλον διαβίωσης. Η οικονομική ιστορία των βιομηχανικών περιοχών έχει αναδείξει πώς η σιωπηρή, καθώς και τυπική, γνώση μπορεί να κυκλοφορεί μεταξύ επιχειρήσεων και ιδρυμάτων, η οποία βασίζεται στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά και διευκολύνεται από μια προορατική στάση των τοπικών κυβερνήσεων. Αυτές οι άυλες σχέσεις συχνά χαρακτηρίζονται ως κοινωνικό κεφάλαιο, υπονοώντας μια κοινή αίσθηση ενός κοινού καλού.

Για παράδειγμα, η επίσκεψη σε μουσεία θεωρείται συχνά ως μέσο ενίσχυσης των γνώσεων των νεαρών μαθητών. Ωστόσο, η επίσκεψη ενός μουσείου με τη μορφή που πραγματοποιείται δύσκολα μπορεί να αλλάξει τα εκπαιδευτικά τους αποτελέσματα. Αντίθετα, τα αντανακλαστικά εργαστήρια ή οι εμπειρίες ανακάλυψης αντικειμένων μπορούν να κινητοποιήσουν επαγωγικές γνωστικές διαδικασίες επεκτείνοντας τις επαγωγικές δεξιότητες, οι οποίες αποτελούν τη βάση για τις εκπαιδευτικές διαδικασίες στα σχολεία.

Με άλλα λόγια, η αναμενόμενη οργανική επίδραση του πολιτισμού θα πραγματοποιηθεί μόνο όταν συνειδητοποιηθεί η εγγενής αξία του πολιτισμού. Οι περιπτώσεις τεχνών και χειροτεχνίας και αστικής ανάπλασης μπορούν να απεικονίσουν αυτούς τους δεσμούς. Για το σκοπό αυτό, η παρουσία και η οικονομική συνεισφορά του πολιτισμού στις μη αστικές περιοχές, συχνά περιορίζεται σε εκείνα των φεστιβάλ, αλλά τα αποτελέσματά τους μπορούν να παραταθούν με την αναγνώριση των προϊόντων χειροτεχνίας και τροφίμων.

Μια κατάλληλη περίπτωση ανάπτυξης ενός στρατηγικού σχεδιασμού στον πολιτισμό και ειδικότερα της συμβολής του στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της τοπικής κοινωνίας, μπορεί να προσελκύσει νέες γενιές επισκεπτών, να μείνουν περισσότερο σε μια περιοχή και να επιστρέφουν πιο συχνά σε εκείνη. Αυτή η τάση μπορεί να διατηρήσει την άυλη πολιτιστική κληρονομιά και να δημιουργήσει θέσεις εργασίας για τον τοπικό πληθυσμό.

Ο αγροτικός τουρισμός έχει μακρά παράδοση, αν και απαιτούσε ελάχιστα επίπεδα άνεσης όπου πολλές ετικέτες εμφανίστηκαν στα τέλη του 19ου αιώνα στις περιοχές των Άλπεων για να εγγυηθούν τέτοια ποιότητα. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η λαϊκή τέχνη σε μια περιοχή έχει επίσης ισχυρές οικονομικές δυνατότητες για την επωνυμία και την ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών.

Πολύ συχνά στο παρελθόν, η χρήση των φυσικών πόρων για την πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να είναι σχετική. Στο βαθμό που οι φυσικοί πόροι έχουν δημιουργήσει μια τοπική πολιτιστική κληρονομιά, μπορούν να ανοίξουν προοπτικές ανάπτυξης.

Οι πρόσφατες εμπειρίες δείχνουν την ανάγκη να εργαστούν οι κοινωνίες για την πολιτιστική αναζωογόνηση των μικρών αγροτικών πόλεων και περιοχών. Αυτό προφανώς ξεκινά με την ανακαίνιση του δομημένου περιβάλλοντος. Για να συμβάλει στην τοπική ανάπτυξη, η πολιτιστική δημιουργικότητα θα πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο της τοπικής κληρονομιάς, η οποία προφανώς δεν αποκλείει τη συμβίωση ή τον υβριδισμό με άλλα πολιτιστικά αγαθά.

Ενώ σε μια πόλη, είναι απαραίτητο να αναζητηθεί και να ευαισθητοποιηθεί πιο άμεσα, αφού η άμεση ενημέρωση για επερχόμενα φεστιβάλ ή εκθέσεις, εκδηλώσεις που σχετίζονται με εργαστήρια χειροτεχνίας και συγκεντρώσεις του πληθυσμού κ.λπ. Τα κοινοτικά δίκτυα και η αμοιβαιότητα είναι βασικά στοιχεία.

Καταλήγοντας στα παραπάνω, θα λέγαμε πως η Ελλάδα συμμετέχει στον ΟΗΕ, την UNESCO, το Συμβούλιο της Ευρώπης, το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ, τα όργανα της ΕΕ και άλλους διεθνείς κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς με στόχο την προώθηση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πολλές εκθέσεις ελληνικών αρχαιοτήτων κυκλοφορούν στο εξωτερικό σε συνεργασία με μεγάλα μουσεία και πολιτιστικούς φορείς σε όλο τον κόσμο. Μέσα από διάφορες πρωτοβουλίες και προγράμματα, το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού επιθυμεί να ενισχύσει την κληρονομιά του, να ενισχύσει τη συνεργασία του με πολιτιστικούς φορείς και να προωθήσει πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Η Ελλάδα αναγνωρίζει τον ρόλο του πολιτισμού για την οικονομική μεγέθυνση και τη βιώσιμη ανάπτυξη σύμφωνα με την ατζέντα 2030 SDG. Μεγάλα τεχνικά έργα υποδομής έχουν ή υλοποιούνται με την κινητοποίηση και τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων, δημόσιου και ιδιωτικού, εγχώριου και διεθνούς, καθώς και με τον στρατηγικό συνδυασμό όλων των χρηματοδοτικών μέσων και μέσων. Την τελευταία δεκαετία, η Αρχαιολογική Υπηρεσία έχει αναλάβει εκτενείς σωστικές ανασκαφές στο πλαίσιο μεγάλων δημόσιων έργων (οδικά δίκτυα, έργα μετρό κ.λπ.) καθώς και έργα ενίσχυσης και ανάδειξης των σημαντικών αρχαιοτήτων που ήρθαν στο φως. Μέσα από αυτή την εμπειρία, οι Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού έχουν αποκτήσει την τεχνογνωσία και την τεχνογνωσία για την υλοποίηση και διαχείριση τέτοιων απαιτητικών έργων.

Η Ελλάδα διαδραματίζει ενεργό ρόλο σε προγράμματα και πρωτοβουλίες που υποστηρίζονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και έχει συμμετάσχει με επιτυχία σε υποψηφιότητες που σχετίζονται με την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά. Οι ελληνικές τοποθεσίες έχουν επιλεγεί για τον ρόλο τους στην Ευρωπαϊκή Ιστορία τόσο στο Σήμα Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς όσο και στις Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης.

Με την ευκαιρία του εορτασμού του 2018 ως του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς, η Ελλάδα θα φιλοξενήσει και θα οργανώσει μια σειρά από εκδηλώσεις και προγράμματα με στόχο την ενθάρρυνση προσεγγίσεων της πολιτιστικής κληρονομιάς που είναι ανθρωποκεντρικές, χωρίς αποκλεισμούς, στραμμένες προς το μέλλον, πιο ολοκληρωμένες, βιώσιμες, και διατομεακή.

Το επιστημονικό προσωπικό του υπουργείου είναι ανοιχτό σε ανταλλαγή εμπειρογνωμοσύνης και συνεργασία με ξένους συναδέλφους. Υπάρχει μεγάλη ανησυχία για τα σύγχρονα προβλήματα διαχείρισης όπως ο πολιτιστικός τουρισμός, η κλιματική αλλαγή, οι φυσικοί και ανθρωπογενείς κίνδυνοι και η αειφόρος ανάπτυξη. Τη στιγμή της γραφής, ωστόσο, μια οικονομική κρίση κινδυνεύει να μειώσει το προσωπικό, τις υπηρεσίες, έργα και πολιτιστικά οφέλη, που είχαν προκύψει λόγω μεγάλης προσπάθειας και πολυετούς αφοσίωσης.

Βιβλιογραφία

Αγγλική Βιβλιογραφία

Bassiouni, C. Reflections on Criminal Jurisdiction in International Protection of Cultural Property. Accessible to: <http://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1148&context=jilc>

Beiraghi, M. (2012). Risk Preparedness and heritage management in times of sociopolitical crisis: The role of experts in Simon Lambert and Cynthia Rockwell, *Protecting Cultural Heritage in Times of Conflict*, ICCROM, Rome.

Carman, J. (2002). *Archaeology & Heritage*. Continuum, New York.

European Commission (2014), Communication 'Towards an integrated approach to cultural heritage for Europe', COM (2014) 477 final, Brussels, 22 July 2014.

European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy (2016), Joint Communication 'Towards an EU strategy for international cultural relations', JOIN (2016) 29 final, Brussels, 8 June 2016.

European Parliament (2013), Economic, social and territorial situation of Berlin, Germany, Directorate-General for Internal Policies, Policy Department B: Structural and cohesion policies.

Forrest, C. (2002) "A New International Regime for the Protection of Underwater Cultural Heritage", *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 51, No. 3. Accessible to: <http://www.austlii.edu.au/au/journals/UQLRS/2002/2.html>. Last retrieved: 11/2015.

Harrison, R. What is heritage? Accessible to: https://www.academia.edu/776638/What_is_Heritage.

Hristova S., Dragičević Šešić M., Duxbury N. (2015), *Culture and Sustainability in European Cities: Imagining Europolis*, Routledge.

Hutton T. A. (2016), *Cities and the Cultural Economy*, Routledge.

Jacquard, A. (2006). *Quelle UNESCO pour l'avenir*, UNESCO. Accessible to: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001455/145580f.pdf>.

Merryman, J. H. (2012). *Two ways of Thinking about Cultural Property*. Accessible to: <http://minervapartners.typepad.com/readings/MerrymanTWOways.pdf>.

Pasikowska-Schnass M. (2018) *Cultural heritage in EU policies*. PE 621.876. European Union 2018.

Pilloud, C., Sandoz, Y., Zimmermann, B. (1987). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. ICRC, Martinus Nijhoff Publishers.

Pressovyre, L. (2016). *The past is not just made of stone*. Accessible to: <https://www.questia.com/magazine/1G1-77035063/the-past-is-not-just-made-of-stone>.

Raftopoulos, E., McConnell, M. (2014). *Contributions to International Environmental Negotiation in the Mediterranean Context*, edit. Law Library, Athens.

Seršić, M. (1996). "Protection of Cultural Property in Time of Armed Conflict", *Netherlands Yearbook of International Law*, vol. 27.

Strati, A. (1995). *The Protection of the Underwater Cultural Heritage: An Emerging Objective of the Contemporary Law of the Sea*, edit. Martinus Nijhoff Publishers, The Hague/London/Boston.

Αγγλική Αρθρογραφία

Ambrose, T. & Paine, C. (1993). *Museum Basics*. Routledge, σ.70.

Awoniyi, S. (2001). «The Contemporary Museum and Leisure Recreation As a Museum Function». *Museum Management and Curatorship*, 19 (3), σ.297-308.

Bakhshi, H. & Throsby, D. (2012). «New technologies in cultural institutions: theory, evidence and policy implications». *International Journal of Cultural Policy* 18 (2)

Black, G. (2005). *The Engaging Museum: Developing Museums for Visitor Involvement*. Routledge, σ.4, 78.

Bonti, M. (2014). «The Corporate Museums and their social function: some evidence from Italy». *European Scientific Journal*, 1(November 2014).

Capriotti, P. (2013). «Managing Strategic Communication in Museums. The case of Catalan museums». *Communication & Society/Comunicación y Sociedad*, 26 (3).

Chung, T.-L., Marcketti, S. & Fiore, A. M. (2014). «Use of social networking services for marketing art museums». *Museum Management and Curatorship*, 29 (2)

Cunliffe, D., Kritou, E. & Tudhope, D. (2001). «Usability Evaluation for Museum Web Sites». *Museum Management and Curatorship*, 19 (3).

Danilov, V. J. (1992). *A Planning Guide for Corporate Museums, Galleries, and Visitor Centers*. Westport, CT: Greenwood

Falk, J. H. (2009). *Identity and the Museum Visitor Experience*. Left Coast Press, Inc.

Feldstein, M. (ed.) (1991). *The Economics of Art Museums*. University of Chicago Press.

Gilodi, C. (2002). «Il museo d'impresa- forma esclusiva per il corporate marketing». *Liuc Papers n.101, Serie Economia Aziendale* 10.

Gobbi, I. & D'Ambrosi, L. (2017). «Corporate Museums and design: Web communication strategies». *TAFTER JOURNAL n.97 (NOVEMBRE- DICEMBRE 2017)*.

Goulding, C. (2000). «The museum environment and the visitor experience». *European Journal of Marketing*, 34 (3/4), σ.261-278.

Hausmann, A. (2012). «Creating 'buzz' Opportunities and limitations of social media for arts institutions and their viral marketing». *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 17 (3), σ.173-182.

Hill, L., O'Sullivan, C. & O'Sullivan, T. (2011). *Creative Arts Marketing* (2nd ed.). Routledge.

Hitchens, Ch. 2008. *The Parthenon Marbles: The case for reunification*. London/New York: Verso.

Hooper-Greenhill, E. (ed.) (1999α). *The Educational Role of the Museum* (2nd ed.). Routledge.

Hooper-Greenhill, E. (2000). «Changing Values in the Art Museum rethinking communication and learning». *International Journal of Heritage Studies*, 6 (1).

Iannone, F. (2016). «Quando il museo comunica l'impresa identità organizzativa e sensemaking nel museo Salvatore Ferragamo». *Il capitale culturale*, XIII.

Kerrigan, F. (2010). *Film Marketing*. Amsterdam, New York, London: Butterworth-Heinemann, Elsevier.

Korka, E., ed. 2003. *The reunification of the Parthenon sculptures*. Athens: Hellenic Ministry of Culture-Melina Merkouri Foundation.

Korka, E., ed. 2006. *The reunification of the Parthenon sculptures – a cultural imperative*. Athens: Hellenic Ministry of Culture.

Korka, E., ed. 2007. *Foreign archaeological schools in Greece, from the 19th to the 21st century*. Athens: Hellenic Ministry of Culture, Melissa Publishing House.

Korka, E., ed. 2014. *The protection of archaeological heritage in times of economic crisis from the proceedings of the regional conference “From Past Experience to New Approaches and Synergies: The Future of Protection Management for Archaeological Heritage in Times of Economic Crisis”*. New Acropolis Museum. 23–25 May 2012. Organized by ICOMOS Hellenic and ICAHM. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, UK.

Kotler, N. & Kotler, Ph. (2000). «Can Museums be All Things to All People? Missions, Goals, and Marketing's Role». *Museum Management and Curatorship*, 18 (3).

Kotler, G.N., Kotler, Ph. & Kotler, I.W. (2008). *Museum Marketing and Strategy: Designing Missions, Building Audiences, Generating Revenue and Resources*. Jossey-Bass, σ.22, 47-69.

Martín-Cáceres, M. J. & Cuenca-López, J. M. (2016). «Communicating heritage in museums: outlook, strategies and challenges through a SWOT analysis». *Museum Management and Curatorship*, 31 (3).

Martino, V. (2015). «Made in Italy museums. Some reflections on company heritage networking and communication». *TAFTER JOURNAL*, n.84.

Mason, J. (2002). *Qualitative Researching* (2nd ed.). SAGE Publications

Masterman, G., & Wood, E.H. (2005). *Innovative marketing communications. Strategies for the events industry*. Oxford, Burlington (MA): Elsevier Butterworth-Heinemann.

Mork, P. (2008). «Museums and Communications-The Need to Improve Strategies». Στο Report Conference and seminars arranged by ICOM Brasil and ICOM MPR in Paraty and Rio de Janeiro, Brazil 1-8 November 2008, σ.23-24. ICOM MPR.

Mottner, S. & Ford, J. B. (2005). «Measuring nonprofit marketing strategy performance: the case of museum stores». *Journal of Business Research*, 58.

Nissley, N. & Casey, A. (2002). «The Politics of the Exhibition: Viewing Corporate Museums Through the Paradigmatic Lens of Organizational Memory». *British Journal of Management*, 13 (S2).

Palkovic, M. (2015), *Wurlitzer of Cincinnati: The Name That Means Music to Millions*, Charleston: History Press.

Patias, P., Chrysantou, Y., Sylaiou, S., Georgiadis, Ch., Michail, D., M., Stylianidis, S. (2008). «The development of an e-museum for contemporary arts». Στο Conference: VSMM Conference on Virtual Systems and Multimedia dedicated to Cultural Heritage 2008, 20-25 October, Nicosia, Cyprus

Pulh, M., Marteaux, S. & Mencarelli, R. (2008). «Positioning Strategies of Cultural Institutions, A Renewal of the Offer in the Face of Shifting Consumer Trends». *International Journal of Arts Management*, 10 (3).

Rentetzi, M. (2008). «Configuring Identities Through Industrial Architecture and Urban Planning: Greek Tobacco Warehouses in Late Nineteenth and Early Twentieth Century». *Science Studies*, 21 (1).

Reussner, E. M. (2003). «Strategic management for visitor-oriented museums». *International Journal of Cultural Policy*, 9 (1).

Montella, M. M. (2010). «Museo d'impresa come strumento di comunicazione. Possibili innovazioni di prodotto, processo, organizzazione». *Esperienze d'impresa*, n.2.

Schweibenz, W. (2010). «Museums and Web 2.0: Some Thoughts about Authority, Communication, Participation and Trust». Στο Styliaras, G., Koukopoulos, D., Lazarinis, F. (Eds.), *Handbook of Research on Technologies and Cultural Heritage: Applications and Environments*, σ.1-15 Information Science Reference

Seitanidi, M. & Ryan, A. (2007). «A critical review of forms of corporate community involvement from philanthropy to partnerships». *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 12.

Seligson, J. (2010). «Corporate, Culture? One-part education, one-part sales: This is the corporate museum». *MUSEUM* November-December 2010.

Simon, N. (2007). «Discourse in the Blogosphere What Museums Can Learn from Web 2.0». *Museums & Social Issues*, 2 (2).

Sylaiou, S., Liarokapis, F., Kotsakis, K., & Patias, P. (2009). «Virtual museums, a survey and some issues for consideration». *Journal of Cultural Heritage*, 10 (4).

Urde, M., Greyser, S. A. & Balmer, J. M.T. (2007). «Corporate brands with a heritage». *Journal of Brand Management*, 15.

Wong, A. S. (2011). «Ethical issues of social media in museums a case study». *Museum Management and Curatorship*, 26 (2).

Xu, X. (2017). *Corporate museum: From industry identity to exhibition communication*. Altralinea Edizioni.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αθανασοπούλου, Α., Γλύτση, Ε., Χαμπούρη-Ιωαννίδου, Αικ. (2002). Οι Διαστάσεις των Πολιτιστικών Φαινομένων Τόμος Β, Πολιτιστικό Πλαίσιο. Πάτρα Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, σ.17-18.

Αθανασοπούλου, Α., Δάλλας, Κ., Μακρή, Α. & Χαμπούρη-Ιωαννίδου, Αικ. (2003). Πολιτιστική επικοινωνία - Μέσα επικοινωνίας. Πάτρα Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Βνιεράτου, Μ., Γεωργίου, Α., Γλύτση, Ε., Κιούκας, Α., Κοσκινά. Αικ., Μπουσουλέγκα, Χ., Οικονόμου, Μ., Σκούρα, Β., Ταξοπούλου, Ι., Χαμπούρη-Ιωαννίδου, Αικ. (2003). Πολιτική Πολιτική και Διοίκηση. Πάτρα Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, σ.34, 39.

Bianchini, F. & Parkinson, M. (ed.) (1994). Πολιτιστική Πολιτική και Αναζωογόνηση των Πόλεων: Η Εμπειρία της Δυτικής Ευρώπης. Αθήνα Ε.Ε.Τ.Α.Α.

Βαρτζιώτη, 2005, Η Λέξη Πολιτισμός και η Σημασία της, Ελληνικά

Braudel, F., 2007, Γραμματική των Πολιτισμών. Μετάφραση Αλεξάκης Α., Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα

Elias N., “Η Εξέλιξη του Πολιτισμού”, τόμος Α, μετάφραση Ε. Βαικούση, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1998.

Γκαντζιάς, Γ. & Κορρές, Γ. (2011). Πολιτιστική Οικονομία και Χορηγίες: Οικονομική Διαχείριση και Ανάπτυξη Πολιτισμικών Μονάδων. Πάτρα Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Δεμίρη, Κ. (1991). «Η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής των βιομηχανικών κτιρίων στην Ελλάδα, από τα τέλη του 19ου αιώνα έως σήμερα». Αρχιτεκτονικά Θέματα, τ. 25, σ.57- 65.

Hooper-Greenhill, E. (1999β). «Σκέψεις για τη μουσειακή εκπαίδευση και επικοινωνία στη μεταμοντέρνα εποχή». Αρχαιολογία και Τέχνες, 72, σ.47-49.

Καστόρας, Σ. (2002). Πολιτιστική Επικοινωνία. Πάτρα Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Κορρές, Γ. (2002). Οικονομία του Πολιτισμού, τ.Α. Πάτρα Ε.Α.Π., σ.88. Κουρή, Μ. (2010). «Ανάπτυξη κοινού Αξιοποιώντας τη λαϊκή και παραδοσιακή μουσική». Hellenic Journal of Music, Education & Culture, 1(1), σ.63-73.

Κόνσολα Ν., 1990, “Πολιτιστική Δραστηριότητα και Κρατική Πολιτική”, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα

Κουρτζέλλης, Γ. (2009). «Κριτική προσέγγιση των ψηφιακών τρισδιάστατων αναπαραστάσεων μνημείων». Αρχαιολογία και Τέχνες, 113, σ.11-16.

Λαζαρέτου, Σ. (2014). Η έξυπνη οικονομία: «πολιτιστικές» και «δημιουργικές» βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να αποτελέσουν προοπτική εξόδου από την κρίση;. ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, σ.83-85.

Λαπούρτας, Α. & Δημητρακάκη, Α. (1993). «Μουσείο και επικοινωνία περί όρων και ορίων». Αρχαιολογία και Τέχνες, 48, σ.87-94.

Μούλιου, Μ. & Μπούνια, Α. (1999α). «Μουσειακές εκ-θέσεις. Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στη μουσειακή θεωρία και πρακτική». Αρχαιολογία και Τέχνες, 70, σ.53-58.

Μούλιου, Μ. & Μπούνια, Α. (1999β). «Μουσείο και Επικοινωνία». Αρχαιολογία και Τέχνες, 72, σ.42.

Μουσουρή, (1999α). «Έρευνα κοινού και αξιολόγηση στα μουσεία». Αρχαιολογία και Τέχνες, 72, σ.56-61.

Μουσουρή, (1999β). «Μουσεία για όλους; Προγράμματα προσέγγισης στο διεθνή χώρο». Αρχαιολογία και Τέχνες, 73, σ. 65-69.

Μπαντιμαρούδης, Φ. (2011). Πολιτιστική επικοινωνία. Οργανισμοί, θεωρίες, μέσα. Αθήνα: Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ.

Merriman, N. (1999). «Ανοίγοντας τα μουσεία στο κοινό». Αρχαιολογία και Τέχνες, 72, σ.43-46.

Οικονόμου, Μ. (1999). «Μουσεία για τους ανθρώπους ή για τα αντικείμενα;». Αρχαιολογία και Τέχνες, 72, σ.50-55.

Οικονόμου, Μ. (2003). Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός; Μουσειολογικοί Προβληματισμοί και Ζητήματα. Αθήνα: Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ.

Οικονόμου, Μ.(2004). «Νέες τεχνολογίες και μουσεία Εργαλείο, τροχοπέδη ή συρμός». Museology, 1, σ.1-13.

Ξένου Κ. (2015) Η απειλούμενη πολιτιστική κληρονομιά στο πλαίσιο των ένοπλων συρράξεων: Το νομικό πλαίσιο: η προστασία, τα κενά και οι προοπτικές. Κύπρος: Νομική Σχολή Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Ρούσσου, Μ. (2006). «Οι τάσεις στον χώρο των νέων τεχνολογιών για την έρευνα και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς». Τετράδια Μουσειολογίας, 3, σ.56-61.

Σηφάκη, Ε. & Σηφάκης, Γ. (2007). «Πολιτιστικό μάρκετινγκ και νέες τεχνολογίες στην υπηρεσία των πολιτιστικών οργανισμών». Στο Πανελλήνιο Συνέδριο “Νέες Τεχνολογίες και Μάρκετινγκ” (Πρακτικά Συνεδρίου), σ.262-266. Ιεράπετρα Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης του ΤΕΙ Κρήτης.

Ψύλλα, Μ. (1991). «Η επικοινωνία σαν κοινωνική διεργασία». Στο Επιστημονική Επετηρίδα Χαροκόπειου Ανωτάτης Σχολής Οικιακής Οικονομίας, σ.106-111. Αθήνα Χαροκόπειος Ανώτατη Σχολή Οικιακής Οικονομίας.

Ψύλλα, Μ. (1998). «Το μήνυμα ως αντικείμενο ερμηνείας και ανάλυσης στο πλαίσιο της επικοινωνιακής πράξης». Στο Γ. Παπαγεωργίου (Επιμ.), Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα, σ.73-118. Αθήνα Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.

Vergo, P. (1999). «Επανεξέταση της “Νέας Μουσειολογίας”». Αρχαιολογία και Τέχνες, 70, σ.50-52.

Ξενόγλωσση

Πασχαλίδης Γ. & Χαμπούρη-Ιωαννίδου Α., 2002, “Οι διαστάσεις των πολιτιστικών φαινομένων”. Τόμος Α, Εισαγωγή στον Πολιτισμό. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα

Smith, P., 2006, Πολιτισμική Βιβλιοθήκη. Εκδόσεις Κριτική

Χριστοδούλου Κ. (2018) Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΑ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014. Μελέτη Ανάδειξης και Ανάπλασης του Νοτιανατολικού Τομέα Αρχαίας Ερέτριας. Ελληνική Δημοκρατία.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<https://www.culture.gov.gr/el/SitePages/>